

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HR

HRVATSKA

RIJEČ

BROJ 917

13. STUDENOGA 2020. CIJENA 50 DINARA

ISSN 1451-4257

Premijera Avaških godina

Oživljene riči

6

Rotografika – 100 godina tiskare
**Liderstvo u grafičkoj
industriji**

8

Održana treća sjednica
Skupštine grada Subotice
**Identitetska pitanja
i politički izbori**

12

Izvanredni profesor Pravnog
fakulteta u Segedinu
dr. sc. Ladišlav Heka
**Na razini struke
povijest se sve
realnije prosuđuje**

24

Crkva sv. Nikole Tavelića
na Bezdanskom putu
**Po imenu prvog
hrvatskog sveca**

29

Dvije nove knjige u nakladi
udruga Urbani Šokci iz Sombora
**Šokci kao stalna
inspiracija**

34

Biskupsko ređenje
mons. Slavka Večerina
**Predanje Bogu
i mjesnoj Crkvi**

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova
Hrvatska riječ, Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Ladišlav Suknović (predsjednik), Josip Stanić
(zamjenik predsjednika), Branimir Kuntić,
Dragan Muharem, Marko Tucakov, Krunoslav
Đaković, Josip Dumendžić, Tomislav Vuković i
Karolina Bašić

RAVNATELJ:

Ivan Ušumović
e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs
Zvonko Sarić
(koordinirator dopisne službe)

dr. sc. Jasminka Dulić

(novinarka, urednica političke rubrike)

Željka Vukov

(novinarka, urednica društvene rubrike)

Davor Bašić Palković

(novinar, urednik rubrike kultura)

Jelena Dulić Bako

(novinarka)

Ivana Petrekanić Sić

(novinarka)

Suzana Darabašić

(novinarka dopisništva Srijem)

LEKTOR:

Zlatko Romić

TEHNIČKA REDAKCIJA:

Thomas Šujić (tehnički urednik)

Jelena Ademi (grafička urednica)

FOTOGRAFIJE:

Nada Sudarević

ADMINISTRACIJA:

Branimir Kuntić (pravnik@hrvatskarijec.rs)

Ljubica Vujković-Lamić (tajnice@hrvatskarijec.rs)

Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)

KOMERCIJALISTICA:

Mirjana Trkulja (komercijala@hrvatskarijec.rs)

TELEFON: ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Sajnos DOO Novi Sad

List je upisan u Registar javnih glasila
Agencije za privredne registre Republike Srbije
pod registarskim brojem: NV000315
COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija
u publikaciji Biblioteka
Matice srpske, Novi Sad
32+659.3(497.113=163.42)

Gospodarstvo i(li) politika

Poleti li vam ruka, u dućanu u susjedstvu, ili u kakvom velikom tržnom centru, svejedno, za bocom mlijeka, ulja, pakiranjem brašna, kutijom kave ili čaja, velika je vjerojatnoća da će u vašoj košarici završiti neki hrvatski proizvod. Velika je vjerojatnoća da će se to dogoditi i kada se na prvom kiosku uhvatite omiljenog tjednika ili kakvog specijaliziranog časopisa. Velika je vjerojatnoća da će vam se to desiti i kada vam u kuću prije zidara i drugih majstora stigne opeka, crijep i još ponešto od građevinskog materijala. I nije to zbog toga što je Srbija nekontrolirano počela trošiti svoje devizne rezerve i rafove svojih dućana puniti robom uvezenom iz Hrvatske već zato što su proizvođači svega gore pobrojanog i još mnogo čega što nije pobrojano u vlasništvu hrvatskih tvrtki i velikih kompanija. I nitko se zbog toga nije odrekao svog omiljenog čipsa ili sladoleda, nije se ni jedna kućanica odrekla svog omiljenog margarina, ulja ili začina, ni jedan majstor kvalitene opeke. I nitko nije zahvalio na poslu zašto što su »njegovo poduzeće kupili Hrvati« i potražio drugi posao kod domaćeg gazde bušnih džepova.

I nije ovo priča o kolačima i *smokiju* već o tome kako je logika kapitala malo drugačija od logike politike. I kada gospodarstvenici kažu kako treba gledati u budućnost, oni to zaista i misle. I rade. Možda ne bi bilo loše ukrasti taj njihov recept i doturiti ga onima u čijem su opisu posla odnosi između dvije države, dva naroda, odnos većine i manjine. Pa, recimo, u žaru nekog političkog govora kazati s koliko novca državni proračun pune poduzeća koja su u vlasništvu hrvatskih tvrtki, koliko je u njima zaposlenih, koliko su uložili u unaprjeđenje proizvodnje, koliko pridonose izvoznoj bilanci.

Francuzi i Nijemci su, itekako opterećujuće, naslijeđe svoje ratne prošlosti prevladali tako što su 1963. godine sklopili Sporazum o prijateljstvu. Kroz zajednički projekt, koji i danas postoji, Francuska i Njemačka su razmijenile posjete više od devet milijuna mladih i tako gradile bolje odnose. Naš bi recept moga biti gospodarstvo.

Z. V.

Prva sjednica UO Fondacije *Antun Gustav Matoš*

U Beogradu je u utorak, 10. studenoga, održana prva sjednica Upravnog odbora Fondacije *Antun Gustav Matoš*. Na sjednici je konstituiran UO, usvojen Statut i Odluka o prijedlogu za upravitelja Fondacije. Prema riječima predsjednice HNV-a **Jasne Vojnić** na sjednici se razgovaralo i o modalitetima ustupanja prostora na korištenje udrugama kulture i drugim zainteresiranim pojedincima.

Odluku o osnivanju Fondacije *Antun Gustav Matoš* vijećnici HNV-a jednoglasno su usvojili na sjednici 4. studenoga. Tada je usvojena i Odluka o osnivanju Fondacije i Odluka o imenovanju članova UO i **Mate Principa** kao predsjednika UO Fondacije.

H. R.

Dan primirja u Prvom svjetskom ratu

U srijedu je u Srbiji obilježen Dan primirja u Prvom svjetskom ratu, koji se kao državni praznik proslavlja od 2012. godine. Na Novom groblju vijenac na Spomen-kosturnicu branitelja Beograda u Prvom svjetskom ratu položili su predsjednik Skupštine Srbije **Ivica Dačić** i ministrica za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja **Darija Kisić-Tepavčević**, a predsjednik Srbije **Aleksandar Vučić** uručio je odlikovanja zaslužnim pojedincima i institucijama.

Jedanaestog studenog 1918. godine u Francuskoj je potpisano primirje koje je bilo na snazi do zaključenja konačnog mirovnog sporazuma u Versaillesu 28. lipnja 1919. godine, kada je formalno okončan Prvi svjetski rat.

Dan primirja je u Srbiji neradni dan, obilježava se i u Velikoj Britaniji, Belgiji, Novom Zelandu, Francuskoj, u zemljama Britanskog Komonvelta to je Dan sjećanja, a u SAD-u je Dan veterana.

U Srbiji se amblem tog praznika, koji bi trebalo nositi na reveru, sastoji od motiva odlikovanja Albanske spomenice s početka 20. vijeka – zeleno-crne trake koja okružuje stilizirani prikaz ljubičastog cvijeta, Natalijine ramonde. Ta ugrožena biljka raste na istoku Srbije i na planini Kajmakčalan. Zavod za zaštitu prirode Srbije navodi da je 1882. godine Natalijinu ramondu botaničar **Sava Petrović**, dvorski liječnik kralja **Milana Obrenovića**, otkrio u Jelašničkoj klisuri nadomak Niša, te ga je želio nazvati Niška ramonda, ali mu je ime ipak dao po kraljici **Nataliji Obrenović**.

Natalijina ramonda, koja raste i u Sjevernoj Makedoniji, sjevernoj Grčkoj, Albaniji, Crnoj Gori i na sjeverozapadu Bugarske, treća je i posljednja otkrivena vrsta iz roda ramondi. Prethodno su otkrivene dvije:

Srpska ramonda, koju je na istoku Srbije, na planini Rtnju, našao botaničar **Josip Pančić** i Ramonda myconi – endemska vrsta na Pirinejskom poluotoku.

Narodna skupština Srbije

Završena rasprava o rebalansu proračuna u načelu

Skupština Srbije završila je 10. studenog raspravu u načelu o rebalansu proračuna za 2020. godinu, a rasprava o jednom amandmanu na taj prijedlog zakona nastavljena je u četvrtak kada je bilo i glasanje. Predviđeni deficit od 483 milijarde dinara ne ugrožava makroekonomsku stabilnost, rekao je ministar financija **Siniša Mali**. Poručio je da učešće javnog duga u BDP-u neće prijeći 60%, te da smo u stabilnom finansijskom položaju.

Zastupnica Srpske napredne stranke **Aleksandra Tomić** je navela da je deficit od 8,8% BDP-a opravdan i da je država pokazala da je reagirala odgovorno, efikasno i brzo na nepredviđene okolnosti, navodeći da bi pad bio mnogo veći da nije bilo takve reakcije. Ona je podsjetila da je prvi rebalans proračuna usvojen u travnju ove godine i da je predstavljao 44 uredbu koje je Vlada morala usvojiti da bi država funkcionirala u vrijeme najveće pandemije.

Šef zastupničke grupe Socijalističke partije Srbije **Dorđe Milićević** rekao je da rebalans predstavlja najrealniju preraspodjelu financija u ovom trenutku. »Ova koalicija se ne ponaša neodgovorno. Odobrena su sredstva za prevenciju i ublažavanje posljedica koronavirusa, povećane su isplate RZO za nabavu neophodne opreme i lijekova, a sve u cilju da se sačuva zdravlje građana«, rekao je Milićević. Kako je dodao, deficit u proračunu postoji, ali ne zato što je vođena loša proračunska politika već zbog toga što se Srbija morala boriti protiv koronavirusa.

Zastupnica **Selma Kučević** iz zastupničke grupe Ujedinjena dolina – SDA Sandžaka zatražila je veća ulaganja u zdravstvo u gradovima i općinama koje su pretrpjele velike posljedice epidemije koronavirusa, kao što su Tutin, Novi Pazar, Sjenica, Nova Varoš i Prijepolje.

U raspravi o rebalansu proračuna za 2020. u Skupštini Srbije Kučević je navela da je Ured za ljudska i manjinska prava, koji je prestao postojati uvođenjem Ministarstva za ljudska prava, uputio obavijest da će sredstva za stalni rad nacionalnih vijeća nacionalnih manjina biti smanjena za 20%.

Navela je da su ukupna sredstva za rad 22 vijeća nacionalnih manjina petina jednog postotka proračuna države i predložila da se za rad vijeća odvoji dvostruko više sredstava nego što je prvobitno bilo planirano. Rekla je da su nacionalna vijeća nacionalnih manjina ustavna kategorija i da rebalans proračuna ne treba zadirati u prava nacionalnih manjina.

Ministar financija Siniša Mali rekao je da deficit od 483 milijarde dinara, predviđen rebalansom proračuna za 2020., apsolutno ne ugrožava makroekonomsku stabilnost. Obrazlažući predloženi rebalans Mali je rekao da učešće javnog duga u BDP-u neće prijeći 60%.

»To znači da smo apsolutno u stabilnom finansijskom položaju. Imamo najmanji pad u Europi i to govori koliko su bile opravdane mjere koje smo primijenili«, naveo je Mali. On je rekao da je rebalansom proračuna, drugim po redu u ovoj godini, osim završetka i opremanja dvije kovid bolnice u Batajnici i Kruševcu za što je predviđeno devet milijardi, planirano i ulaganje u druge zdravstvene ustanove.

Tako je naveo ulaganja u Institut za majku i dete, GAK Narodni front, Tiršovu, Institut za infektivne i tropske bolesti, ali i opće bolnice i domove zdravlja širom Srbije.

Izvor: RTV

Institut za onkologiju Vojvodine dobio novu magnetnu rezonancu

Na Institutu za onkologiju Vojvodine 10. studenog je počela s radom nova magnetna rezonanca čiju je nabavu, kao i izgradnju potpuno novog objekta za njen smještaj, Pokrajinska vlada financirala u iznosu od 126,5 milijuna dinara.

Predsjednik Pokrajinske vlade **Igor Mirović** izjavio je da je riječ o trećoj magnetnoj rezonanci na Institutu za onkologiju, što je jedan u nizu projekata u području zdravstva koje je realizirala Pokrajinska vlada. »Novi objekt u kom je smještena magnetna rezonanca i koji je novoizgrađen za tu namjenu, bit će spojen s objektom Kamenica 3, gdje se radovi na izgradnji odvijaju predviđenom dinamikom i čime ćemo znatno unaprijediti nivo zdravstvene zaštite na sva tri instituta u Srijemskoj Kamenici«, izjavio je Mirović nakon obilaska radova.

On je najavio da će Pokrajinska vlada naredne godine izdvojiti veća sredstva za zdravstvo, čime će, kako je ocijenio, biti nastav-

ljen kontinuitet opremanja bolnica, instituta, domova zdravlja i drugih ustanova u zdravstvenom sustavu Vojvodine.

Mirović je naveo i da će u prosincu biti završena rekonstrukcija Interne klinike Kliničkog centra Vojvodine, jedne od najfrekventnijih u zdravstvenom sustavu, te izrazio očekivanje da će narednih dana biti zaključen i ugovor o izgradnji blokova B i C.

»Sve ove investicije u zdravstveni sustav će poslužiti da 2021. godinu dočekamo spremniji i bolje organizirani, jer je pred nama važan zadatak, a to je borba s virusom covid«, poručio je Mirović.

Ovome događaju je prisustvovao i potpredsjednik Pokrajinske vlade i pokrajinski tajnik za zdravstvo prof. dr. **Zoran Gojković**.

Izvor: vojvodina.gov.rs

Liderstvo u grafičkoj industriji

Od osnutka 1920. uvijek se vodila poslovna politika da se prati razvoj tehnologije i ulaže u novu tehnologiju, kaže Antun Bašić, koji je svoj radni vijek proveo u toj tiskari * Fotomografija o radu ove tiskare pred čitateljima

S tota je godišnjica tiskare *Rotografika* koja ima sjedište u Subotici, najpoznatije tiskare u regiji. Ova tiskara je tri puta mijenjala svoje ime, a kako je sve počelo? Tiskara je osnovana 13. studenoga 1920. godine, kao tiskara *Direkcije državnih željeznica* u narodu poznata kao »željeznička tiskara«. To ime je nosila sve do 1969. godine, dok je namjenski bila vezana za potrebe Željeznice – tiskanja kartonskih karti za putovanje vlakom, kao i voznih redova. Nakon namjenske upotrebe za Željeznice, ova tiskara 1969. godine uvodi novi proizvodni program, a to su mehanografski obrasci za automatsku obradu podataka, za biro-opremu.

Vezujući se za novi proizvodni program tiskara tada mijenja svoje ime u *Birografiku*. Osim mehanografskih proizvoda, *Birografika* tiska i knjige, udžbenike, prospekte i časopise, a ova tiskara s novim imenom, *Rotografika*, pojavljuje se 2002. godine, kada je na inicijativu društva *Birografike* a. d. u partnerstvu s tiskarom *Radin* d.o.o. Zagreb zaključen Ugovor o osnovama zajedničkog ulaganja, te je osnovana *Rotografika* s novim

proizvodnim programom – kolornim roto tiskom. Bila je to prva instalirana kolorna rotacija u nekadašnjoj državnoj zajednici Srbije i Crne Gore. U travnju 2005. godine *Radin d.o. o.* preuzeo je uz naknadu udio *Birografike* a. d. i postao jedini vlasnik *Rotografike*.

Ulaganje u novu tehnologiju

»Pojavila se potreba na tržištu i za visokokolornim časopisima, novinama, tehnika i tehnologija u grafičkoj industriji je napredovala, uhvatili smo korak s tim i bili smo prvi u tadašnjoj državi koji smo uveli kolor roto tiskanje, a bilo je to prvo mješovito srpsko-hrvatsko ulaganje na ovim prostorima. Dakle, *Rotografika* je osnovana s novim proizvodnim programom – kolornim roto tiskom, a 2007. godine realiziran je investicijski plan kupovinom još suvremenije opreme – tridesetdvostranične kolorne rotacije, osmobjnog ofset tiskarskog stroja i opreme za povez knjiga u mekom i tvrdom uvezu«, kaže **Antun Bašić**, koji je svoj radni vijek proveo u toj tiskari.

»Došao sam u tiskaru *Direkcije državnih željeznica* 1965. godine, gdje sam počeo izučavati zanat ručnog slovoslagača. Taj posao s olovnim slovima radio sam do 1971. godine, kada sam dolaskom iz armije, kao mladi kadar poslan u Englesku na obuku rada na fotoslažućim strojevima. Onda je već počelo polako izbacivanje olova iz tiskarske proizvodnje, tako da sam u tiskari nastavio raditi posao mono-foto slagača, a završavajući Ekonomski fakultet prelazim u sektor komercijale. Bio sam referent prodaje, zatim komercijalni direktor, a posljednjih devet godina radnog staža bio sam generalni direktor tiskare«, kaže Bašić i naglašava kako se od osnutka tiskare 1920. uvijek vodila poslovna politika da se prati razvoj tehnologije i ulaže u novu tehnologiju.

»Nije se pratila nova tehnologija u grafičkoj industriji samo u ovdašnjim državama kojima su se imena mijenjala tijekom desetljeća nego i u svijetu, i to je prevagnulo. Imali smo stručni kadar koji je stalno bio na sajmovima, primjerice, na sajmovima knjiga u Frankfurtu, Bolonji, Milanu, pa do sajma grafičke opreme u Birminghamu, stalno smo pratili razvoj tehnike u grafičkoj industriji. To je bio preduvjet da možemo pametno ulagati u proizvodnju i investirati u razvoj tiskare, što nam je osiguralo primat na ovom tržištu. *Rotografika* je lider na tiskarskom

tržištu u Srbiji i najveća tiskara u današnje vrijeme. Najveća je po visokostručnim kadrovima i po kapacitetima proizvodnje, vodilo se uvijek računa o tome da se naši kadrovi školuju i da se formira rukovodeći kadar koji će nositi daljnji razvoj.«

Stari strojevi i pribor

Bašić kaže kako se od **Gutenberga** tiskalo olovnim slovom, a nove tehnologije u tom poslu su donijele, kako olakšanje za proizvodni proces tako i olakšanje za zdravlje ljudi koji se bave tim poslom.

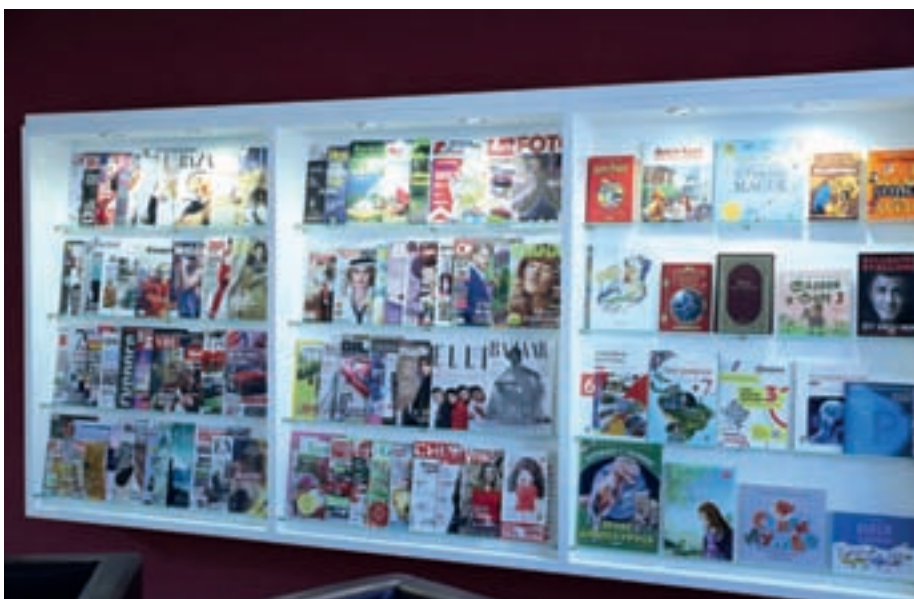
»Olovo utječe na zdravlje uposlenih slovoslagača, tipografa, težilo se da se olovo eliminiira iz proizvodnje. Prelazi se na pripremu izrade na filmu, pa se putem filma fotografskim putem rade određene pripreme, slog, prijelom knjige, pa se to prenosi na ofset ploče, ravne pocinkovane ploče pa se one ubace u tiskarski stroj. U procesu tiskanja tako je izbjegnuto olovo i taj napredak je doveo do ofset tiska. Ručni slovoslagači su izbačeni iz procesa proizvodnje«, kaže Bašić i naglašava kako je u svezi roto tiska bitna uloga velikih tržišnih korporacija.

»Tako je postala potreba za reklamnim materijalom u velikim marketima, a takve reklame se tiskaju u milijunskim tiražama, a dijele se besplatno. To je sve krenulo negdje 90-ih godina prošlog stoljeća, s tim brošurama, propagandnim listićima, dakle prelazilo se na kolorni tisak i naša tiskara je pratila taj trend.«

Stari strojevi i pribor u nekadašnjoj tiskari su restaurirani i izloženi u malom muzeju u prostorijama *Birografike*.

»Ideja o osnivanju tog muzeja grafičke opreme potekla je od sadašnjeg vlasnika tiskare, a svi mi koji smo radili na tim tiskarskim strojevima smo sentimentalno vezani za to vrijeme proizvodnje i rada na tim strojevima. Godinama su generacije ostvarivale egzistenciju pomoću tih strojeva. Pokazalo se da to nije samo marketinški, komercijalni potez, jer sadašnje generacije studenata Grafičkog fakulteta dolaze vidjeti kako se nekada radilo s drvenim, olovnim slovima, klišeima«, kaže Antun Bašić, koji je i urednik fotomonografije o 100 godina rada ove tiskare, koja će ovih dana biti objavljena i siguran sam da ćete se, čitajući i gledajući tu fotomonografiju, bolje upoznati s njenim radom od ovog skromnog novinarskog teksta.

Zvonko Sarić

Održana treća sjednica Skupštine grada Subotice

Identitetska pitanja i politički izbori

»Isključiti predstavnike jedne zajednice jest pogreška na koju ćemo, bez obzira jesmo li dionici procesa donošenja odluka ili ne, morati ukazati. I naša vijećnička skupina bit će protiv ovih prijedloga«, rekao je Žigmanov * **»Mislim da smo jedan izbalansiran prijedlog dali za sve odbore i sve komisije i predlažem Vam da odlučite jeste li dio vladajuće većine ili oporbe«, rekao je Pásztor**

Na trećoj sjednici Skupštine grada Subotice, održanoj 5. studenog u Velikoj vijećnici Gradske kuće, donesen je zaključak o prihvatanju izvješća o ostvarenju proračuna Grada Subotice za razdoblje od 1. siječnja do 30. rujna 2020. godine i usvojene su različite odluke. Među ostalim, usvojene su odluke o donošenju Plana detaljne regulacije za izgradnju vje-troelektrane *Maestrale ring*, o mreži dječjih vrtića, o obavljanju komunalne djelatnosti zoohigijene, o pokretanju postupka za realizaciju projekta javno-privatnog partnerstva u cilju obavljanja poslova komunalne djelatnosti zoohigijene – provode-nja mjera dezinfekcije, dezinsekcije i deratizacije na javnim površinama Grada Subotice i o mjerama za zaštitu od buke.

Na sjednici su donesena i rješenja o izboru predsjednika, zamjenika i članova više stalnih i povremenih savjeta i komisija, među ostalim i Komisije za davanje prijedloga za naziv ulica i Komisije za podizanje i održavanje javnih spomenika na teritoriju Grada Subotice. O ovim točkama povela se i rasprava između predsjednika vijećničke grupe DSHV-LSV-Ujedinjeni za demokratsku Suboticu **Tomislava Žigmanova** i predsjednika Skupštine **Bálinta Pásztora** koja je privukla veliku pažnju medija.

Žigmanov: Ne želimo biti isključeni

Žigmanov je rekao da rješenja koja se tiču formiranja komisija koja imaju veze s identitetskim odrednicama i kulturom nacionalnih zajednica odstupaju od standarda zemalja koje imaju razvijene multikulturalne politike i koje baštine određene standarde konsenzualne demokracije.

»Konkretno, bilo je za očekivati da i predstavnici hrvatske zajednice budu prisutni u prve dvije komisije o kojima ćemo sada govoriti i glasovati bez obzira jesmo li dionici vladajućih struktura vlasti ili pak ne. Bojim se da ove odluke nisu ni na fonu onoga što se intenzivno razgovara kada je u pitanju ispravak onoga što Republika Srbija nije u svojoj u primjeni međunarodno preuzetih obveza uradila kada je u pitanju članak 9. Međunarodnog sporazuma između Srbije i Hrvatske, a to je da se osigura pred-

stavnicima hrvatske zajednice sudjelovanje u donošenju odluka, a predsjednik **Aleksandar Vučić** i Republike Srbije i Srpske napredne stranke je koncem kolovoza rekao da će se to ispraviti. Mi čvrsto vjerujemo da će toga uskoro i biti i na taj način mislim da ova praksa ne prati tu vrstu aktivnosti. Jednostavno isključiti predstavnike jedne zajednice jest pogreška na koju ćemo, bez obzira jesmo li dionici procesa donošenja odluka ili ne, morati ukazati. I naša vijećnička skupina bit će protiv ovih prijedloga«, rekao je Žigmanov.

Pásztor: Ili ste u vlasti ili u oporbi

Bálint Pásztor je, odgovarajući Žigmanovu, rekao kako su on kao predlažatelj akta i čitava koalicija na gradskom nivou optuženi da su »diskriminirali hrvatski narod«:

»Želio bih najoštrije to demantirati i kazati da to niti je bila namjera niti je bio cilj niti je do postizanja toga došlo. Vjerovatno sam prvi predstavnik gradske skupštine koji se s govornice povodom Dana grada obratio i na hrvatskom jeziku. Isto tako, usprkos protivljenju bunjevačke nacionalne zajednice i grado-

načelnik i ja kao predsjednik gradske Skupštine smo bili na otkrivanju biste biskupu Ivanu Antunoviću. Gospodine Žigmanov, mi smo u prošlom sazivu bili zastupnici u Narodnoj skupštini i s političke točke gledišta vas apsolutno razumijem i znam što znači boriti se za interese nacionalne zajednice, ali se to može raditi na nekoliko načina. Ovo što Vi radite je apsolutno pogrešno i kontraproduktivno. Položaj hrvatske nacionalne zajednice neće zavisiti od toga hoćete li imati ili ne člana u ovim komisijama. Ukoliko vam je bilo toliko bitno da imate člana, onda i Vi odlično znate da je postojala mogućnost da u razgovoru s gradonačelnikom ili sa mnom dođemo do jednog kompromisnog rješenja.

Vi ste tu spominjali konsocijalnu i konsenzualnu demokraciju i Lajpharta. I ja sam čitao djela **Arenda Lajpharta** i znam savršeno o čemu pričate. A ovu diskusiju ste imali i na sastanku kolegija, odnosno Savjeta za usuglašavanje prošloga petka i tada sam vam rekao da, ukoliko ćete iznijeti ove stavove, onda ću i ja morati reći nekoliko rečenica i da se nadam da do toga neće doći. Mislim da ovo nije u interesu ni hrvatske zajednice, ni Skupštine, ni DSHV-a, niti bilo koga drugoga.«

Pásztor je rekao kako su u stalnim odborima članovi svih vijećničkih grupa koje su osvojile mandate, dok u povremene ko-

misije članove delegiraju samo vijećničke grupe koje su dio vladajuće većine:

»Vi želite participirati u vlasti, da imate funkcije, pogodnosti i privilegije, a da ujedno ne glasate za neke odluke koje su za vas neprihvatljive. Tako se ne zastupa interes nacionalne zajednice. Vi želite imati privilegije, a ne želite biti u koaliciji sa SNS-om i SVM-om jer imate nešto protiv ne znam koga i ne znam čega. Imate nešto protiv vlasti, ali želite imati privilegije. To jednostavno ne može tako funkcionirati i mislim da sve ovo što ste rekli jednostavno ne odgovara stvarnosti. Mislim da smo jedan izbalansiran prijedlog dali za sve odbore i sve komisije i predlažem Vam da odlučite jeste li dio vladajuće većine ili oporbe. Ne možete deset-

ljećima biti i na vlasti i u oporbi, ne možete ići na listi oporbenih stranaka, a ujedno očekivati od vlasti da vam rješava probleme. Ne možete biti protiv Aleksandra Vučića, a onda od tog istog Aleksandra Vučića tražiti da Vam rješava probleme. Ili ste u vlasti ili ste dio oporbe. Ja znam da je lagodnije biti u oporbi. Ali onda nemojte tražiti što pripada vijećničkim grupama koje su u vlasti. Mislim da hrvatska zajednica neće biti diskriminirana i da ćemo imati dobre i stalne i povremene odbore i komisije u ovom mandatnom periodu.«

Žigmanov je odgovorio kako nije govorio o diskriminaciji već samo o isključenosti predstavnika hrvatske zajednice u određena tijela koja su identitetske prirode, te je rekao:

»Mi nikada nismo od onih koji vrše vlast od 2012. bili pozivani da budemo i dio toga, pa nismo ni mogli sudjelovati. Nudi se onaj koji ima moć, on kaže koji su okviri suradnje. DSHV ne želi privilegije, srednji vijek je prošao; mi želimo biti uključeni u procese donošenja odluka i odgovorno pridonositi obnašanju svega onoga što je sudbina naselja, mjesta, regija i na koncu države. Nismo mi protiv Aleksandra Vučića. Kada to netko bude dokazao, mi ćemo to prihvatiti. Kao i svaki čovjek u politici mi referiramo na određene odluke, postupke, procese, i na to imamo pravo. Demokracija je, vrijeme komunizma i centralnih komiteta je iza nas i nitko nas neće onemogućiti da to činimo i, naravno, pridržavajući se svih standarda, normi, legalnih okvira i svega onoga što je praksa u EU, ideji i konceptu koji DSHV podržava već više od

20 godina.«

Na koncu rasprave je predsjednik vijećničke grupe **Veljko Vojnić** kazao:

»Komisije formiramo kao predstavnici naroda koji nas je birao. Nas su birali i Hrvati. Pogledajte izborne rezultate SNS-a u dijelovima Subotice gdje većinski žive Hrvati. I ja sebe smatram zastupnikom njihovih interesa kao i svaki član SNS-a, tako da ne mislim da je na bilo koji način formiranjem ovih komisija zanemaren interes hrvatske nacionalne manjine.«

J. D.

Zdravstveno sigurna proizvodnja

Biološka sredstva za zaštitu

»Mislim da je biološka, organska proizvodnja prvenstveno namijenjena za manja obiteljska gospodarstva. Činjenica je da danas na tržištu, ako želite prodati veće količine jabuka ili bilo kojeg drugog voća, ono mora biti prvenstveno lijepo na oko, a tek onda biti proizvedeno sa što manje kemije«, ističe voćar iz Novog Slankamena Ivan Tomić

»**B**iološka zaštita biljaka u cilju proizvodnje zdravstveno sigurne hrane – mogućnosti za hrvatsku zajednicu u Vojvodini«, naziv je edukativnog projekta podržanog od Pokrajinskog tajništva za visoko obrazovanje i znanstveno-istraživačku djelatnost i Hrvatskog nacionalnog vijeća, koji ima za cilj predstaviti opcije poljoprivrednim proizvođačima da povećaju svoju konkurentnost na tržištu kroz dobijanje poljoprivrednih proizvoda s dodanom zdravstveno sigurnom vrijednosti, te materijalnim vrjednovanjem putem uspješnijeg plasmana. Edukacija na ovu temu održana je 5. studenoga u prostorijama HKPD-a *Stjepan Radić* u Novom Slankamenu.

Cilj – povećanje dobiti

Osnovni cilj spomenutog projekta je edukacija poljoprivrednih proizvođača iz područja biološke zaštite u poljoprivrednoj proizvodnji koja svojom primjenom može povećati dobit i poboljšati plasman njihovih proizvoda, zdravlje ljudi, te zaštititi životni okoliš. Značaj projekta se ogleda u tome što je u današnje vrijeme sve manji broj raspoloživih aktivnih tvari za suzbijanje prouzrokovaca bolesti.

»Trendovi u zaštiti bilja koji su suvremeni i koji se plasiraju danas u čitavom svijetu pa i kod nas zapravo diktiraju smanjenje sintetičkih kemijskih sredstava za zaštitu bilja. To upravo poljoprivrednim proizvođačima, ali i nama koji smo u struci i znanosti, predstavlja jedan veliki izazov zbog toga što nije dovoljno samo izbaciti neka kemijska sredstva već je neophodno i njih

zamijeniti. Iz tog razloga tim s novosadskog Poljoprivrednog fakulteta veoma intenzivno radi na iznalaženju tzv. bioloških agenasa, odnosno aktivnih tvari žive ili nežive prirode, koji mogu biti zamjena i koji mogu praktično zamijeniti sintetičke pesticide, odnosno pesticide općenito. Stoga je važnost ovog projekta velika i s aspekta poljoprivredne proizvodnje, ali i s aspekta zaštite životnog okoliša. Sredstva o kojima mi pričamo su nešto što ne narušava ljudsko zdravlje i što nema negativan efekt ni na domaće životinje ni na životni okoliš, a opet treba obaviti posao i zaštititi biljke od pojave štetnih agenasa«, istaknula je izvanredna profesorica na Poljoprivrednom fakultetu u Novom Sadu, na departmanu za fitomedicinu i zaštitu životnog okoliša **Dragana Budakov.**

Kako je izjavila, jedan od glavnih ciljeva edukacije jest da poljoprivredni proizvođači u Vojvodini o ovoj temi saznaju što više, a sve u cilju njegove održivosti i primjene u praksi.

»Ovo je svakako osnov održive poljoprivredne proizvodnje iz razloga što se zasniva na promoviranju prirodnih neprijatelja tako da je to negdje osnov održivosti kada je u pitanju suzbijanje štetnih agenasa u poljoprivrednoj proizvodnji«, rekla je Budakov.

Spriječiti probleme

Primjenom individualnog pristupa svakom usjevu ili zasadu, budući da se populacije patogena razlikuju po svojim karakteristikama na svakoj parceli, dobija se saznanje o tome što i kako

 Dragana Budakov

djeluje konkretno pod uvjetima svakog usjeva i koja je najdjelotvornija opcija aktivnim tvarima koje se više ne mogu koristiti.

»Ovaj projekt je važan za budućnost poljoprivredne proizvodnje i budućnost zaštite bilja. Svi smo upoznati s tendencijom smanjenja primjene kemijskih sredstava u njihovoj zaštiti. Iz tog razloga se mi na Poljoprivrednom fakultetu bavimo i unaprjeđenjem poljoprivredne proizvodnje, ali i očuvanjem životnog okoliša. Radimo naše oglede koji su usmjereni ka tome da se što manje koriste kemijska sredstva, a da se što više koriste sredstva koja bi bila jednako djelotvorna, a koja bi očuvala životni okoliš. Razvoj poljoprivredne proizvodnje, kako u svijetu tako i kod nas, donosi i neke probleme i mi smo tu da ih preduhitrimo, predvidimo i da ih riješimo«, izjavio je istraživač pripravnik na Poljoprivrednom fakultetu u Novom Sadu, student doktorskih studija **Mladen Petreš**.

Preventiva u zaštiti voća

Nakon Tavankuta, gdje je edukacija na ovu temu održana u okviru Tavankutskog festivala voća, Novi Slankamen je drugo mjesto održavanja predavanja. Na tom podneblju je u najvećoj mjeri zastupljena, osim ratarske, vinogradarska i voćarska proizvodnja. Jedna od tema na edukaciji upravo je bila proizvodnja voća o kojoj je govorila izvanredna profesorica Poljoprivrednog fakulteta u Novom Sadu **Mila Grahovac**.

»Tri najznačajnije grupe bioloških agenasa koje se koriste u zaštiti biljaka od bolesti jesu korisni mikroorganizmi. Tu se prije svega podrazumijevaju korisne bakterije i gljive. Drugu grupu predstavljaju biljni ekstrakti i etarska ulja koja se dobijaju ekstrakcijom iz različitih aromatičnih biljaka. Treću grupu predstavljaju bakteriofagi, virusne čestice koje se mogu koristiti u zaštiti biljaka od bolesti, pa samim tim i jabuke od prouzrokovaca bolesti. Najbrojnija grupa bioloških agenasa koja se može koristiti u zaštiti bilja su korisni mikroorganizmi«, istaknula je Grahovac.

Izvodljivo na manjim gospodarstvima

Ivan Gregurić bavi se ratarstvom, voćarstvom i vinogradarstvom, a posljednjih nekoliko godina i plasteničkom proizvodnjom.

»Ovo predavanje nam je važno u tom smislu što smo mi u Novom Slankamenu proizvođači hrane. Postoje velike nedoumice oko izvoza i zaštite naših proizvoda u smislu ostataka kemijskih ostataka na našim proizvodima koje izvozimo. Za izvoz su nam potrebne potvrde i važno je da znamo kako koji preparat djeluje, koliko je njihovo djelovanje i čime ih možemo zaštititi, a da oni ostanu kvalitetni i zdravi«, navodi Gregurić.

Ivan Tomić jedan je od voćara iz Novog Slankamena koji uzgaja jabuke na 20 hektara zemljišta. Do sada je sudjelovao na nekoliko edukativnih predavanja u zemlji i u inozemstvu vezanih za napredovanje u voćarskoj proizvodnji.

»Mislim da je biološka, organska proizvodnja prvenstveno namijenjena za manja obiteljska gospodarstva. Činjenica je da

danas na tržištu, ako želite prodati veće količine jabuka ili bilo kojeg drugog voća, ono mora biti prvenstveno lijepo na oko, a tek onda biti proizvedeno sa što manje kemije. Danas u voćarstvu postoji mnogo uljepšavanja voća, prvenstveno kada je riječ o jabuci. Plod *zlatnog delišesa* bi trebao biti izdužen, da nema pokožicu na sebi, jer je prvi dojam jako važan. Što se tiče zdrave proizvodnje, ona svakako ima perspektivu, ali, kao što sam rekao, mislim da ona može uspjeti kada je riječ o malim poljoprivrednim gospodarstvima«, navodi Tomić, dodajući da u svojoj proizvodnji poštuje sve karence, te da je do sada pri plasmanu svojih proizvoda, kako u Rusiju tako i na domaćem tržištu, prolazio sve potrebne analize koje su se odnosile na ostatke pesticida na voću.

Predsjednik HKPD-a **Stjepan Radić** iz Novog Slankamena **Ivan Albot** istaknuo je važnost održavanja predavanja u njihovom mjestu, izražavajući nadu da će edukacija poljoprivrednicima biti od velike koristi.

Prema najavama organizatora, u planu je da se u narednom razdoblju edukacija održi u Subotici, Somboru i Petrovaradinu, a kako su istaknuli, ovaj projekt je, osim pripadnicima hrvatske zajednice, dostupan i svima ostalima kojima je poljoprivredna djelatnost primarno zanimanje.

S. D.

Na razini struke povijest se sve realnije prosuđuje

*Kada sam došao u Mađarsku i pročitao udžbenik pravne povijesti, uvidio sam kako jedva postoje zajedničke točke. U ovih 25 godina sam pokušao istraživanjem dokumenata prezentirati kako je hrvatsko-ugarska državna zajednica zaista funkcionirala * S obzirom na to da su Dalmatini zajednica koja je iz Dalmacije doselila prvo u Suboticu, a odatle u Segedin i dalje do Baje, puno sam se bavio i istraživanjem subotičke povijesti * Znam da na rat većina Hrvata i Srba sasvim različito gledaju, to je i normalno, jer su bili na suprotstavljenim stranama, ali tragedija koju su pretrpjeli pripadnici i jednoga i drugoga naroda je ista*

Intervju vodila: Jasminka Dulić

Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata je ove godine za nagradu za najbolju knjigu godine na hrvatskome jeziku odabrao knjigu *Hrvatsko-ugarska nagodba u svjetlu povijesnih osoba: u povodu njezine 150. obljetnice*, čiji je autor izvanredni profesor dr. sc. **Ladislav Heka** iz Segedina. Publikacija je tiskana kao treća knjiga u Biblioteci *Prinosi za povijesna istraživanja*, u nakladi ZKVH-a u Subotici 2019. godine.

U obrazloženju se, među ostalim, navodi kako je »doprinos ove knjige sistematski, znanstveni osvrt na jedan od ključnih akata iz povijesti hrvatsko-ugarskih odnosa, pisan stilom primjerenim struci, ali razumljivim široj čitateljskoj publici, te da značajan doprinos djela čini i opsežan popis literature među kojim autor upućuje i na povijesne izvore, zakone, periodiku te relevantne internetske stranice za istraživanje teme. Povod objavljivanju ove knjige je obilježavanje obljetnice Hrvatsko-ugarske nagodbe, akta kojim su Hrvatska i Ugarska 1868. godine uredile međusobne državnopravne odnose, a koji su započeti još 1102. godine krunidbom kralja **Kolomana** u Biogradu na Moru te koji su u različitim oblicima potrajali sve do raspada Austro-Ugarske Monarhije 1918. godine.

S autorom knjige razgovarali smo o njegovom znanstvenom i književnom radu, iskustvima života u dvije države, Hrvatskoj i Mađarskoj, čija je zajednička povijest predmet njegovog znanstvenog istraživanja, kao i iskustvima rata u Hrvatskoj koji je izmijenio i njegov životni put.

Rođeni ste u Hrvatskoj gdje ste završili srednju školu i fakultet, a od 1991. godine živite u Mađarskoj. Kako

je došlo do toga da se preselite u Segedin i tamo nastavite život?

Otac mi je bio prometnik, pa smo tako promijenili više mjesta stanovanja na putu od Knina, gdje je tata dobio prvo radno mjesto, do Belog Manastira. Ja sam rođen u Mikleušu, malenom mjestu između Slatine i Našica. Tata je bio prometnik, pa smo živjeli u službenom stanu na željezničkoj postaji. Tamo sam došao na svijet. Preselili smo se u Karanac u Baranji još dok sam bio beba. Tako da se svojega rodnog mjesta ne sjećam. Svaki put kada bih putovao vlakom za Zagreb pokušavao sam vidjeti svoju rodnu kuću, ali u Mikleušu vlak nije stajao nego bi samo protutnjao. Prije nekoliko godina smo sa suprugom **Ildikom** i sestrinom **Anitom** stali kako bismo vidjeli »moju kuću«. No, tada je već ukinuta ova postaja, pa su od zgrade ostali samo zidovi. Odnijeli su sve, čak i prozore. Tako da o rodnom mjestu baš i ne znam što reći. No, osjećam se Slavoncem, iako je dakako Baranja bila moj dom skoro trideset godina i duboko je u mom srcu. Moji su se pretci u Santovu oženili i tako smo se orodili s **Lipokatićima**. Tako imamo i šokačke krvi. Imao sam šest godina kada smo se doselili u Beli Manastir. Tamo sam završio osnovnu školu i gimnaziju, a Pravni fakultet sam završio u Osijeku. Taj mi je grad posebno prirastao srcu. U vrijeme izbijanja rata radio sam u SIZ-u u Belom Manastiru. Stariji znaju što je SIZ, a mlađi... Pad Baranje sam dočekao u Osijeku, odakle sam na tetin poziv došao u Mađarsku. Ona i njezin suprug su cijeli život proveli u Beču, a kao umirovljenici su si kupili kuću u Mađarskoj. Tetak je bio operni pjevač, rodom iz Hódmezővásárhelya, grada u su-

sjedstvu Segedina. Preko njih sam upoznao suprugu. Za Božić 1991. moji roditelji su nasilno protjerani iz naše obiteljske kuće. Tako smo u biti živjeli kao izbjeglice u Mađarskoj, a sestra **Gabriela** sa svojom obitelji prvo u Zagrebu, a zatim u Osijeku. To je potrajalo do mirne reintegracije istočne Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema. Tada su se oni vratili kući, a ja sam ostao u Segedinu sa suprugom i kćerkom **Dariom**. Od tada mi je ovdje dom.

FR **Je li i Vaše osobno iskustvo života u dvije države pridonijelo izboru politja istraživanja – odnosi između Hrvatske i Ugarske, i Hrvati u Mađarskoj?**

Bio sam prvi naraštaj poslijediplomanta na ovdašnjem Pravnom fakultetu od 1993. godine, na katedri za pravnu povijest. Tada sam već objavljivao pravnopovijesne tekstove o Hrvatskoj i bivšoj SFRJ u lokalnim novinama, ali i u budimpeštanskim državnim tjednicima. Radio sam kao vanjski suradnik *Hrvatskog glasnika* i redakcije *Mađarskog radija* na hrvatskom jeziku, vanjski suradnik i dopisnih ovdašnjih sportskih novina *Nemzeti Sport*. Činjenica da me je ovdašnja hrvatska zajednica prihvatila, iako sam bio stranac, puno mi je pomogla u tim teškim godinama. Budući da su na fakultetu znali da sam iz Hrvatske i što istražujem, tako mi je tadašnji pročelnik katedre prof. dr. sc. **József Ruzsoly** povjerio da se bavim istraživanjem Hrvatsko-ugarske nagodbe. Usto mi je toplo preporučio i istraživanje ovdašnjih Dalmatina. Naime, od 1687. su u gradsku upravu po nacionalnom ključu bili birani Nijemci, Mađari, Srbi i Dalmatini.

Kako su povijest prethodne tri nacije već istražili, a o Dalmatinima se nije znalo skoro ništa, tako sam prionuo tom poslu. Višegodišnje arhivsko istraživanje polučilo je rezultate. Za svoja istraživanja dobio sam 1996. prvu nagradu na natječaju *Kisteleki Ede*, a objavio sam knjige: *A szegedi dalmaták. Gold Press, Szeged. 2000.*, *Povijest Hrvata Dalmatina u Segedinu. Croatica, Budapest és Frankovits és Társa, Pečuh, 2004.*, *A szegedi dalmaták (bunyevácok) története – Povijesna uloga i značenje Hrvata Dalmatina u životu Segedina. Bába Kiadó, Szeged, 2009.*, *Dalmatini (Bunjevci) u slobodnim kraljevskim gradovima Subotici i Segedinu. Zavod za kulturu vojskovođa Hrvata/Znanstvenizavod Hrvata u Mađarskoj. Subotica, 2015.* Budući da je riječ o zajednici koja je iz Dalmacije doselila prvo u Suboticu, a odatle u Segedin i dalje do Baje, puno sam se bavio i istraživanjem subotičke povijesti. Tako mi je i vaš grad prirastao srcu. Tim više mi je drago zbog priznanja koje mi je dodijeljeno.

FR **Objavili ste i roman *Trebao sam ali nisam* u kojem ste opisali svoje iskustvo rata u Hrvatskoj. Kakvo je Vaše iskustvo i kako danas gledate na taj rat?**

Roman je naslov dobio po jednoj pjesmi **Drage Mlinarca** čiji tekst glasi: »Trebao sam, al nisam, znat da jednom doći će kraj, Trebao sam, ali nisam, reći zbogom, ostaj sad... Trebao sam, ali nisam, reći volim kad je ljubav bila tu, Trebao sam, ali nisam, i kao da živjeh uzalud...«. Ja sam inače roker, ali je vrijeme pisanja knjige bilo teško i nesigurno razdoblje u mom životu, pa je i naslov takav. Nastojao sam da knjiga bude što više dokumentarna, tako da sam mađarsku verziju pod naslovom »Tako je bilo« objavio tek nakon mirne reintegracije, a hrvatsku par godina kasnije. Volim pisati *sine ira et studio*, pa mi je bio potreban vremenski odmak. Mislim da mi je ratno iskustvo pomoglo biti boljim čovjekom, ili se barem trudim to biti. Na početku rata, u kolovozu 1991. smo s kumom **Hrvatinom** sa željezničkog mosta u Osije-

ku gledali granate iz Tenja kako padaju na osječko naselje Jug II. Još smo i tada izlazili na korzo gdje se prije rata subotom znalo okupiti i do 25 tisuća ljudi. Tada nas je ostalo još samo par zagriženih korzaša. Ubrzo su, međutim, počela razaranja, protjerivanja, ubijanja. Nisam se mogao zamisliti da pucam u nekoga. Zahvaljujući ratnim iskustvima pokušavam studentima objasniti kako se brzo širi mržnja, predrasude, kako riječi mogu nanijeti isto toliko zla kao i oružje. Na to upozorava i Isus u evanđeljima. Znam da na rat većina Hrvata i Srba sasvim različito gledaju, to je i normalno, jer su bili na suprotstavljenim stranama, ali tragedija koju su pretrpjeli pripadnici i jednoga i drugoga naroda je ista. Kada roditelj izgubi dijete ili supružnika, onda je to bol s kojom uvijek suosjećam bez obzira pripada li netko mome narodu ili ne. U listopadu smo u Budimpešti imali jednu online konferenciju na temu mržnje i tamo sam pokušao objasniti kako su se 1991. ljudi ubijali, a danas su poznanici na Facebooku. Ljudima se može manipulirati. Sjetite se kako su 1980. svi plakali za »drugom Titom«, a pogledajte što isti ti ljudi govore o njemu. **Eleonor Roosevelt** je zabilježila kako »veliki umovi raspravljaju o idejama, srednji umovi o događajima, a sitni umovi o ljudima«. Puno ljudi je razočarano, puno je gorčine i nju kanaliziraju prema susjedima ili prema javnim ličnostima. Komentari na internetu to zorno potvrđuju, pogotovo kada se »ide« ad hominem, vrijeđanjem »ciljane osobe«. I ja sam to osjetio, ali ja sam znanstvenik, objavljujem radove koji su dakako, podložni kritici, kao i stajališta koja u njima iznosim. Današnja mladež misli da ona sama odlučuje o sebi, bira što će raditi i kako. No, sve »o životu« doznaje preko pametnih mobitela. Samo što i tamo od nekoga i od nekamo dobija vijesti. Naizgled ona odlučuje, a u biti baš i ne. Glede rata, mogu reći da sam u rujnu predao jedan znanstveni rad o izborima u Hrvatskoj, koji će biti objavljen u Budimpešti. U njemu sam izrazio zadovoljstvo što je Samostalna demokratska srpska stranka u potpunosti prihvatila lojalnost Hrvatskoj. Mislim da je najbitnije da svaki građanin zemlju u kojoj živi osjeća kao svoju, a dakako emocionalno i dalje ostaje vezan za matičnu domovinu. Tek sam u Mađarskoj shvatio kako su te nacionalne podjele koje postoje na području bivše SFRJ irelevantne. Naime, kada dođete na granicu, carinik vam pogleda putovnicu i kaže ovo je Hrvat, Srbin, Rumunj, ovisno o putovnici koju ima. I u hotelu ili bilo gdje drugdje ste ono što vam »piše« u putovnici.

Odlazite li u Hrvatsku često?

Dok su mi roditelji bili živi još smo ih posjećivali, ljeti odlazili na more. No, otkako su umrli, odlazimo na groblje za Svi svete i na mise na obljetnicu njihove smrti. Uz to idem i na znanstvene skupove na koje me pozovu. Ove godine nisam uopće bio, jer mi je u veljači supruga imala operaciju srca, a poslije toga je počela ova epidemija.

Od kada surađujete s Hrvatima u Vojvodini, Srbiji? Kako je započela ta suradnja? S kim ste najviše surađivali?

Bilo mi je vrlo drago kada su me dr. sc. **Slaven Bačić** i **Tomislav Žigmanov** potražili. Mislim da je poziv uslijedio u svezi suradnje na *Leksikonu podunavskih Hrvata - Bunjevaca i Šokaca*. Suradnik sam od prvoga broja koji je objavljen 2004. godine. Kasnije sam počeo dolaziti i na skupove u Suboticu, a ZKVH mi je drage volje objavljivao knjige i znanstvene radove. Zato mi je Vaš grad prirastao srcu. Osim toga, ovdje se kod nas u Segedinu Subotica uvijek doživljavala kao »mlađi brat«. Iznenadili biste se da vidite koliko je ovdje radova objavljeno o vašem gradu.

Što su najvažniji rezultati Vaših istraživanja o Dalmatima, Bunjevcima u Ugarskoj?

Pa prije svega to što se u Segedinu tu zajednicu nije uopće zvalo Bunjevcima nego Dalmatinima. Nije se dvojilo da su podrijetlom iz Dalmacije. Obitelji **Dugonić**, **Bajalić**, **Šišković** itd. su se u nacionalnom smislu izjašnjavale kao Dalmatini. U 18. stoljeću je gradska uprava bila ustrojena na nacionalnoj osnovi. U magistrat su birani Nijemci, Mađari, Srbi i Dalmatini. Kako pridošlice nisu govorili mađarski, zbog toga se u početku međusobno nisu razumjeli i živjeli su svaki u svom dijelu grada. Između Srba i Dalmatina jezik nije bio prepreka, ali tada je vjeroispovijest bila glavni element kolektivnog identiteta. Dalmatini su bili odani katolici, tako je primjerice **Đuro Šarec** (ili **Šarac**) darovao golemi iznos za izgradnju pozlaćenog oltara u donjogradskoj franjevačkoj Crkvi Gospe Sniježne iz 15. stoljeća. To je danas jedna od gradskih znamenitosti. Srbi su pak bili toliko brojni da su imali svoga biskupa (episkopa). Pripadnici ova dva južnoslavenska naroda nisu se međusobno ženili, pa su Dalmatini stupali u bračne veze s katoličkim Mađarima i Nijemcima. Kada su potkraj 18. stoljeća usvojili mađarski jezik, to je značilo njihov nestanak i asimilaciju u mađarski narod. Do tada se u župnoj Crkvi svetog Demetra (na mjestu današnje katedrale) nedjeljna propovijed održavala na dalmatinskom i njemačkom jeziku, a u školi se nastava također odvijala na ova dva jezika. Pomađarivanjem Dalmatina propovijedi i mise su se odvijali na mađarskom jeziku. Bunjevačko ime pojavilo se tek u 19. stoljeću, kao naziv za prostor između pošte i katedrale (današnje ulice Zrinyi i Kelemen). U tom sokaku pod nazivom *Bunjevački rub* tada su uglavnom stanovali strani trgovci, a naziv je vjerojatno samo podsjećao na ranije dalmatinsko pučanstvo. Naziv Dalmatin je i u Sentandreji bio jedini naziv za ovu zajednicu, a u Baji, a napose u Subotici ga je potpuno zamijenio naziv Bunjevac. Za Segedin znamo da su se bogati dubrovački trgovci ponosili imenom Dalmatini, a to ime su preuzeli i izbjeglice. Vjerojatno su ovi stanovali u zemunicama (bunjama), zbog čega su ih prozvali Bunjevcima, ali Dubrovčani su odbijali svaku pomisao da ih se tako naziva.

Objavili ste 2011. godine opsežno djelo o Osam stoljeća Hrvatsko-ugarske državne zajednice. U njemu prikazujete ustavnopravnu povijest hrvatsko-ugarske državne zajednice koja je svojom dugotrajnošću rijedak primjer suživota dvaju naroda u okviru jedne države. Ta se povijest do današnjih dana, kako sami kažete, projicira u izuzetno tamnim tonovima. Kakva je ta povijest uistinu bila? Što govore povijesne činjenice?

Kada sam došao u Mađarsku i pročitao udžbenik pravne povijesti, uvidio sam kako jedva postoje zajedničke točke. U ovih 25 godina sam pokušao istraživanjem dokumenata prezentirati kako je hrvatsko-ugarska državna zajednica zaista funkcionirala. Od 1102. do 1790. nema prijepora, ali tada Mađari pokušavaju uvesti mađarski jezik kao službeni, na što hrvatski nunciji ne pristaju. Kralj pak ne pristaje potvrditi one mađarske zakone koje Hrvati ne prihvaćaju. I to traje skoro pet desetljeća. Možete zamisliti kako je to izgledalo u sabornici. Pogledate li sjednicu Hrvatskog sabora ili srbijanske Skupštine ili mađarskog parlamenta, onda vam se čini da je sve na rubu incidenta. E sad pokušajte zamisliti stanje na Ugarskom saboru kada mađarski staleži u svojoj državi desetljećima ne uspijevaju uvesti svoj materinski jezik kao službeni. Sve je to rezultiralo revolucionar-

Obitelj profesora i znanstvenika

Izvanredni profesor Pravnog fakulteta u Segedinu na Institutu za poredbeno pravo i pravnu teoriju Ladislav (László) Heka rođen je u Mikleušu, u Hrvatskoj 22. rujna 1959. Diplomirao je na Pravnom fakultetu u Osijeku, a doktorirao je 2004. godine na Pravnom fakultetu u Segedinu na temu Hrvatsko-ugarske nagodbe. Habilitirao je 2007. godine na temu »Hrvatski parlamentarni sustav te Prava i ovlasti Predsjednika Republike Hrvatske«.

Autor je 26 knjiga, jednog hrvatsko-mađarskog putnog rječnika, udžbenika iz Narodopisa za učenike dvojezičnih mađarskih srednjih škola, te tristotinjak znanstvenih članaka i natuknica u leksikonu. Oženjen je i otac jedne kćeri. Supruga mu je **Ildikó Szondi**, izvanredna profesorica, a kći dr. sc. **Daria Heka**.

nom 1848. godinom i mađarskim porazom 1849. Tada su odnosi između dvaju naroda bili na dnu. Ban **Jelačić**, kojega je u duhu tadašnje južnoslavenske ideje u Zagrebu ustoličio srpski patrijarh **Josif Rajačić**, u Budimpešti je doživljavao kao zatiratelj mađarske nacionalne ideje, a jugoslavenstvo je smatrano najvećom prijetnjom. U Hrvatskoj su nastale dvije strane: jedna se nazvala ilirskom i bila je za jugoslavensko povezivanje, a druga se prozvala Hrvatsko-ugarska stranka. Ova prva je nakon zabrane ilirskog imena postala Narodna stranka i sve svoje protivnike (uključujući i kasnije pristaše **Ante Starčevića**) nazivala je »mađaronima«. Kako je tada mladi **Ljudevit Gaj** dobio pravo na izdavanje novina (Mađarima Beč nije bio toliko sklon), to je poslužilo za promicanje ilirskih ideja i odiuma prema Mađarima. Gaj i njegovi pristaše su bili za štokavsko narječje kao službeno, jezik su nazivali »našim« ili »narodnim« kako hrvatskim imenom ne bi uvrijedili Srbe, dok su se tzv. mađaroni zauzimali za kajkavsko narječje i hrvatski naziv jezika. Glavni moto im je bio »Em smo Horvati«. Zbog toga je neobično pročitati u udžbenicima kako su oni bili protiv Hrvatske. Poslije ukidanja apsolutizma, 1861. počela je hrvatsko-ugarska pomirba. Tada su se već ilirci nazivali Narodnom strankom i zastupali su ideju južnoslavenskoga povezivanja, a njihovi oponenti su ustrojili Narodnu ustavnu stranku. Već u nazivu se kaže da su oni za očuvanje nepisanog (ugarskog) ustava, dakle za zajednicu s Ugarskom, a izričito protiv jugoslavenstva kao najveće prijetnje ugarsko-hrvatskoj državnoj zajednici.

Prošle godine ste objavili knjigu, koja je dobila i nagradu, pod nazivom Hrvatsko-ugarska nagodba u svjetlu povijesnih osoba. U kojoj mjeri je Hrvatska imala samostalnost nakon te nagodbe?

Banski namjesnik **Levin Rauch** je 1867. pokupovao sve zagrebačke novine, a *Pozor* je »potjerao«. On je prepoznao moć

tiskovina i veliki hendikep što »mađaroni« (tada uglavnom nazivani »unionistima«) do tada nisu koristili mogućnost da pisanom riječju utječu na javno mišljenje. Ne može se procijeniti koliko je ta njegova odluka utjecala na rezultate izbora, ali unionisti su osvojili premoćnu većinu (52 zastupnika od ukupno 66). Tako su oni pregovarali s mađarskom stranom. Izborna je puna autonomija u pitanju unutarnje uprave, sudstva, prosvjete i bogoštovlja te zakonotvorstva u tim pitanjima. Budimpešta se, dakle, u to nije mogla miješati. Ostala pitanja su bila zajednička s Ugarskom i o njima se raspravljalo na zajedničkom saboru. Hrvatska nije imala vlastite financije, ali je dobila svoje priznate granice, bila je »politički narod« (dakle svi stanovnici Hrvatske bili su Hrvati) isto kao i Mađari (svi stanovnici Ugarske bili su politički Mađari). Čak pet članaka od ukupno 70 službeni jezik u Hrvatskoj eksplicite naziva hrvatskim jezikom. Kasnije je ban **Karlo Khuen-Hedervary** radi pridobijanja Srba dao velike ustupke srpskoj manjini, pa je tako opet došlo i do sporova oko pitanja jezika.

Koje su najznačajnije povijesne osobe koje podjednako pripadaju i Hrvatskoj i Mađarskoj?

Oba naroda su najviše ponosni na obitelji **Zrinski** i **Frankopan**, s tim da je u Mađarskoj **Jelena Zrinski** nacionalna junakinja, a u Hrvatskoj se o njoj jedva nešto zna. Isto tako je njezin sin **Franjo Rakoczy** vođa ustanka (1703. –1711.) polu Hrvat, što je u Hrvatskoj uglavnom nepoznato.

U kojoj mjeri su zajednička povijest i povijesne osobe hrvatskog podrijetla danas poznati u Mađarskoj? Govori li se, piše li se o njima i obilježavaju li se značajni datumi?

U Mađarskoj je zaista oživjelo istraživanje zajedničke povijesti. Kolega **Dinko Šokčević** i veći broj mađarskih povjesničara zaista objektivno istražuje pojedine segmente zajedničke povijesti. U Zagrebu, primjerice na Pravnom fakultetu, profesor **Dalibor Čepulo**, profesorica **Mirela Krešić** i dr. sc. **Ivan Kosnica** zdušno proučavaju pravno-povijesna pitanja, a cijeli niz kolegica i kolega s Hrvatskog instituta za povijest u Zagrebu također organizira znanstvene konferencije, provodi istraživanja, tijesno surađuje s mađarskim kolegama i tiska publikacije. Mislim da je to hvale vrijedna suradnja. Evo upravo izlazi zbornik na engleskom jeziku sa skupa održanog u povodu 150. obljetnice Hrvatsko-ugarske nagodbe. Zajedno ga izdaju hrvatski i mađarski institut za povijest. Dakle, na razini struke povijest se sve realnije prosuđuje, ali u svakodnevnom životu još imamo stare stereotipe, pa se tako u političkom obračunu drugu stranu pokušava difamirati nazivom »mađaron«. Rekli smo da je to pejorativan naziv za protivnike jugoslavenske ideje, koji su bili za očuvanje saveza s Ugarskom, ali uz očuvanje hrvatske posebnosti.

Kakvi su Vam planovi za budućnost? Na čemu sada radite i planirate li objaviti novu knjigu?

Ove godine sam se uglavnom bavio ženskim pitanjem. Jedan rad je posvećen pravima žena u Srbiji po Srpskom građanskom zakoniku iz 1844. koji je važio do 1945. Drugi rad se bavi pitanjem krvne osvete po Zakoniku **Leke Dukagjinia**, a treći »virdzsinama«, »burneshama«. To su djevojke koje su se rodile u obiteljima bez muške djece, pa su na sebe preuzele ulogu »muške glave« u obitelji. U Crnoj Gori je posljednja »virdzsina« umrla 2016. godine, a na Kosovu i Albaniji ih ima još pedesetak.

Stanka Kujundžić

(1940. – 2020.)

**odvjetnica, osnivačica
i dužnosnica DSHV-a,
politička djelatnica**

U ponedjeljak, 9. studenoga, nakon duge i teške bolesti, u Subotici je u 81. godini preminula jedna od osnivačica Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini, poznata subotička odvjetnica, višegodišnja dopredsjednica DSHV-a te društvena i politička djelatnica Stanka Kujundžić, rođ. Stantić. Za života su je krasili poduzetnost i posvećenost poslu, kao i hrabrost i odgovorni pristup spram preuzetih obveza i obnašanja dužnosti.

Rođena je na Bikovu kod Subotice 22. ožujka 1940. godine od oca Andrije Stantića i Milice, rođ. Skenderović. Otac joj je umro kao zarobljenik u njemačkom logoru 1942., pa je odrastala uz majku i dida uju Luku, koji ju je školovao i volio više od svega. Osnovnu školu i gimnaziju završila je u Subotici, a zvanje diplomiranog pravnika stekla je na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Novom Sadu 1965. Isprva 12 godina kao pravica radi u nekoliko subotičkih poduzeća, zatim je bila pravna zastupnica

Općinskog SIŽ-a Mirovinskog i invalidskog osiguranja te tajnica Građevinskog fakulteta u Subotici. Od 1985. godine radi kao odvjetnica sa suprugom Jakovom u vlastitom odvjetničkom uredu. Majka je Ive, urednika na Hrvatskoj radioteleviziji, i Marijane, diplomatkinje Ministarstva vanjskih i europskih poslova RH.

Poslije sloma komunizma, aktivno se uključila u politički život Hrvata u Subotici – osnivačica je 1990. i prva dopredsjednica Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini. Istu je dužnost obnašala u još jednom mandatu (1994.-98.). Na prvim višestranačkim lokalnim izborima u Srbiji 1992. kao kandidatkinja DSHV-a izabrana je za vijećnicu Skupštine grada Subotice te kao prva žena iz redova hrvatskoga naroda za dogradonačelnicu. Nakon prestanka mandata dogradonačelnice 1996. godine vraća se odvjetništvu, gdje radi do odlaska u mirovinu. Nastavila je biti

aktivna u životu hrvatske zajednice – jedna je od osnivačica Katoličkoga instituta za kulturu, povijest i duhovnost *Ivan Antunović* (1990.), Matice hrvatske u Subotici (1995.), Hrvatskog akademskog društva – HAD-a (1998.). Također, jedna je od osnivača druge političke stranke Hrvata u Vojvodini – Hrvatskog narodnog saveza (1998.). Bila je elektorica za prvi saziv Hrvatskog nacionalnog vijeća (2002.) u ime Foruma hrvatskih institucija i organizacija, a u razdoblju 2007.-10. i vijećnica HNV-a. Autorica je fotomonografije *Naši mladenci: bunjevačke svadbene nošnje na fotografijama od 1870. do 1970. godine: svadbeni običaji Hrvata – Bunjevaca u XX. stoljeću* (Subotica, 2004.).

Smrću Stanke Kujundžić Demokratski savez Hrvata u Vojvodini izgubio je jednu od svojih najuzornijih članica, hrvatska zajednica u Republici Srbiji veliku ženu, a obitelj, kojoj iskazujemo iskrenu sućut, blagu i dobrou suprug, majku i baku. Pogreb je održan u srijedu, 11. studenoga, u 15 sati iz Peić kapele na Bajskom groblju, sukladno epidemiološkim mjerama.

Tomislav Žigmanov, predsjednik DSHV-a

Veleposlanik Biščević uputio pismo sućuti predsjedniku DSHV-a u povodu smrti Stanke Kujundžić

U povodu smrti odvjetnice i političke djelatnice **Stanke Kujundžić** veleposlanik Veleposlanstva Republike Hrvatske u Beogradu **Hidajet Biščević** uputio je pismo predsjedniku Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini **Tomislavu Žigmanovu** u kojem izražava iskrenu sućut povodom odlaska, kako je navedeno, jedne od osnivačica DSHV-a i višegodišnje dopredsjednice stranke, te predane društveno-političke djelatnice i aktivne sudionice života hrvatske zajednice u Subotici i AP Vojvodini.

»Smrću gospođe Stanke Kujundžić Demokratski savez Hrvata u Vojvodini izgubio je jednu od svojih najuzornijih članica, hrvatska zajednica u Republici Srbiji hrabru i odlučnu ženu. Molimo Vas, gospodine Žigmanov, da obitelji gospođe Kujundžić, koja je njenim odlaskom ostala bez plemenite i dobre supruge, te brižne majke i bake, a s kojima suosjećamo u njihovoj boli i žalosti, prenesete izraze naše najiskrenije sućuti«, stoji u pismu veleposlanika upućenom predsjedniku DSHV-a.

Nečujna opasnost

Virusi koji se nalaze svuda oko nas su opasnost za nas ljude, pogotovo što ne stvaraju nikakvu »buku«. Ovoga se puta neću baviti virusima; svakog dana od jutra do mraka u svim medijima čujete o njima. Naročito je aktualan covid, koji u cijelom svijetu stvara probleme slično kao kuga u srednjem vijeku. Zasad se protiv njega branimo vrlo sličnim srednjovjekovnim metodama: maskom i karantenom, a svi iščekuju rađanje nekog spasonosnog cjepiva. Ovoga puta bavio bih se jednim ekološkim problemom, konkretno zaštitom zraka, što je također opasno za zdravlje. Mi koji živimo u većim naseljima, gradovima, često udišemo nezdrav, otrovni zrak (sjetite se nekadašnje tvornice *Zorka*). Loš zrak je uzrok i klimatskih promjena, unatoč tvrdnjama nekih znanstvenika da je to »normalno«, pozivajući se na vrlo drastične klimatske promjene tijekom povijesti. Danas smo svjedoci jednog globalnog fenomena, a to je da se naš planet sve više i više zagrijava. Stručno rečeno, prosječna temperatura raste. Topi se led na Južnom i Sjevernom polu, tope se glečeri, zbog toga raste razina svjetskih mora i oceana, pa to prijeti da veliki primorski gradovi budu potopljeni. Dio znanstvenika smatra da je za ovu pojavu najveći krivac sve više i više ugljičnog dioksida (CO₂) u atmosferi, koji uništava zaštitni ozonski štiti oko zemaljske kugle, stvarajući sve veće i veće ozonske rupe i zato Sunčevi zraci neometano zagrijavaju Zemlju. Većina zemalja (recimo ne i SAD), prihvatila je zadaću da u doglednom roku smanji »proizvodnju« CO₂, jer tvrdi se da su najveći zagađivači u ovom pogledu fosilna goriva: nafta, ugljen, drvo. SAD su dugo probale spriječiti proizvodnju automobila na električni pogon (otkupljivanjem objavljenih patenata u tom području, koje su potom sklonili u sefove), prije svega zbog ogromnih ulaganja u istraživanja nalazišta, potom eksploatacije nafte, naftne i auto industrije. Napredak nitko dugoročno ne može spriječiti i danas je proizvodnja električnih automobila u velikom zamahu, unatoč još pomalo paprenim cijenama ovakvih vozila (upravo je krenuo iz ove države). Recimo, susjedna Mađarska problem koštanja rješava davanjem subvencija za kupovinu ovakvih vozila. Neki dan čuo sam vijest da će se subvencije davati i za kupovinu električnih bicikala, zbog veće zaštite okoliša. Znači li to da ako ja vozim običnog dvokotača da zagađujem okoliš (svatko od nas izdiše određenu količinu CO₂, koju zelenilo oko nas može neutralizirati)?

Današnje opasnosti u prometu

Nisu samo ispušni plinovi jedina opasnost u prometu. Proizvode se jaki i brzi automobili, što mlade, neiskusne vozače privlači da voze brzo i često stradaju u prometnim nezgodama, a, nažalost, često voze i pod utjecajem opojnih sredstava. Vlasti ovo pokušavaju rješavati ograničenjem brzine, kako u naseljima tako i na cestama. U nižim gradovima, u kojima je bicikl omiljeno vozilo, grade se posebne biciklističke staze, odvojene od motornog prometa, jer u nezgodama najviše stradaju vozači bicikla. Nažalost, često su sami krivi, jer npr. u doba berbe grožđa često voze pod utjecajem *rampaša*. U svojoj karijeri vozača i ja sam imao »bliske susrete« s takvim ljudima. Jednom sam vozio na dva kotača, da bih

»Nečujna opasnost«: bicikl ili moped?

izbjegao sudar (da vam ne kažem kako su mi poslije klecale noge od preživljenog stresa). Od malih nogu volio sam voziti bicikl, koji sam od milja zvao »čelični konjić«, jer sam smatrao da u današnje doba, umjesto konja, »jašemo« ovaj stroj, koji nam omogućava veliku slobodu kretanja. Budući da sam se odrekao vožnje automobila iz raznih razloga, npr. jeftinije mi je voziti se taxijem, zato najčešće vozim bicikl. Moram priznati posljednjih godina sve više i više me hvata strah na biciklističkim stazama. Strah su mi utjerali nečujni bicikli na električni pogon. U razgovoru s ljudima moje dobi, ali i mlađima, saznao sam da i oni dijele moj strah.

Utjerivači straha

Vožnja dvokotača, pogotovo za starije ljude, je korisna: i za zdravlje i za opću kondiciju. Iz tih razloga liječnici i preporučuju ovakvu sportsku aktivnost, naravno ne intenzivnu vožnju. Kako primjećujem, vozači »nečujne opasnosti« su također stariji ljudi, nažalost neodgovorni i bahati. Tu trebam napomenuti da *elektrobajk* dostiže brzinu i do 40 km na sat (dozvoljena brzina motornih vozila u naseljenim mjestima je 50 km na sat). Zakonodavac zasad problem ovih elektrobicikla nije pouzdano, to jest nije nikako riješio. Iako postižu brzinu mopeda, nisu dužni registrirati ih, nije im potrebna nikakva dozvola za vožnju. Umjesto prometnica za motorna vozila, smatram ih motornim vozilom na električni pogon, nepravilno koriste biciklističke staze, jer sebe smatraju biciklistima (ipak je to sigurnija prometnica). To što nepravilno koriste ove staze utjeruje strah običnim ljudima, jer pretječu bez ikakvog upozorenja, iako svako ovakvo vozilo ima zvono. Odjednom samo nečujno projure pored tebe, često na udaljenosti od par cm. Po mom mišljenju zakonodavac bi trebao donijeti određene propise: ako se smatraju biciklima, onda brzinu treba ograničavati na brzinu 20 km/h; zatim prilikom pretjecanja obavezno moraju tu namjeru najaviti zvonom ili ih pak treba tretirati kao mopede. O električnim rolerima da ne pričam, jer oni voze uglavnom po trotoaru, npr. u BG.

Svježina Avaških godina

Drugo lice SUBOTICE

Hrvatski kulturni centar *Bunjevačko kolo*, koji ove godine obilježava 50 godina postojanja, i u nedjelju (8. studenoga) bio je mjesto značajnog kulturnog događaja. Za razliku od nešto manje od mjesec dana, kada je 12. listopada u velikoj dvorani Centra gostovao **Radoslav Milenković** s monodramom *Naši dani*, ovoga puta upriličena je premijerna izvedba poeme **Milovana Mikovića** *Avaške godine* u režiji **Nevene Mlinko**.

Izborom »krhotina poeme u nastajanju« – za koju je sam autor nekoliko puta rekao da ju stalno dopisuje (o čemu, nakon objavljivanja 1991., svjedoče i tri dopunjena izdanja) i da ona nikada neće biti završena – Nevena Mlinko upustila se u više no izazovni pothvat »pretvaranja lire u dramu«. Pred sobom je imala zahtjevan tekst i skupinu amaterskih glumaca, članova Dramskog odjela HKC-a *Bunjevačko kolo*, a iza sebe bogato iskustvo recitiranja stihova i, što je najbitnije, vlastitu viziju kako na sceni predstaviti ono što je u biti isključivo stvar individualnog doživljaja. Recimo odmah na početku: u tome je uspjela iznad svakog očekivanja.

Fragmente iz života bunjevačkih Hrvata, i to još od doseljavanja na ovdašnje prostore pa do današnjih dana, dvije generacije glumaca na sceni iznijeli su lako i opušteno tako da djeluje kao da je riječ o rutini, kao da iza njih stoji na desetke odigranih predstava, a ne o premijeri. Uz to treba reći kako su sve vrijeme uspjeli zadržati nepodijeljenu pozornost publike, što svjedoči ne samo o dinamici komada nego i o njegovoj zanimljivosti. Osim glumaca, Nevena Mlinko u realizaciji jednog od najboljih – a pokazalo se i jednog od najzahtjevnijih – napisanih djela među bunjevačkim Hrvatima novijeg doba svojski su pomogli i **Kristijan Milanković** jednostavnom, ali zato izuzetno inteligentnom i funkcionalnom scenografijom (krhotine dotrajalog čardaka oko kojega se sve odvija), **Ivan Piuković** s očekivanom kostimografijom i pratećim rekvizitima, te **Nela Skenderović** i **Marin Jaramazović**, koji izborom suptilne i nenametljive glazbe i svjetla daju značajan doprinos kvaliteti predstave.

Avaške godine u *Bunjevačkom kolu* mogu se promatrati i na jedan posve drugačiji način, jer predstavljaju veliki kvalitativni iskorak naprijed kada je riječ o ionako skromnoj dramskoj produkciji unutar ovdašnje, a napose hrvatske zajednice u Vojvodini općenito. Prilagođavanje tradicijskih detalja na suvremen način započeo je prije sedam godina pokojni zagrebački glumac rodnom iz Subotice **Vlatko Dulić**, koji je prvo na scenu *Histriona* u Zagrebu (15. studenoga 2013.), a zatim i u Subotici i Somboru (5. i 6. prosinca iste godine) postavio *Bunječki blues*, a koji je rađen po knjizi **Tomislava Žigmanova** *Prid svitom – saga o svitu koji nestaje*. Djelovalo je tada, pa sve do danas, da će se na tome i stati. Ili bar da će proći još dugo, dugo vremena dok se ne pojavi netko tko će, prije svega svojim pristupom i osmišljenošću, amaterizam izdići na mnogo višu razinu.

U tom smislu na *Avaške godine* svakako se može gledati i kao na predstavu koja se, uz neznatna licanja (prije svega jezična),

može pojaviti na bilo kojoj pozornici, uključujući i one profesionalnih kazališta. Čak i publici izvan *Bunjevačkog kola*, onoj »miješanoj«, subotičkoj, rafali sočne ikavice kojom se Miković obilato služi u svojoj poemi zacijelo bi djelovali egzotično i arhaično, kao da je netko iz prašnjave škrinje izvukao *Rječnik starih izraza* i dramatizirao ih tako da stoje rame uz rame s krhkom »radnjom« poeme. Kakav bi tek doživljaj *Avaških godina* imao gledatelj u Čakovcu ili Kragujevcu, Puli ili Kuli, Zagrebu ili Beogradu... Na nama je da zamislimo.

Želja ovdašnjih čelnika da jednoga dana u Subotici, paralelno sa srpskom i mađarskom, zaživi i Drama na hrvatskom u Narodnom kazalištu svakako se može promatrati bar dvojako: kao opravdano nastojanje da se i na tom polju ostvari nacionalna ravnopravnost i zadovolje kulturne potrebe igranja predstava

na vlastitom jeziku, ali i kao nerealna ambicija za čiju provedbu jednostavno (bar za sada) nema uvjeta, prije svega zbog nedostatka kadra unutar vlastite zajednice. Ali, upravo *Avaške godine* – onako kako je to bilo 20. veljače 2003., kada je u Dječjem kazalištu premijerno izvedena predstava **Balinta Vujkova** *Ždribac zlatne grive* u režiji **Želimira Oreškovića** – mogu poslužiti kao most na kom će se želja susresti sa stvarnošću. Nakon nekoć **Matiije Poljakovića**, a danas **Marjana Kiša**, kada se dvorana Narodnog kazališta puni(la) gotovo pa isključivo »ciljanom publikom« zbog prirode samih komada, *Avaške godine* u režiji Nevene Mlinko nude nešto novo: po narativu je jasno otkuda potječu, a po načinu su otvorene za sve. Stoga bi, na kraju, zaista bio grijeh ne spomenuti i sve aktere u ovoj predstavi u kojoj su iz sebe dali sve kako bi ih puna dvorana *Bunjevačkog kola* ispratila dugotrajnim i zaslužnim aplauzom. Dakle, u predstavi koja je puno dala i od koje se puno očekuje igrali su **Slađan Bošnjak**, **Zoltan Sič**, **Nataša Stipančević**, **Darko Baštovanović**, **Vedran Peić**, Nevena Mlinko i »tri sjene – tri Katarine«: **Katarina Piuković**, **Katarina Ivković Ivandekić** i **Katarina Ivanković Radaković**.

Z. R.

Izložba posvećena vijeku filatelije u Subotici

Prvih stotinu godina

Dugogodišnji filatelista i poznati subotički kulturni entuzijast **Ljudevit Vujković Lamić** zaslužan je za izložbenu postavku na temu svečanog obilježavanja stotinu godina filatelije u Subotici, koja se od ponedjeljka, 9. studenoga, nalazi u atriju Otvorenog sveučilišta. Iste večeri, autor izložbe i moderator **Smiljan Njagul** su u prigodnom razgovoru obilježili početak svečanosti posvećene ovoj lijepoj i za kulturnu povijest najvećeg grada na sjeveru države značajnoj obljetnici. U nazočnosti, za ove pandemijske prilike, posve primjerenog broja posjetitelja i uz sve mjere predostrožnosti, ljubitelji poštanskih maraka i biljega mogli su razgledati desetljećima stare i kolekcionarskom pasijom sačuvane vrijedne eksponate.

Subotica na markama

Službeno pojavljivanje subotičkih motiva na markama započinje tek sedamdesetih godina, pojavom motiva ikone svetog mučenika Dimitrija iz Pravoslavne crkve u Aleksandrovu, a potom slijede i slike znamenitih gradskih objekata. Govoreći pri-

proteklih stotinu godina subotičke filatelije, vrijedno je zabilježiti kako je najuspješnije razdoblje bilo prije i neposredno nakon Drugog svjetskog rata. Do početka šezdesetih godina prošloga vijeka Subotica je, primjerice, imala između 400-500 redovitih članova gradskog filatelističkog društva, a danas društvo više uopće ne postoji. Zbog toga je ova izložba još jedan pokušaj da se, barem na tren, pokuša sačuvati sjećanje na sve ljubitelje sakupljanja i njegovanja ljubavi prema poštanskim markama.

Datumsko obilježavanje

»Želio sam ovom izložbom ovjekovječiti proteklih stotinu godina filatelističkih aktivnosti u svom rodnom gradu, ali i na ovaj način sačuvati od zaborava jednu cijelu epohu u kojoj su poštanske marke i biljezi predstavljali važan dio svakodnevne korespondencije i formalno-pravnog funkcioniranja državne administracije. Početak filatelije u Subotici se datumski veže uz 8. studeni i evo nas danas, stotinu godina kasnije, s izložbenom postavkom na kojoj se mogu vidjeti pojedine epohe izdavanja poštanskih maraka i biljega, kao i sačuvani novinski članci i napisi o organiziranom djelovanju i promotivnim aktivnostima ovdašnjih filatelista. Nažalost, društvo filatelista je službeno prestalo s radom još u devedestim godinama prošloga stoljeća, a veza s nekadašnjom organizacijom je djelovanje kao dio Društva kolekcionara Subotice. Za potrebe ove izložbe, u limitiranom izdanju od svega dvadeset primjeraka Pučka kasina je tiskala i prigodnu tiskovinu: *100 godina filatelije u Subotici – kronologija*«, kazao je u kraćoj izjavi za naš tjednik Ljudevit Vujković Lamić, doajen subotičke filatelije i autor ove izložbe.

D. P.

Prvi predsjednik

Na čelu filatelista Subotice prvih deset godina postojanja društva nalazio se dr. **Aleksandar Magarašević**.

likom otvorenja Vujković Lamić je istaknuo i vrijednu okolnost kako su se likovni radovi nekoliko subotičkih učenika našli na prigodnim markama u povodu obilježavanja jubileja 50 godina kampanje dječeg crtanja i slikanja pod nazivom *Radost Europe*. Za jedan relativno mali grad, kakav je Subotica, to je bio zbilja veliki uspjeh i filatelističko postignuće. Vraćajući se u prošlost

Filatelistički glasnik

Ljudevitov otac, **Ljudevit Vujković Lamić** stariji i **Ladislav Fišer** izdavali su 1946. godine *Filatelistički glasnik*, koji je uz *Filatelističke novine* iz Zagreba bio jedina takva tiskovina u cijeloj Jugoslaviji.

Društveni i politički životu Hrvata u Tavankutu između dva svjetska rata

Tavankut - »prvo žarište hrvatske svijesti na bunjevačkim salašima«

»Osnutak Hrvatskog doma 1939. značio je ujedno da Tavankut stupa u red naprednih hrvatskih sela i nije stoga čudno što ga, kako u lokalnom, tako i u zagrebačkom tisku tretiraju kao reprezentativno hrvatsko selo odnosno kao paradigmu društvenog seoskog života u Bačkoj«

Tavankut, danas mnogima znan kao »misto di sunce grli Bačku« i poznat po seoskom turizmu, slamarkama, *Gupčevim* folklorasima, tavankutoj jabuci i *pisku*, u međuratnom je razdoblju, primjerice u zagrebačkim medijima (*Hrvatski dnevnik* iz 1939.), istican kao »prvo žarište hrvatske svijesti na bunjevačkim salašima«, dok subotički *Neven* 1927. objavljuje kako su »Tavankut, Čikerija i Mirgeš – jake kule hrvatske misli kako na političkom, tako i na prosvjetnom polju«, a 1929. kako »Tavankut sa Čikerijom i Mirgešom daleko odskaču od ostalih subotičkih salaša, pa i od sela hrvatskih po Bačkoj i Baranji. Tavankut danas prednjači među našim selima u svakom pogledu«. Sve je to i više nego dovoljan razlog da Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata svoj 67. znanstveni kolokvij posveti upravo ovom naselju i pod nazivom »Društveni i politički život Hrvata u Tavankutu između dva svjetska rata (1918. – 1941.)«, održi ga u petak, 6. studenoga, u tavankutoj Galeriji HKPD-a *Matija Gubec*. To je razdoblje iz različite periodike istraživao i zapisivao, te nazočnima na kolokviju predstavio master povijesti **Vladimir Nimčević**.

Tavankut kroz povijest

Potrebu za udruživanjem i kulturnim stvaranjem imao je i čovjek u seoskoj sredini, koji je, prema riječima Nimčevića, prednjačio u tome, ali na žalost nije dobio priznanje koje zaslužuje. Ovim predavanjem, kako je istaknuo, želio je ispraviti tu nepravdu, izabравši, za početak, Tavankut, kao mjesto s dugom poviješću društvenog i političkog života. O njemu ima brojnih podataka u literaturi i periodici, te su, osim navedenih

Tavankut na karti iz 1567. u Bodroškoj županiji kao Tarankut

u uvodu ovog teksta, i glasila drugih stranaka s priznanjem i uvažavanjem konstatirali da je Tavankut jako hrvatsko uporište. Tako i *Naše slovo* iz 1938. piše kako je ovo selo ponos, odnosno centar *mačekovaca* (pristaša Hrvatske seljačke stranke, čiji je predsjednik poslije smrti **Stjepana Radića** bio **Vladko Maček**).

»Tavankut se spominje još 1435. godine, ali, interesantno, ne kao selo već kao grad, sa svojim trgovom, i kao takav je vidljiv na povijesnim kartama iz različitih razdoblja. Mnogi ugledni kartografi ga na svojim kartografskim prikazima Ugarske različito prikazuju pa se tako od spomenute godine pa do konca XVI. stoljeća, osim po današnjem imenu, navodi kao: Towankwth, Thowankwth, Tarankut, Tariankut, Torankut.

Na temelju toga, kao i na temelju arheoloških nalaza, može se zaključiti da je Tavankut doista u srednjem stoljeću bio važno mjesto i da se u njemu odvijala i intenzivna trgovina. Tako su primjerice u tzv. Dolini smrti u Zlatnom kraju 1933. pronađeni zlatnici ugarskih kraljeva **Matije Korvina**, **Ladislava I.** i **Ferdinanda I.**, rekao je Nimčević.

Međutim, za vrijeme turske okupacije koja je trajala 150 godina, Tavankut se depopulirao, stanovništvo se rasulo i on je spao na pustaru, tj. na salašarski tip naselja što će ostati do XIX. stoljeća. Tek koncem prethodnog stoljeća Tavankut počinje dobivati današnje oblike, što se prije svega ima zahvaliti crkvi Srca Isusova koja je izgrađena u centru sela. Gradska skupština je, prema podacima koje je našao Nimčević, odluku o njenoj izgradnji donijela koncem XIX. stoljeća, a ona je izgrađena 1910. godine.

»Prije njene izgradnje Tavankučani su na svetu misu odlazili u crkvu u obližnje naselje Kunbaja, a tavankutska proštenja su se održavala kod križeva rasutih po ataru. Prvi tavankutski župnik bio je **Grgo Romić** iz Čikuzde, a nakon njega došao je **Antun Berger** iz Bačalmaša. Prvi tavankutski mladomisnik bio

Tavankut na karti iz 1528. kao Torankut

je **Antun Skenderović**, rodom iz Tavankuta, kasnije jedan od najistaknutijih hrvatskih rodoljuba u međuratnom Somboru«, naveo je Nimčević, dodajući kako je upravo ta 1910. važna godina u povijesti ovog sela, jer od nje u njemu počinje intenzivniji društveni život.

Razvoj društvenog i političkog života

Jedan od prvaka društvenog života Tavankuta je **Josip Đido Vuković**, pokretač mnogih društvenih i političkih inicijativa. U uvjetima institucionalne mađarizacije, kada je i školstvo bilo u službi asimilacije, radeći u korist ovdašnje baštine, po pisanju *Nevena*, naučio je više od 20 tavankutskih djevojaka i momaka hrvatskim narodnim pjesmama.

Kada je u pitanju obrazovanje, u Gornjem Tavankutu je u proljeće 1914. osnovana *Salašarska čitaonica*, a iste je godine u Donjem Tavankutu skupina roditelja školske djece pokrenula inicijativu za uvođenjem vjeronauka na materinskom, odnosno bunjevačkom (hrvatskom) jeziku (ostali predmeti su bili predavani na mađarskom).

Tavankut se poslije I. svjetskog rata naglo razvio, imao je pozitivan prirodni priraštaj i postupno se proširio sve do mađarske granice obuhvativši naselje Mala Bosna i pustare Ljutovo i Šebešić sve do zapadne Čikerije. Pred II. svjetski rat imao je oko sedam tisuća stanovnika. Prva veća politička gibanja u Tavankutu zabilježena su pred izbore 1920. godine.

»U ljeto 1919. u Donjem Tavankutu je organiziran narodni zbor koji je okupio četiri tisuće duša i na njemu je Bunjevačko šokačka stranka osnovala Narodno udruženje. Ubrzo je uslijedila borba s Demokratskom strankom čiji su agitatori tavankutskoj sirotinji obećavali zemlju u Makedoniji i na Kosovu, a u predizbornoj borbu uključili su se i radikali koji nisu nudili ništa opipljivo, jedino su podmićivali narod«, navodi Nimčević.

Uz BŠS, i ostale političke snage su organizirale svoja društva pa je tako kod škole sv. Ane u Tavankutu 1921. osnovana *Sokol-ska četa* koja će imati važnu ulogu u daljoj povijesti ovog mjesta. Kao inicijator njenog osnutka izdvaja se **Većeslav Omachen**, solunski dobrovoljac, Hrvat iz trojedne kraljevine, a na svečanost je među ostalima došao školski nadzornik salaških škola **Aleksandar Mikić**, otac **Jovana Mikića Spartaka** (obojica su se osjećali Bunjevcima u kulturološkom smislu, jer su odrasli među njima i poprimili mnogo njihovih odlika). Tu je bio i upravitelj-učitelj **Vinko Romić** koji je u političkom smislu bio primoran biti radikalom.

BŠS je nakon Narodnog udruženja osnovala svoja društva – koncem '21. ili početkom '22. u Gornjem Tavankutu su osnovani Narodna čitaonica i Katoličko pjevačko društvo. To su društva koja su prethodila Seljačkoj slozi koja se najviše proslavila u međuratnom razdoblju. Što se tiče proslava, u veljači 1924. u Donjem Tavankutu je u organizaciji Pučke seljačke čitaonice (predsjednik **Dančo Stipić**) održano I. Veliko tavankutsko prelo, koje je okupilo brojne hrvatske udruge iz Subotice i Tavankuta.

Svoje pristaše u Tavankutu, od kojih se najviše istaknuo Josip Đido Vuković, imala je BŠS, kao i Hrvatska pučka seljačka stranka koja je isključena iz izbora nakon obznane dokumenta od strane države u kojem se njen predsjednik Stjepan Radić dovodi u vezu s komunistima, boljševicima u Rusiji. Nakon toga su pristaše HPSS-a pristupile BŠS-u i sudjelovali skupa u predizbornoj kam-

panji, a 1926. BŠS se utopila u Hrvatsku seljačku stranku, koja ubrzo nakon toga počinje organizirati svoju stranačku mrežu u Tavankutu.

Seljačka sloga, križari, pododbor JRZ-a

Nakon fuzije BŠS-a u HSS počinje se razvijati društveni život u Tavankutu u onom obliku koji i danas poznajemo i pamtimo.

»Osnovana je Seljačka sloga kao ogranak Hrvatske seljačke stranke, koja je do početka 1927. godine okupila blizu 300 članova, ne samo iz Tavankuta, već i iz Mirgeša i Čikerije i tako potvrdila da su ta mjesta jake kule hrvatske misli kako na političkom, tako i na prosvjetnom polju. Seljačka sloga, kao društvo koje je organiziralo kulturni život, imala je pjevački i tamburaški zbor, a osim u Tavankutu i Subotici, nastupila je i u Zagrebu 1927. na svečanoj smotri hrvatskih seljačkih pjevačkih zborova. Također, 1929. priredila je u Tavankutu misu zadušnicu za Stjepana Radića, koji je godinu dana ranije pao kao žrtva Vidovdanskog atentata u gradskoj skupštini u Beogradu. Vrijedi spomenuti i Prosvjetni dan u Tavankutu koji je održan na dan proštenja, 9. lipnja 1929., a na njemu su osim domaćina – Seljačke sloge i Seljačke čitaonice, sudjelovali Hrvatski sokol i Hrvatsko pjevačko društvo *Neven* iz Subotice«, kaže Nimčević.

Jedan od bitnih segmenata društvenog života u Tavankutu su križari. Tavankutska mladež je 1935. po uzoru na šebešićke križare osnovala Križarsko bratstvo koje je okupilo oko 300 članova, duhovnikom je imenovan tavankutski kapelan **Lajčo Vajda**, a predsjednikom **Veco Skenderović**. To društvo je 1936. održalo priredbu posvećenja svoje zastave, a iste godine križari su održali svoje redovito sijelo na kojem je vlč. **Ivan Kujundžić** iz Subotice održao predavanje o podrijetlu Bunjevaca. To je ujedno bila priprema za 250. godišnjicu dolaska skupine Bunjevaca u Suboticu, te se iz toga vidi da su Tavankučani, putem svojih udruženja i aktivnosti, bili uključeni i u procese koji su se odigravali u gradu.

Slavlje u Subotici u povodu 250. godišnjice dolaska Bunjevaca

Od Tavankučana, Čikerijanaca i Mirgešana na prosvjetnom i kulturnom polju 1920-ih osobito su se istaknuli seljaci: **Filip Skenderović**, **Remija Poljaković**, **Franje Tumbas**, **Benco Peić**, **Jakov Kujundžić**, **Lojzija Kolar**, **Luka Kečenović**, **Blaško Vuković**.

Šestosiječanjska diktatura iz 1929. godine donijela je zastoj u političkom i društvenom životu diljem Jugoslavije, pa tako i

u Tavankutu, međutim u razdoblju od '29. do '35. stasava ona generacija koja će iznijeti Hrvatski pokret koncem '30-ih godina prošloga stoljeća.

Također, zabilježeno je da je 1936. Josip Đido Vuković u jednom danu održao 12 političkih zborova u Subotici i njezinoj okolini, a iste je godine, od 14. do 16. kolovoza, ogranak Seljačke sloge iz Tavankuta sudjelovao na slavlju u Subotici u povodu 250. godišnjice dolaska skupine Bunjevaca.

Iako je Tavankut bio jako uporište *mačekovaca*, odnosno Hrvatske seljačke stranke, bile su tu i druge političke snage, u prvom redu Jugoslavenska radikalna zajednica koja je zapravo preporođena Narodna radikalna stranka **Nikole Pašića**. Nakon osnutka središnjice u Beogradu, počeli su se osnivati mjesni odbori i u ostalim gradovima Kraljevine Jugoslavije. U Subotici je osnovan 12. siječnja 1937., a formirali su se i pododbori u okolnim naseljima, pa tako i u Tavankutu.

Hrvatska seljačka stranka je doživjela rascjep svoga članstva početkom 1938. čiji je dio prišao JRZ-u i tako se ona proširila, posebice u Gornjem Tavankutu, gdje je osnovan Omladinski pododbor JRZ-a za Tavankut, na čelu s **Lazom Horvackim**, a na njemu se okupilo više od 100 omladinaca i znatan broj starijina.

»U ondašnjoj režimskoj vladajućoj stranci i Bunjevci su zauzimali visoke položaje, što danas ne samo da nije slučaj već je i nezamislivo. Naravno, taj pododbor JRZ-a za Gornji Tavankut je doživljavao promjene i članstva i predsjedništva, pa je tako 1938. došlo do njegove reorganizacije. Tada je za predsjednika izabran **Antun Vuković**, a većinu članova činili su uglavnom naši ljudi, od kojih su se neki izjašnjavali kao Hrvati, a neki zbog politike stranke nisu. Na toj je Skupštini govorio tadašnji predsjednik subotičke općine **Ivan Ivandekić** (po izjašnjenju Hrvat) u kojem je iznio presjek političkog života Bunjevaca ne samo u Tavankutu već i šire i kojim je objašnjeno zašto nisu dobili vidno mjesto u širim političkim događanjima u Kraljevini Jugoslaviji. U tom govoru među ostalim stoji: 'Prvo su Bunjevci i Šokci bili složni u Bunjevačko-šokačkoj stranci ali za kratko vreme se steklo uverenje da smo malobrojni i da ne možemo voditi državnu politiku pre ove političke grupe. Nastalo je posle toga opredelenje na srpske i hrvatske stranke i uvukli smo se u nepouzdanu strančarenje koje se završilo krahom, ne samo za Bunjevce nego za sve nas. Kada se zatim ukazala prilika Bunjevci su se opredelili za politiku narodnog i državnog jedinstva i tada su bili složni. Ta sloga se manifestovala 1931. kada su Bunjevci kompaktno istupili na izborima i kada su odneli najveću pobjedu. Posle toga ponovo je nastupila nesloga i ona je kulminirala na izborima 1935. godine. Zbog toga Bunjevci nemaju danas svoga pretstavnika u Narodnoj skupštini. Posle toga stvorena je Jugoslovenska radikalna zajednica koja je delima dokazala da vodi konstruktivnu politiku. Mi treba da pomažemo Vladu g. dra **Milana Stojadinovića** jer je ona to zaslužila i jer samo tako možemo postići ono što nam treba i što želimo', prenio je Nimčević.

Godina 1939. je bila važna u političkom životu ne samo Subotice već i čitave Jugoslavije. Među ostalim, osnovana je Banovina Hrvatska. Godine 1939., 11. lipnja, u Tavankutu je održana proslava rođendana predsjednika HSS-a Vladka Mačeka. Naime, u ono vrijeme bilo je popularno održavati rođendane političkih prvaka, a Bunjevci su bili simpatizeri i pristaše ove stranke. Na tradicionalnom proštenju sv. Ane, iste te godine, na kojem je

bilo oko pet tisuća ljudi, sve su kuće bile okićene hrvatskim zastavama i pjevale su se razne hrvatske rodoljubne pjesme.

Osnutak Hrvatskog doma

U Tavankutu je 28. kolovoza 1939. osnovan Hrvatski prosvjetni (seljački) dom, a prvi njegov predsjednik bio je Filip Skenderović. Svečanosti su prisustvovali predstavnici Hrvata iz Subotice, sjeverne Bačke, delegat Mačeka i više tisuća ljudi.

Hrvatski seljački prosvjetni dom 1940.

»Osnutak Hrvatskog doma značio je ujedno da Tavankut stupa u red naprednih hrvatskih sela i nije stoga čudno što ga, kako u lokalnom, tako i u zagrebačkom tisku tretiraju kao reprezentativno hrvatsko selo, odnosno kao paradigmu društvenog seoskog života u Bačkoj. Prema pisanju *Subotičkih novina* na otvaranju Hrvatskog doma u Tavankutu bilo je najmanje oko deset tisuća ljudi, a gosti su bili iz Subotice, Sombora, Bajmaka, Čonoplje, Miletića, Bača, Sonte, Bačkog Monoštora, Bačkog Brijega, te iz Baranje. Osnutak Hrvatskog doma predstavljao je vrhunac kulturnog života u Tavankutu. Nakon toga (1940.-41.) nije zabilježeno ništa slično, istaknuo je predavač Vladimir Nimčević.

On je predavanje završio, kao što ga je i započeo, navodima u tisku koji potvrđuju važnost Tavankuta u baštinjenu kulture koju je na herojski način održavao. Tako Neven iz 1929. navodi kako je »Tavankut ogledalo sviju nas u Bačkoj i Baranji i primjer kako se među našim hrvatskim seljacima i na prosvjetnom i kulturnom polju može doći do zavidnih rezultata samo ako se nadje dva tri rodoljuba, koji će se za taj posao žrtvovati«, a *Hrvatski dnevnik* 1939.: »Svi režimi pokušali su svim sredstvima uništiti i satri hrvatsku svijest tavankutskih Bunjevaca, ali su svi prošli neobavljena posla, a Tavankut je ostao hrvatski, ostao je nepobjediv«.

Filip Skenderović

I. Petrekanić Sič

Alasi i bećari, ali na malo drugačiji način

Riba na Dondu

Kada vas Monoštorci hoće ugostiti, skuhat će vam riblji paprikaš i pokazati prirodne ljepote predjela koji okružuju selo. I neće pogriješiti, jer ni čuveni monoštorski paprikaš, ni očuvani predjeli Dunava, dunavaca i kanala nikoga ne ostavljaju ravnodušnim. Znao je to dobro i predsjednik KUD-a Hrvata **Bodrog Željko Šeremešić** kada je odlučio ove godine, a sukladno preporučenim mjerama zaštite, zbog pandemije koronavirusa, organizirati malo drugačije *Alase i bećare*. Umjesto kotlića ribljeg paprikaša, koji su se proteklih pet godina kuhali u centru sela ispred Doma kulture, ove godine kuhalo se u samom srcu Gornjeg Podunavlja – na Dondu, a kotlića i vatre latili su se sami domaćini. Čisto da dokažu i pokažu da im s ribom i kotličem ravnih nema. Da bi se stiglo do samog kuhanja, trebalo je prijeći nekoliko kilometara, pješice, kroz šumu. Nije da se ne može automobilom, kompom, pa dalje malo tucanikom, malo zemljanom cestom kroz šumu, ali domaćini su bili neumoljivi. Pješice i nikako drugačije. I potrajala je ta šetnja uz usputna stanja i razgledanja terena monoštorskih ribiča, bara i dunavaca, bogatih šuma skoro sat i pol.

Oni koji su očekivali da će ih na kraju te šetnje, na čardi *Kod Švabe*, dočekati već skuhan paprikaš poprilično su bili razočarani, jer ne samo da se riba nije krčkala u kotličima već niti je luk bio pripremljen, niti vatra založena. Nije se imalo kud pa su se posla latili i gosti, ali jedino što im je bilo dozvoljeno su rezanje luka i kuhanje tijesta.

Sve drugo, procijenili su domaćini, ipak je za iskusne majstore ribljeg paprikaša – od pripreme vatre, odmjeravanja prave količine vode, paprike, soli i kuhane rajčice. Već kada se stigne do te faze izvjesno je da će kotlići ubrzo i biti na stolovima, jer dovoljno je oko 35 minuta kuhanja na jakoj vatri i već se kuhani paprikaš skida i služi. A ovoga puta ambijent onaj pravi, kao kod nekadašnjih alasa, koji su tek ulovljenu ribu pripremali u šumi ili na nekoj od brojnih dunavskih čardi. Jedna od rijetkih danas

je čarda *Kod Švabe* na Dondu koju **Petrovići** drže već treću generaciju. Bez pretjeranog komfora, uklopljena u okoliš, a opet nemate dojam da vam nešto fali ili smeta.

Ovakav nesvakidašnji lijep dar članovi *Bodroga* pripremili su za udruge koje redovito sudjeluju na *Alasima i bećarim*, HNV i dakako novinare.

Z.V.

Crkva sv. Nikole Tavelića na Bezdanskom putu

Po imenu prvog hrvatskog sveca

Nikola Tavelić prvi je hrvatski svetac. Zaštitnik je hrvatskog naroda. Godine 1889. postao je blažen, a 21. lipnja 1970. proglašen je svetim. Već sljedeće godine, 14. studenog 1971. godine, na Bezdanskom putu, salašima kraj Sombora svečano je blagoslovljena crkva sv. Nikole Tavelića. I dalje je to jedina župa u Subotičkoj biskupiji koja nosi ime prvog hrvatskog sveca.

Inicijativa vjernika

Inicijativu za gradnju crkve na Bezdanskom putu pokrenuli su sami vjernici iz tih salaša. Ideju salašara pri-

U desnom uglu Ladislav Vlašić, osječki primarijus i supruga Klara

Biskup Zvekanović polaže temeljni kamen

hvio je i **Ivan Juriga**, koji je koncem 60-ih godina prošlog stoljeća bio župnik sv. Križa. Biskup **Matija Zvekanović** utemeljio je vikariju Kozara – Bezdanski salaši 20. ožujka 1968. godine, a 25. srpnja održana je osnivačka skupština zastupnika Crkvene općine – Bezdanski salaši. Prvi zastupnici bili su **Josip Dorotić, Žiga Dorotić, Šima Budimčević, Franjo Parčetić, Stjepan Parčetić, Đeno Pekanović, Petar Gromilović** i **Šima Sekereš**. Za načelnika je izabran Josip Dorotić, za staratelja Šima Budimčević, a za rizničara Žiga Dorotić. Na osnivačkoj sjednici najviše riječi bilo je o izgradnji crkve, a prva stvar bila je osigurati plac za gradnju. Plac su ponudili **Aranka** i Petar Gromilović. Bio je to dio očevine Aranke Gromilović, rođene **Čuvarđić**, od 12 ari i 50 četvornih metara, uz samu cestu, otprilike na sredini Bezdanskog puta. Sljedeći korak bio je osigurati sredstva za gradnju crkve. Pomoć je stigla od vjernika, kako s Bezdanskog puta tako i iz Sombora i okolice. Šestero darodavaca su osnivači, a uz njih je još oko stotinu zakladnika koji su darivali novac.

Župnici

Župa sv. Nikole Tavelića utemeljena je 1986. godine. Za upravitelja župe izabran je **Lazar Novaković**, župu je potom preuzeo dekan **Josip Pekanović**, zatim **Franjo Ivan-ković**, pa ponovo Lazar Novaković, **Marinko Stantić** i 2016. godine **Slavko Večerin**. Trenutačno **Luka Poljak**, kapelan u župi Presvetog Trojstva u *Somboru* i pastoralno djeluje u župama Uzvišenja sv. Križa i sv. Nikole Tavelića.

Župnik Ivan Juriga i Petar Gromilović

Zaštitnik hrvatskog naroda

Sv. Nikola Tavelić prvi je hrvatski svetac i zaštitnik Hrvatskoga naroda. Franjevac, misionar i mučenik rođen je u plemićkoj obitelji Tavelić u Šibeniku oko 1340. godine. Za svećenika je zaređen oko 1365. godine. Krajem XIX. stoljeća šibenski biskup **Antun Josip Fosko** pokrenuo je postupak za beatifikaciju Nikole Tavelića.

Sveta Stolica uskoro je odobrila njegovo štovanje Šibenskoj biskupiji, zatim franjevačkom redu i Svetoj zemlji. Godine 1937. dopušteno je štovanje sv. Nikole u svim hrvatskim biskupijama, a u Jeruzalemu je podignut oltar u njegovu čast. Na sam blaženikov dan 1939. papa **Pio XII.** primio je hrvatske biskupe predvođene nadbiskupom **Alozijem Stepincem**, a papa **Pavao VI.** svečano je proglasio svecem Nikolu Tavelića 21. lipnja 1970. godine u Vatikanu, u nazočnosti preko 20.000 Hrvata iz domovine i svijeta. Kao relikvije sv. Nikole Tavelića u njegovu svetištu u Šibeniku pri samostanu franjevac konventualaca sv. Frane čuvaju se njegove sandale.

Blagdan sv. Nikole Tavelića je 14. studenoga.

Darodavci

Uz Aranku i Petra Gromilovića darodavci su **Bara** (rođena **Antunić**) i **Stipan Dorotić** koji su darovali oltar, **dr. Vladislav Vlašić** i njegova supruga **Klara**, rođena **Parčetić**, darovali su 5.000 tadašnjih novih dinara i bili kumovi pri gradnji. Darodavci su i **Josip** i **Roza** (rođena **Beretić**) **Parčetić**, koji su darovali kip sv. Nikole Tavelića i 3.000 dinara, **Ivan** i **Ana** (rođena **Strilić**) **Firanj** koji su dali postaviti križni put. **Josip** i **Leona** (rođena **Benja**) **Beretić** dali su izraditi ambon za crkvu. Ugovor o izgradnji crkve sklopljen je 23. ožujka 1971. godine. Na dan sv. Antuna Padoanskog, 13. lipnja, biskup Matija Zvekanović blagoslovio je temeljni kamen nove crkve. Tom događaju nazočio je veliki broj vjernika, kako s Bezdanskog puta tako i iz Sombora. Crkva je svečano blagoslovljena 14. studenog 1971. godine, ali je bila samo pod krovom i naredne godine je ožbukana i urađena je vanjska fasada.

Vjernički život

Mještani Bezdanskog puta sjećaju se da je crkva u godinama nakon izgradnje bila puna vjernika.

»Danas, ako nas na misi bude 30. Tih prvih godina svećenici nisu imali automobile, pa se nas petero momaka, koji smo imali automobile, smjenjivalo i za svaku misu smo dovozili i odvozili župnika u Sombor«,

kaže **Šima Beretić** s Bezdanskog puta. Prema njegovim riječima, vrlo brzo organizirana je i *Dužionica* na Bezdanskom putu. Svake godine na misi je uz bandaša i bandašicu u nošnjama bilo od 10 do 15 parova s Bezdanskog puta, ali i drugih salaša.

Od **Luke Poljaka**, kapelana u župi Presvetog Trojstva, koji pastoralno djeluje i u župi sv. Nikole Tavelića doznajemo da je 1987. godine, odnosno godinu nakon što je ustanovljena župa, bilo četiri vjenčanja, 14 krštenja i 16 umrlih. Prošle godine vjenčanja nije bilo, krštenja je bilo četiri, a preminulo je devetero župljana.

Z.V.

Župnik Ivan Juriga s Petrom i Arankom Gromilović

ZAHTJEVNA, ali isplativa PROIZVODNJA

»Zarada od prodaje paprike nam dobro dođe u zimskom razdoblju kada se završe poljoprivredni radovi. Za tri vagona žita treba 10 jutara, a prihod je 500.000 dinara. Na jutru paprike dobijem 700 kilograma mljevene, a cijena za tu količinu je 850.000 dinara«, kaže Perica Dermišek

Obitelj **Dermišek** iz Sota se bavi ratarskom, stočarskom i povrtlarskom proizvodnjom. Ukupno obrađuju oko 40 hektara zemlje na kojoj siju pšenicu, suncokret, kukuruz i soju koju koriste za potrebe svinjogojstva. Jedno su od rijetkih obiteljskih gospodarstava u Sotu, koje se bavi i uzgojem paprike. Od 1995. godine, kada im je uzgoj paprike postao dodatna ali i dobro prihodovana poljoprivredna djelatnost, postali su nadaleko poznati po kvaliteti svog proizvoda. Kako ističe ova

stvo, u koje spada samo uzgoj paprike, im je dodatni posao, od čega imaju značajnu dobit.

»U uzgoj paprike, ali i u sve ostale poslove, uključena je cijela obitelj: supruga **Marija**, sin **Siniša**, ja i u vrijeme sjetve i sezonski radnici. Budući da je u današnje vrijeme sezonskih radnika sve manje, često smo prinuđeni sami se organizirati i raditi. Nije lako, ali se nekako borimo. Paprika zahtijeva puno rada i odricanja. Kod nas u Sotu je specifičan teren, nemamo zalijevanja, a da

obitelj, uzgoj paprike je zahtjevna proizvodnja koja traži svakodnevni višemjesečni rad, ali koja se na koncu nakon branja, sušenja i mljevenja, višestruko isplati.

Dodatni posao

Obitelji Dermišek se 2004. godine počela intenzivnije baviti ratarstvom. Prodaja povrća na tržnicama nije više bila toliko isplativa, pa su se orijentirali na drugu zaradu. Danas im je prioritet ratarstvo, sporedna djelatnost im je stočarstvo, a povrtlar-

imamo navodnjavanje bilo bi nam puno lakše. Radimo direktnu sjetvu. Samim tim je i proizvodnja skuplja. Treba puno nadnica, puno posla, zalijevanja, ali se na kraju isplati. Uzgoj paprike je isplativiji i od proizvodnje kukuruza. Zarada od prodaje paprike nam dobro dođe u zimskom razdoblju kada se završe poljoprivredni radovi. Na 10 jutara pšenice dobijemo 3 vagona žita, a prihod je 500.000 dinara. Na jutru paprike dobijemo 700 kilograma mljevene, a cijena za tu količinu je 850.000 dinara. Kada se odbiju troškovi, ostane dobit od koje moja obitelj može živjeti«, kaže Perica Dermišek.

Bolji plasman u Hrvatskoj

Sjetva paprike počinje u prvoj dekadi travnja. Tada se ona posadi uz pomoć pneumatske sijačice. Gustina sadnje zbog klijavosti sjemena mora biti veća, a nicanje slijedi nakon 25 do 30 dana, u zavisnosti od vremenskih prilika.

»Kada ona nikne, budući da je direktna sjetva i dolazi do gustog nicanja, slijedi raščupavanje. Najvažnije je okopavanje zbog razbijanja pokorice. To je prva faza. Zatim slijedi zaštita od kukaca, od plemenjače, od bakterioza, a zatim kultiviranje, prihrana, pa ponovna zaštita. Potrebno je više puta uraditi zaštitu i okopati ju, da bi ona bila dobra i kvalitetna. Druga faza je branje, koje započinje 1. rujna. Paprika se bere i stavlja u mrežaste vreće od krumpira. U svakoj vreći bude od 10 do 15 kilograma. One se vješaju u čardake i šupe gdje je veći propuh, kako bi se prirodno osušile. Tamo stoje 10 do 15 dana nakon čega se pristupa prinudnom sušenju u sušarama. Papriku nosimo u Gložane gdje se nalaze sušare za tu namjenu. Prije mljevenja, paprika se mora rasparati, kako bi voda iz nje mogla ispariti. Takva paprika na sitima stoji od osam do deset sati. Nakon toga se spušta niže gdje u ladicama mora biti još od šest do osam sati. Kada se osuši, ide na mljevenje. Donesemo ju kući samljevenu u džakovima i u prostoriji gdje je skladištimo je razmjeravamo i iznosimo na tržište. Ne idemo na tržnice nego imamo svoje mušterije koje već godinama dolaze kod nas«, navodi poljoprivrednik iz Sota,

ističući da je do ove godine zbog pandemije koronavirusa plasman paprike bio bolji u susjednoj Hrvatskoj nego u Srbiji.

Ulaganje vlastitih sredstava

No, usprkos tome, ne žali se. Ove godine su nakon mljevenja dobili 750 kilograma slatke i ljute paprike.

»Samo da imam veće tržište, sigurno da bih povećao proizvodnju, ne samo hektar više nego i na pet hektara. Ali ju nemamo

kome prodati. U Bačkoj, gdje je proizvodnja paprike masovnija, ljudi su organiziraniji na otkupu. Oni imaju navodnjavanje, bunare, na svakih pet metara imaju vodu. Mi imamo prednost što smo jedni od rijetkih proizvođača paprike na ovom podneblju, pa nemamo veliku konkurenciju«, navodi Perica.

Također ističe da do sada nije koristio subvencije države.

»Ne volim uzimati kredit. Jedino što imam kredit od Razvojnog fonda uz pomoć kojeg sam kupio traktor. Od države smo imali namjeru uzeti kredit za kupovinu poljoprivrednih strojeva, ali smo zbog opsežne neophodne dokumentacije odustali od toga. U proizvodnju ulažemo vlastita financijska sredstva i nastojimo zaokružiti proizvodnju. Kukuruz koristimo za uzgoj svinja, a ako imamo neki višak kukuruza, prodamo ga, mada je to rijetkost. Soju pretvorimo u sojinu sačmu koju također koristimo za uzgoj svinja, tako da je to neki zaokružen proces proizvodnje«, kaže on.

Obiteljski rad, ključ uspjeha

Unatoč teškim vremenima za poljoprivrednike, kaže da se od poljoprivrede u današnje vrijeme može živjeti, posebice kada je cijela obitelj uključena u proizvodnju.

»Ne smiješ biti bahat, olako ulaziti u zajmove s kojima se ne možeš pokriti. Koliko sredstava imam, toliko se i pokrивam. Teško je, nije lako, ali se borim. Što ima više radne snage, lakše je. Sada mi sin pomaže u svemu, a ja ću raditi sve dok budem mogao.

Volio bih da on nastavi baviti se time i da ostane na selu«, kaže na kraju razgovora Perica Dermišek.

I kako kaže, ova godina je, što se tiče ratarstva, bila prosječna. Rod paprika je bio 30 posto manji u odnosu na prošlu godinu. Ali ne žali se, jer, kako kaže, čovjek uvijek treba biti zadovoljan, jer je nekad bolje proizvesti i manju ali kvalitetniju količinu proizvoda. A upravo je kvaliteta paprike obitelji Dermišek razlog njegovog opstanka na tržištu, kako u Srijemu tako i na širem području Hrvatske.

S. D.

Snimanja za manifestacije šokačkih i srijemskih udruga

MONOŠTOR – Snimanje kraćih dokumentarnih filmova o radu šokačkih udruga iz Podunavlja za potrebe ovogodišnje manifestacije *Šokci i baština* završeno je 5. studenoga setovima u Beregu i Monoštoru. Snimljeni su članovi udruga HKPD *Silvije Strahimir Kranjčević* u Beregu i KUDH *Bodrog* u Monoštoru. Nakon snimanja na terenu, slijedi prikupljanje i drugih materijala te montaža filmova.

Također, aktivno se radi i na snimanju udruga srijemskih Hrvata za potrebe zajedničke manifestacije *Srijemci Srijemu 2020*. Snimanja su nedavno obavljena u Zemunu, Rumi, Golubincima i Petrovaradinu. Društvo hrvatske mladeži Zemuna i ZHZ *Ilija Okrugić* iz Zemuna predstavili su svoj rad 30. listopada, HKPD *Matija Gubec* u Rumi i HKPD *Tomislav* u Golubincima snimljeni su 3. studenoga, dok je HKPD *Jelačić* snimljen 4. studenoga.

Podsjetimo, zbog epidemiološke situacije, dvije velike zajedničke manifestacije hrvatskih udruga *Šokci i baština* te *Srijemci Srijemu* ove će godine biti održane virtualno, u formi kolažnih dokumentarnih filmova koji govore o radu udruga sudionika.

Producenti projekta su Hrvatsko nacionalno vijeće i *Cro-fond*, uz logističku potporu ZKVH-a i NIU *Hrvatska riječ*.

Rezultati projekta Manjinska mladineteka

TAVANKUT – Članovi HKPD-a *Matija Gubec* iz Tavankuta organizirali su prošloga petka, 6. studenoga, multiplikativni događaj projekta *Manjinska mladineteka*. Rezultate i značaj projekta za udrugu predstavio je predsjednik *Gupca* i predstavnik projektnog tima iz Tavankuta **Ladislav Suknović**.

Nositelj projekta *Manjinska mladineteka* je slovenska organizacija Zavod Burja, a uz tavankutsku udrugu projekt-partneri su slovenski Centar za mlade Ruše (CEZAM Ruše), te *Studio B* iz Nove Gradiške (Hrvatska). Projekt *Manjinska mladineteka* odobren je od Europske komisije u sklopu Ključne akcije 2 Strateška partnerstva, unutar *Erasmus+* programa. Poseban fokus projekta su mladi kao budući nositelji razvojnih aktivnosti i donošenja političkih odluka. Ovim projektom učinjen je korak više u osnaživanju mladih pripadnika nacionalnih manjina iz regije. Glavni rezultati projekta koji traje do siječnja 2021. su: online tečaj *Manjinska videoteka*, brošura o manjinskim točkama u lokalnim zajednicama i publikacija *Manjinski kompas*.

I. D.

Premijera filma *Ovako smo počeli*

SUBOTICA – U godini obilježavanja svog velikog jubileja – 50. obljetnice od osnutka, HKC *Bunjevačko kolo* iz Subotice je kao jedan od projekata realiziralo i dokumentarni film *Ovako smo počeli*. Film će premijerno biti prikazan u nedjelju, 15. studenoga, u terminima od 18 i 20 sati u svečanoj dvorani Centra. Zbog epidemioloških mjera ograničen je broj mjesta u dvorani. Ula-

znice po cijeni od 200 dinara mogu se rezervirati radnim danima u prijedpodnevnim satima na brojeve 024/556-898 i 064/6590635 ili porukom putem Facebook stranice *Bunjevačkog kola*.

»U filmu ćemo čuti sjećanja prve generacije koja je igrala u tadašnjem HKUD-u *Bunjevačko kolo*. Kako su izgledale probe, gdje se sve putovalo i što je za njih značilo *Kolo*«, navodi se u najavi premijere filma.

Dani hrvatske kulture

SOMBOR – Udruga građana *Urbani Šokci* organizira idućeg petka, 20. studenoga, manifestaciju *Dani hrvatske kulture u Somboru*. Bit će priređena izložba fotografija *Kitenje i povezivanje marama monoštorskih Šokica* i predstavljen Zbornika radova *O Šokcima je rič 2* s Međunarodnoga okrugloga stola 2019. godine. Početak je u 16 sati i 30 minuta u Mađarskoj građanskoj kasini.

Dvije predstave HKC-a u Narodnom kazalištu

SUBOTICA – Dramski odjel HKC-a *Bunjevačko kolo* izvest će u nedjelju i ponedjeljak (15. i 16. studenoga) dvije svoje predstave na sceni *Jadran* Narodnog kazališta u Subotici.

Predstava *Č'a Grgina huncutarija* u režiji **Marjana Kiša** a po motivima teksta **Dure Franciskovića**, bit će igrana u nedjelju, 15. studenoga, dok je *Skupština na čoš*, po tekstu i u režiji Marjana Kiša, na repertoaru sutradan, u ponedjeljak, 16. studenoga. Obje predstave počinju u 19.30 sati.

Ulaznice se mogu kupiti na biletarnici kazališta radnim danima i subotom od 10 do 13 sati i od 18 do 19.30 sati. Na dan predstave biletarnica će raditi od 18 sati, do početka predstave. Online rezervacija karata je moguća najkasnije do 13 sati toga dana kada je predstava.

Kontakt telefoni za informacije su 024/556-898 ili 064/659-06-35. Obvezno je pridržavanje svih protuepidemijskih mjera uz korištenje zaštitnih maski.

Umrežavanje poslovnih ljudi hrvatskoga podrijetla

ZAGREB – Ovogodišnja konferencija *Meeting G2.6* pod nazivom *Najbolji kad je najteže* bit će održana u ponedjeljak i utorak, 16. i 17. studenoga, u online formatu. Predstaviti će hrvatskim iseljenicima Hrvatsku kao državu atraktivnu za ulaganja, a Hrvatima u domovini pružiti pozitivnu perspektivu za razvoj poduzetništva i poslovne suradnje s dijasporom. Cilj ove konferencije je povezivanje poslovnih ljudi hrvatskoga podrijetla diljem svijeta.

Program ovogodišnje konferencije bit će u znaku ekonomskih izazova s kojima se suočava cijeli svijet u susret drugom zatvaranju. Konferencija se održava šestu godinu zaredom, a prijave se provode putem poveznice <https://www.entrio.hr/event/meeting-g26-8428>.

Kao i dosadašnjih godina, ovom projektu pokrovitelj je Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

Više informacija o detaljnom programu konferencije dostupno je na mrežnim stranicama organizatora www.meeting-g2.com.

Dvije nove knjige u nakladi udruge *Urbani Šokci iz Sombora*

Šokci kao stalna inspiracija

U nakladi UG *Urbani Šokci iz Sombora* nedavno su objavljene dvije knjige: *Monoštor u riječi, slici i pjesmi* autorice **Marije Šeremešić** te zbornik radova s okrugloga stola *O Šokcima je rič 2* koji je ove godine ipak izostao zbog epidemiološke situacije.

Turistički suvenir

Monoštor u riječi, slici i pjesmi treća je knjiga ove autorice iz serije o navedenom selu koja, po njezinim riječima, treba prikazati sadašnjost sela iz aspekta turističke ponude. Knjiga je tvrdo uvezana, a o njenom sadržaju najbolje svjedoče naslovi poglavlja: *Bački Monoštor, Monoštorski rit – raj za lov i ribolov, Riznica tradicije, I staro i novo, Festivali i događanja, Udruženja, Stopama budućnosti, Iz starih vremena i Zanimljivosti iz starih novina*.

»Smatramo da je knjiga pravi suvenir jer privlači ne samo tekstom nego i obiljem fotografija. U poglavlju *Iz starih vremena* sam objavila riječi 34 pjesme koje su u kavani *Kod Adoša* svirane od 50-ih do 80-ih godina, a i kasnije su se mogle čuti još na zabavama, balovima, svadbama. To su skoro sve dalmatinske pjesme, kasnije se masovnijim slušanjem Radio Beograda repertoar mijenjao. U knjizi su i Monoštorci koji su kroz uspjehe u svojoj struci i djela pronijeli ime svoga sela u zemlju, recimo Novom Sadu i Beogradu, i svijetu, Kanadi i Australiji. Kao i kod ranije dvije knjige, tu su tekstovi o Monošturu iz tiska«, kaže Šeremešić.

Bačke šokačke teme

Zbog epidemiološke situacije, za ovu godinu planirani okrugli stol *O Šokcima je rič 2* nije mogao biti održan. Ipak, autori-sudionici su poslali svoje radove koji su sada objedinjeni u zborniku *O Šokcima je rič 2*. Tema je bila *Šokci bačkog Podunavlja*.

»U zborniku je objavljeno 11 radova. Posebno nas veseli što ove godine imamo veliki broj radova autora iz Vojvodine – **So-nje Periškić-Pejak, Anite Đipanov-Marijanović i Zdenke Mit-tić** iz Monoštora, **Ivana Andrašića** iz Sonte, **Stanke Čoban** iz Bača, **Josipa Dumendžića** iz Bođana, kao i moja dva rada. Radujemo se redovitoj potpori autora iz Hrvatske koji su također

pisali o bačkim Šokcima: dr. sc. **Ljiljani Kolenić**, koja je ujedno i recenzentica Zbornika, dr. sc. **Emini Berbić-Kolar, Silviji Ćurak, Milici Lukić, Veri Blažević-Krezić i Anici Bilić**«, kaže Šeremešić.

Kada je u pitanju njihova nakladnička djelatnost, *Urbani Šokci* rade i na knjizi recepata starih monoštorskih jela, na monoštorskoj ikavici. Kako kaže Šeremešić, planiraju ju objaviti već godinama, ali uvijek nešto zasmeta. Marija Šeremešić je bila stručna suradnica i scenaristica pojedinih nastupa članova KUDH-a *Bodrog* iz Monoštora na smotrama, a video zapise tih nastupa želi objediniti i objaviti u DVD formatu.

»Stalni zadatak naše udruge je čuvanje uspomena na monoštorske značajne ličnosti. Za sljedeću godinu pripremamo istraživanje života svećenika **Matiše Zvekanovića**, kasnije biskupa,

koji je dobar dio života proveo u Monošturu i dosta pridonio duhovnoj kulturi Monoštoraca. Volje imamo, za sad i snage, ono što najviše nedostaje jesu financijska sredstva. Uglavnom sudjelujemo na svim natjecajima, ali ne i svuda uspješno. Najveću potporu imamo od Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Hrvatske i Grada Sombora. Nadamo da će nas podržati i Hrvatsko nacionalno vijeće na svojem ovogodišnjem natjecanju«, kaže na kraju razgovora Marija Šeremešić.

H. R.

Knjiga o Monošturu po cijeni od 700 dinara može se kupiti kod autorice i u Trgovinskoj radnji Ivica u Monošturu. Zbornik će dobiti knjižnice šokačkih udruga iz Podunavlja, Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti u Slavonskom Brodu i autori.

Premijera predstave *Avaške godine*

Oživljene riječi

Ono što daje poseban pečat izvedbi jeste bunjevački govor, koji zapljuskuje publiku riječima koje se danas više ne čuju

Poetski prikaz *Avaških godina* koje je napisao **Milovan Miković** premijerno je izveden 8. studenoga u izvedbi glumaca Književno-teatarskog kružoka HKC-a *Bunjevačko kolo* iz Subotice.

Djelo je dramatizirala i režirala voditeljica spomenutog kružoka **Nevena Mlinko**, koja je i sama glumila u ovoj jednosatnoj predstavi.

Bila je to večer u kojoj su se čule nesvakidašnje riječi, one zaboravljene i nestale iz svakodnevice, koje su ovim prikazom ponovno oživljene uz suvremenu glazbu, scenografiju i autentičnu kostimografiju.

Uspješna izvedba

Osim spomenute Nevene Mlinko koja se našla u ulozi mlade i »sjene«, glumci koji su sudjelovali u vrhunski izvedenoj predstavi su: narator – **Slađan Bošnjak**; bačo – **Zoltan Sič**, nana – **Nataša Stipančević**, deran – **Vedran Peić**, uručitelj – **Darko Baštovanović**, »sjene«: **Katarina Ivković Ivandekić**, **Katarina Ivanković Radaković** i **Katarina Piuković** i statisti **Marijan Romić**, **Marin Piuković** i **Danilo Milojević**. Za scenografiju se pobrinuo **Kristijan Milanković**, za rasvjetu **Marin Jaramazović**, glazbu **Nela Skenderović**, dok se za garderobu kao i autentične rekvizite na sceni pobrinuo **Ivan Piuković**.

Zbirka pjesama *Avaške godine* napisana je 1991. godine na bunjevačkoj ikavici i po mišljenju struke pripada vrhunskim djelima dijalektalne književnosti Hrvata. Poetskom prikazu iste nazočio je i njen autor Milovan Miković koji nije skrivao svoje oduševljenje.

»Dramatizacija poeme *Avaške godine* je veoma uspješna i krasno je izvedena, s dobrim scenskim rješenjima i potrebnom dinamikom. Progovorio je stih koji sam pisao na drugačiji način i zbog toga sam sretan. Mislim da je ovo dobar poticaj da se otvore ozbiljni razgovori o vraćanju hrvatske scene u Narodno kazalište u Subotici. Sada su ispunjeni svi uvjeti, imamo ljude koji znaju na sceni progovoriti o sebi i svojim problemima, to pokazuje i ova predstava«, kaže Miković.

Vatromet autentičnog govora

Iako je premijera za ovu predstavu bila zakazana za 31. ožujka, neposredno prije toga proglašeno je izvanredno stanje. Tako dugačka stanka učinila je svoje. Predstava je, po riječima Nevene Mlinko, bila pripremljena još u ožujku, ali s obzirom na

to da preko ljeta nisu radili, posljednja dva i pol mjeseca su intenzivirali probe. Ovom predstavom željeli su ukazati na ljudske aspekte postojanja, koji su bili isti i prije stotinu godina, a i mi ih danas proživljavamo.

»To je životopis bračnog para koji krene glamurozno i svečano, ali se vjerojatno ni ne stigne pogledati za života, te završi u nekoj svojoj turobnoj svakodnevici koja rastrga čovjeka. Stoga su tu prisutna pitanja: Do kad će nas drugi varati? Lagati? Pa sve do onog pitanja: Do kada ćemo sami biti u raskoraku s vlastitim životom? Te fragmente poeme nastojala sam posložiti u jednu fabulu koja može biti laka za praćenje, ali ono što daje poseban pečat izvedbi jest bunjevački govor, koji zapljuskuje publiku riječima koje se danas više ne čuju. Ovo je bio vatromet bunjevačkog autentičnog govora«, ističe Mlinko.

Po njenim riječima za pripremanje predstave koristili su se rječnikom, a također su imali pomoć poznavatelja bunjevačke ikavice novinara **Zlatka Romića**, koji je pomagao oko pravilne akcentuacije.

Veliki entuzijazam i pozitivno ozračje

Veliki broj riječi izrečenih u predstavi se više ne koristi, te se rijetko kada može čuti od starijih ljudi koji su takav govor živjeli. I među glumcima se učilo, od značenja do pravilne akcentuacije. »Ikavicu svi mi, netko manje – netko više koristimo u obiteljima i nosimo je iz djetinjstva. Mislim da je generalni problem što taj govor s izvornim naglaskom definitivno nestaje. Ovo je za nas bio pionirski pothvat na koji sam ponosan. Ono što je Miković uradio, napisao u svojoj knjizi, mi smo sada tome dali šansu da

živi na sceni. Neka ovo na neki način bude sjeme, začetak neke teatarske scene koja će, nadam se, tek biti u subotičkom Narodnom kazalištu. I tamo treba biti prisutna *rič*, ikavica, koju trebamo ozbiljno čuvati,« kaže Zoltan Sič.

Jedan od onih kome je ikavica bliska jeste Slađan Bošnjak, u ovoj predstavi u ulozi naratora.

»Tekst je sam po sebi težak i puno riječi dugo nisam čuo, a neke nikad. Osobno ikavica mi je bliska, jer sam odrastao na bunjevačkom salašu uz majku i didu i od njih sam dosta bunjevačkih riječi naučio, čak mi je i naglasak ostao u ušima«, kaže Bošnjak koji je u kružoku od prvoga dana.

Osim intenzivnog rada i napornih probi, on je spomenuo i ono što se ne vidi, a to je međusobno druženje i sjajna atmosfera, koju je potvrdila i voditeljica.

»Sve ovo su odgovorni ljudi koji vole to što rade. Svi oni od svog slobodnog vremena odvajaju vrijeme za probe, stoga mogu reći kako je prisutan veliki entuzijazam i želja za kreativnim iskazivanjem na sceni bez obzira na to što smo svi amateri. Radna atmosfera je bila divna, ispunjena kreativnošću, pozitivnim nabojem, te smo tako jedni druge poticali, motivirali i međusobno si pomagali,« kaže Mlinko.

Za ovu predstavu tražila se karta više, no s obzirom na to da je na snazi ograničen broj posjetitelja nisu mogli nazočiti svi oni koji su to htjeli. Tako je uz sve propisane epidemiološke mjere sljedeća izvedba bila već 10. studenoga, a glumci najavljuju još jednu, koja će također biti s ograničenim brojem publike i to 21. studenoga, s početkom u 18 sati, u dvorani HKC-a *Bunjevačko kolo*, gdje su i dosadašnje izvedbe održane.

Ž. V.

Iz starog tiska

Priređuje: Vladimir Nimčević

Pomoć hrvatskoj djeci u Rumi, turneja zagrebačkog HPD-a *Kolo*

7. studenoga 1925. – Subotičke *Hrvatske novine* pišu da su se-
ljaci **Tome Matković** iz Subotice i **Filip Skenderović** iz Tavanku-
ta bili za vrijeme izbora 1920. godine vatreni pučkaši, odnosno
pristaše Hrvatske seljačke pučke stranke.

7. studenoga 1940. – *Hrvatski dnevnik* piše da je **Ivan Mala-
gurski**, profesor iz Subotice, odlukom hrvatskog bana **Ivana
Šubašića** dobio posao u prosvjetnom odjelu vlasti Banovine Hr-
vatske. Dodaje da mu je 5. studenoga u prostorijama Hrvatskog
doma u Subotici priređen banket.

7. studenoga 1940. – *Hrvatski dnevnik* piše da je 6. studenoga u
prostorijama Hrvatskoga doma u Rumi održana zajednička od-
borska sjednica Hrvatske čitaonice i Hrvatske ratarske čitaonice.

Ustanovljeno je da u Rumi ima mnogo hrvatske školske djece
siromašnog stanja. Odlučeno je zato da se među rumskim Hrva-
tima provede sabirna akcija u novcu i naravi (naturi) za zimsku
đačku kuhinju. Iz sakupljenih sredstava hrvatska djeca bi se hra-
nila besplatno preko cijele zime. Dodaje da će se tijekom jeseni
u Rumi osnovati i društvo *Hrvatska žena*, čiji cilj će biti pomaga-
nje hrvatske sirotinje i rad na socijalnom polju.

8. studenoga 1940. – *Hrvatski dnevnik* piše da je hrvatska
omladina u Beočinu, svjesna svoje pripadnosti, odlučila osno-
vati *Stijeg Hrvatskog Junaka*. Radi toga obratila se Savezu Hrvat-
skog Junaka u Zagrebu, koji joj je poslao svog delegata **Franju
Mlinarića** (studenta filozofije u Zagrebu). Mlinarić je održao
tečaj na kojem je prisustvovala sva hrvatska omladina. Na kra-
ju su održani ispiti na kojima su prisustvovali **Josip Lubašćik**,
predsjednik odbora Hrvatske seljačke stranke i **Marko Blažević**,
predsjednik odbora Hrvatskog radničkog saveza, te izaslanik Sa-
veza Hrvatskog Junaka dr. **Sušić**, sudac iz Iloka. Ispit su položili
svi omladinci i omladinke.

9. studenoga 1940. – *Hrvatski dnevnik* javlja da je u nedjelju u Rumi
odigrana prijateljska nogometna utakmica između rumske *Zvijez-
de* i zemenskog *Viteza*, koja se završila neodlučnim rezultatom 2:2.

10. studenoga 1917. – Zagrebačke *Novine* javljaju da su po-
stavljeni namjesnim učiteljima: dr. **Simeon Stanković** u Kraljev-
sku malu realnu gimnaziju u Mitrovici, **Vicko Gligo** u Kraljevsku
trgovačku akademiju i Mušku realnu gimnaziju u Mitrovici, te
Nikola Mladineo u Privremenu mušku realnu gimnaziju u Rumi.

10. studenoga 1940. – Zagrebačka *Hrvatska straža* javlja da je 8.
studenoga ujutro zagrebačko HPD *Kolo* stiglo u Novi Sad, a istoga
dana navečer priredilo u tamošnjem Spomen domu uspio kon-
cert. Na kolodvoru su pjevače dočekali predstavnici novosadskih
Hrvata, među njima dr. **Ivan Mladineo**, ing. **Frigao** i **Štrauh**. Na-
kon nastupa u Novom Sadu, *Kolo* je nastavilo turneju u Subotici.

12. studenoga 1940. – *Hrvatska straža* javlja da je 9. studenoga
zagrebačko HPD *Kolo* priredilo koncert u Gradskom kazalištu u
Subotici. Goste je na otvorenoj pozornici pozdravio predsjednik
HPD-a *Neven* iz Subotice **Ivan Malagurski**. *Neven* je poklonio
dar *Kolu*, a Hrvatska privredna omladina lovor vijenac s hrvat-
skom zastavom. Poslije koncerta priređena je večera u Hrvat-
skom domu, gdje su pjevači ostali do kasnih sati.

13. studenoga 1921. – *Neven* javlja da će na duhovne vježbe
i svečanu akademiju subotičkih trećoredaca doći i u njima ak-
tivno sudjelovati dr. **Josip Andrić** (iz Zagreba), **Ivan Evetović**
(prepozit i narodni zastupnik), dr. **Stipan Tumbas**, župnik **Mi-
hael Troha**, provincijal **Đuro Bencetić** (zagrebački gvardijan)
i **Klarus Horvat** (tajnik provincije). Goste će primiti subotički
gvardijan **Josip Rukavina**.

Predavanje u Starčevu

Sjećanje na velikana Mišu Brajca

Svečanim polaganjem vijenca na grob **Miše Brajca** na katoličkom groblju u Starčevu u petak, 6. studenoga, započela je manifestacija realizirana u povodu 120. obljetnice rođenja tog prijeratnog političkog i društvenog vođe banatskih Hrvata. Nastavak je uslijedio navečer u Galeriji *Boem* u mjesnom Domu kulture. Tamo je etnolog i antropolog **Dalibor Mergel** održao predavanje tijekom kojega je zainteresirane upoznao s burnim životopisom Miše Brajca.

Lider starčevačkih Hrvata

Mergel je kroz prizmu povijesnih zbivanja, a uz korištenje relevantnih novinskih, književnih i memoarskih izvora nazočnima predočio najvažnije biografske podatke o Brajcu. Kao najznačajniji i najplodonosniji period njegova života može se odrediti razdoblje između dva svjetska rata. Bio je istaknuti član Hrvatske

seljačke stranke i tako utjecao na osnutak brojnih udruga i organizacija u Starčevu koje su imale hrvatski predznak. Seljačka sloga je s njim na čelu djelovala u mjestu od 1927. godine i sve do početka Drugog svjetskog rata. Glasovima ogromne većine Starčevaca Brajac je 1936. postao predsjednik Općine.

Tijekom okupacije ni na koji način nije sudjelovao u vlasti, no, unatoč tomu, nakon oslobođenja pretrpio je politički progon koji ga je pratio sve do njegove starosti. Umro je u Starčevu 1990. godine u svojoj devedesetoj godini.

Ponos i uzor

Predsjednik Udruge banatskih Hrvata **Goran Kaurić** se zahvalio gostima koji su došli i naveo kako mu je osobito drago da je Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske podržao ovaj program kojim je na pravi način ukazana čast i za-

hvalnost jednom velikanu hrvatske zajednice u Banatu čiji trag ne blijedi ni nakon nekoliko desetljeća od njegove smrti.

Pored posjetitelja iz Starčeva i Pančeva, na predavanju je bio nazočan i **Tomislav Žigmanov**, ravnatelj ZKVH-a i predsjednik DSHV-a.

»Nemjerljivi značaj koji je Mišo Brajac imao za zajednicu u Starčevu može biti na ponos i uzor svim mještanima koji se i danas trude oživjeti i probuditi nacionalni identitet Hrvata u Banatu. Njegova potresna i doista tragična životna priča samo je jedna od brojnih sudbina mnogih političkih prvaka na ovim prostorima poteklih iz redova hrvatskog naroda. Zadivljujuće i za svaku pohvalu je to da Brajac i pored svega nije pokleknuo, dapače, nastavio se boriti za svoje ideale i vrijednosti u koje je iskreno vjerovao«, istaknuo je ovom prigodom Žigmanov.

H. R.

Predanje Bogu i mjesnoj Crkvi

*Cijeli događaj ređenja i preuzimanja službe dijecezanskog biskupa mons. Slavka Večerina prenosit će se putem radio i TV postaja * Novi tajnik Subotičke biskupije je vlč. Csaba Szabó Szepesi*

Slavlje biskupskog ređenja novoimenovanog subotičkog biskupa mons. **Slavka Večerina** bit će na blagdan sv. Nikole Tavelića, 14. studenoga, u subotičkoj katedrali sv. Terezije Avilske, s početkom u 11 sati. Glavni zaređitelj bit će zrenjaninski biskup i predsjednik Međunarodne biskupske konferencije mons. **László Német**, a suzaređitelji umirovljeni subotički biskup **Ivan Péntes** i biskup grkokatoličke eparhije sv. Nikole u Ruskom Krsturu vladika **Đura Džudžar**, rekao je na

nosti doći, te se tako očekuje desetak biskupa koji su potvrdili svoj dolazak.

»Biskupsko ređenje je vrlo značajno za život jedne lokalne Crkve. Biskup se postaje samim činom ređenja, te ujedno ređenik postaje članom apostolskog zbora. Sama liturgija je svečana i posebna. Nakon evanđelja se moli/pjeva himan Duhu Svetome, te se potom pjevaju litanije Svih svetih. Za to vrijeme se kandidat, u ovome slučaju mons. Večerin, prostire na zemlju ispred oltara. To je čin potpunog predanja Bogu. Potom ide polaganje ruku zaređitelja na glavu ređenika i moli se određena molitva. To je srž liturgije, a po tome ima još nekoliko obrednih činova vezanih za podjelu svetog reda biskupstva, a to je pomazanje glave ređenika, predaja evanđelistara (knjiga u kojoj su sadržana evanđelja), stavljanje prstena na ruku, jer biskup u Ime Kristovo vodi Crkvu kao svoju zaručnicu, te se biskupu stavlja mitra (biskupska kapa) i na kraju mu se predaje štap, što simbolizira da on postaje pastir ome mjesne Crkve, te svečano sjeda na katedru. To je znak biskupove službe pastira i učitelja mjesne Crkve«, pojasnio je preč. Štefković.

Ređenje bez nazočnosti vjernika

Cijeli događaj ređenja i preuzimanja službe dijecezanskog biskupa mons. Slavka Večerina prenosit će se putem radio i TV postaja, a program će započeti 10 minuta prije samoga ređenja i trajat će nekih dva i pol sata. Tako će misno slavlje biti prenošeno na RTV 1 s komentarima na hrvatskom jeziku, kao i na Radio Mariji Srbije, te na Radio Novom Sadu, dok će prijenos na RTV 2 i Pannon RTV biti s komentarima na mađarskom jeziku.

Tajnici Subotičke biskupije pozvali su ovim putem vjernike da iz svojih domova uz molitvu prate čin ređenja, jer zbog epidemiološke situacije nazočnost vjernika neće biti moguća. Ređenju će nazočiti samo biskupi, svećenici, časne sestre, službene zvaničnice i biskupovi osobni gosti, kao i zbor. Među službenim zvaničnicama su predstavnici drugih crkava i vjerskih zajednica, kao i predstavnici Ministarstva pravde – uprave za suradnju i odnose s crkvenim i vjerskim zajednicama na državnom i pokrajinskom nivou, predstavnici diplomacije i lokalne vlasti u Subotici, no još uvijek nisu svi potvrdili svoj dolazak.

Mons. Večerin je sebi za geslo izabrao početne riječi svečane doksologije (slavoslovlja) kojim se završava euharistijska molitva »Po Kristu, i s Kristom, i u Kristu«, kao i grb u kom se prikazuje ono što simbolizira biskupiju i samoga biskupa.

Ž. V.

konferenciji za medije bivši tajnik Subotičke biskupije preč. mr. **Mirko Štefković**, a medijima koji su se okupili u velikoj broju obratio se na mađarskoj jeziku i novi tajnik Subotičke biskupije vlč. **Csaba Szabó Szepesi**. Konferencija je održana 10. studenoga u zgradi biskupije, na kojoj su tajnici iznijeli podatke vezane za proslavu biskupskog ređenja.

Služba pastira i učitelja

U okviru bliže duhovne priprave za ovo veliko slavlje, u petak, 13. studenoga, s početkom u 19 sati, u katedrali će biti pjevana Večernja molitva, dok će u subotu pola sata prije početka misnog slavlja biti duhovna priprava za ređenje.

Kako je naglasio Štefković, običaj u Katoličkoj crkvi je da se na ređenje pozivaju biskupi iz okruženja, što je učinjeno, no zbog aktualne situacije s pandemijom mnogi biskupi nisu u moguć-

»Tavelićev timbal vire« o župi sv. Nikole Tavelića u Somboru

U jubilejskoj godini sv. Nikole Tavelića (50. obljetnica kanonizacije) Hrvatsko nacionalno svetište sv. Nikole Tavelića povezuje domovinsku i iseljenu Hrvatsku prikazivanjem načina štovanja Nikole Tavelića diljem Hrvatske i u inozemstvu gdje žive Hrvati. Danas (petak, 13. studenoga), na uočnicu blagdana prvog hrvatskog sveca,

od 14 do 15 sati bit će emitirana emisija koja će prikazivati život župe sv. Nikole Tavelića u Somboru (Bezdanski put) i ondašnju župnu crkvicu ove najmlađe župne crkve u Subotičkoj biskupiji. U realizaciji emisije sudjelovao je vlč. **Luka Poljak**, koji pastoralno djeluje u ovoj župi, katedralni župnik mons. **Stjepan Beretić** i župljani. Emisija se može pratiti putem društvenih mreža: na Facebook stranicama »Hrvatsko nacionalno svetište sv. Nikole Tavelića«, »Sveti Frane Šibenik« i »Hrvatski katolički radio«, na YouTube kanalu »Svetište Šibenik« i na internetskoj stranici Informativne katoličke agencije (IKA).

M. T.

U susret blagdanima

- 14. studenoga – Nikola Tavelić
- 16. studenoga – Margareta Škotska
- 18. studenoga – Posveta bazilike sv. Petra i Pavla
- 19. studenoga – Elizabeta Ugarska
- 22. studenoga – Krist Kralj, Cecilija
- 25. studenoga – Katarina Aleksandrijska
- 29. studenoga – Prva nedjelja Došašća (Advent)
- 30. studenoga – Andrija apostol

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Umnožiti talente

Problem današnjeg kršćanina

Ako iz ovoga kuta pogledamo prispodobu, lako shvaćamo zašto se gospodar naljutio na slugu koji novac nije uložio i umnožio. Isto tako lako možemo shvatiti i koji je problem nas kao vjernika i kršćanstva uopće. Prispodoba od prošle nedjelje o mudrim i ludim djevicama pozvala nas je na budnost. To nije bilo teško prihvatiti, mnogi su se čak prepoznali kao budni, jer su revni u vršenju vjerskih obveza, te su mirni jer se, gledano iz te perspektive, smatraju spremnima za susret s Kristom. Međutim, ovom prispodobom Isus želi poljuljati mir mnogih i pokazati da ipak ono što mnogi od nas smatraju vjerskom budnošću ni izbliza to nije.

Svatko je od Gospodina dobio neke darove. Nisu to samo talenti po kojima se razlikujemo od drugih, poput nekih vještina i sklonosti, koje ne posjeduje svatko. To su i mogućnosti koje su nam u životu pružene, a koje trebamo iskoristiti na pravi način. Dajući nam različite mogućnosti i sposobnosti, Gospodin želi ne samo da ih iskoristimo za osobni boljitak nego da ih iskoristimo za širenje njegovog kraljevstva na zemlji. To nije bio zadatak samo za učenike prvih vremena, to je zadatak svakog kršćanina sve do njegovog ponovnog dolaska. No, problem današnjeg Kristovog učenika je upravo u tome što je bojažljiv, kao sluga iz prispodobe. Boji se riskirati zarad Božjeg kraljevstva, pa ne koristi ono što mu je povjereno.

Kršćanska budnost nikako nije revno izvršavati vjerske propise, to su činili i farizeji, pa ih je Isus stalno kritizirao, već iz toga možemo zaključiti da je to potrebno, ali nije dovoljno. Također, oni koji se redovito ispovijedaju paze da se klonu grijeha. I to je potrebno, ali opet nije dovoljno. Kršćanin treba izaći iz svoje ućahurenosti, krenuti u svijet, upustiti se u razne vrste rizika zarad Božjeg kraljevstva. Učinit će mu se ponekad da nije uspio umnožiti povjereno, da je doživio neuspjeh jer je ismijan i odbačen zbog svog kršćanskog djelovanja i razmišljanja. No, to je u Božjim očima umnožavanje povjerenih talenata. Svatko je primio nešto što može iskoristiti za dobrobit kršćanstva i svijeta, svatko može u Isusovo ime širiti poruku evanđelja, ne samo riječima nego i djelima. Svijetu je to danas itekako potrebno. Zato budimo kršćani, ne samo u nečinjenju grijeha nego i u činjenju dobra. Sve će to Isus gledati kada ponovno dođe.

Isus nas je prošle nedjelje prispodobom o mudrim i ludim djevicama upozorio na budnost, a ove nedjelje prispodobom o talentima pojašnjava što zapravo znači kršćanska budnost.

U čemu je sluga pogriješio?

Neki je čovjek, polazeći na put, podijelio svoj imetak slugama. Prva dvojica, koja su dobila više, taj su novac uložila i po gospodarevu povratku vratili su mu dvostruko više nego što su dobili. Treći sluga, koji je dobio najmanje, novac je zakopao, te je gospodaru vratio ono što je i dobio. Gospodar se na to razljutio, proglasio ga zlim i lijenim, te ga kaznio (usp. Mt 25,14-30).

Mnogi vjernici su zbunjeni slušajući ovu prispodobu, jer teško mogu shvatiti zašto je ovaj posljednji sluga tako strogo kažnjen. On nije novac loše uložio, pa izgubio; nije ga potrošio u lošem društvu, niti se njime nepošteno obogatio. Jednostavno ga je sačuvao i vratio. Pitamo se što tu ne valja. No, upravo je tu bit problema. Ni Isus ne kaže da je nešto loše učinio već mu kaznu izriče riječima: »Slugo zli i lijeni!... Trebalo je, dakle, da uložiš moj novac kod novčara i ja bih po povratku izvadio svoje s dobitkom« (Mt 25,26-27). Poruka ovih riječi je da nećemo biti suđeni samo po onome što smo loše učinili nego i po onome što smo propustili učiniti. Isus slugu naziva zlim i lijenim, pri čemu njegova zloća proizlazi iz njegove lijenosti. Dakle, od Boga nagradu ne može očekivati ne samo onaj koji je darove okrenuo na zlo nego ni onaj koji svoje darove nije upotrijebio i s njima nije učinio ništa dobro. Tu se krije jedan od najvećih problema modernog kršćanstva.

Talenti o kojima je riječ nisu neki imaginarni darovi, oni imaju svoje porijeklo: »Čovjek, polazeći na put, dozva slugu i dade im svoj imetak« (Mt 25,14). Vlasnik talenata nije nitko drugi nego sâm Krist, a slugu su njegovi učenici. Talenti koje on dijeli su mnogobrojni darovi koje daje svakomu kako hoće, a koji učenicima ostaju na raspolaganju do njegova ponovnog dolaska. S tim darovima oni trebaju nastaviti njegovo djelo na zemlji, tj. širiti njegovo kraljevstvo, za što su pozvani i poslani. U tome je zlo ovog trećeg slugu, koji je iz straha zakopao dobiveni talent.

Republika Srbija
Autonomna Pokrajina Vojvodina
Grad Subotica
LJEKARNA SUBOTICA
Broj: V-09/2457-1.
Dana: 6. 11. 2020. godine
Subotica

Na temelju članka 22. Zakona o javnom vlasništvu (*Službeni glasnik RS*, broj 72/2011, 88/2013, 105/2014, 104/2016, 108/2016, 113/2017 i 95/2018), članka 6., 7., 8. i 9. Uredbe o uvjetima pribavljanja i otuđenja nepokretnosti neposrednom pogodbom i davanja u zakup stvari u javnom vlasništvu, odnosno pribavljanja i ustupanja iskorištavanja drugih imovinskih prava, kao i postupcima javnog nadmetanja i prikupljanja pisanih ponuda (*Službeni glasnik RS*, broj 16/18), na temelju članka 28. Odluke o davanju u zakup poslovnih prostora s pravom korištenja Ljekarne Subotica broj V-09/2518-1 od 04.11.2020. godine i na temelju suglasnosti gradonačelnika Grada Subotice broj II-361-203/2020 od 22.10.2020. godine, Upravno vijeće Zdravstvene ustanove Ljekarna Subotica, na svojoj trećoj sjednici, održanoj dana 6. 11. 2020. godine, donio je:

ODLUKU

O RASPISIVANJU JAVNOG OGLASA ZA DAVANJE U ZAKUP POSLOVNIH PROSTORIJA U JAVNOM VLASNIŠTVU GRADA SUBOTICE DANIH NA KORIŠTENJE ZDRAVSTVENOJ USTANOVI LJEKARNA SUBOTICA

i raspisuje:

JAVNI OGLAS ZA DAVANJE U ZAKUP POSLOVNIH PROSTORIJA PUTEM JAVNOG NADMETANJA

Zdravstvena ustanova Ljekarna Subotica, Matije Gupca broj 26, kao nositelj prava korištenja na poslovnim prostorijama, poziva sve zainteresirane na sudjelovanje u postupku javnog nadmetanja radi uzimanja u zakup predmetnih poslovnih prostorija.

I. PREDMET DAVANJA U ZAKUP

Nepokretnost u javnom vlasništvu izdaje se u zakup postupkom javnog nadmetanja, a u cilju obavljanja **isključivo poslovne djelatnosti: trgovina na malo farmaceutskim proizvodima u specijaliziranim prodavaonicama – ljekarnama (zaporka 47.73)**, sukladno Odluci o davanju u zakup poslovnih prostora s pravom korištenja Ljekarne Subotica broj V-09/2518-1 od 04.11.2020. godine.

Predmet zakupa su sljedeće poslovne prostorije:

- Ljekarna, Ulica Starine Novaka bb, Subotica, nepokretnost u površini od 97,57 m², parc. broj 35737/1 K. O. Donji grad,- Ljekarna, Sutjeska ulica broj 82, Subotica, nepokretnost u površini od 47,38 m², parc. broj 24132/2 K. O. Stari grad,
- Ljekarna, Ulica Franje Kuza broj 2, Subotica, nepokretnost u površini od 45,63 m², parc. broj 31443 K. O. Donji grad,
- Ljekarna, Aleja maršala Tita broj 31, Subotica, nepokretnost u površini od 45,07 m², parc. broj 1650/1 K. O. Stari grad,
- Ljekarna, Ulica Đure Đakovića broj 14, Subotica, nepokretnost u površini od 55,08 m², parc. broj 2475/9 K. O. Stari grad,
- Ljekarna, Ulica Borisa Kidriča broj 19F, Hajdukovo, nepokretnost u površini od 55,37 m², parc. broj 6041/1 K. O. Palić,
- Ljekarna, Ulica Ilije Lubarde bb, Novi Žednik, nepokretnost u površini od 52,06 m², parc. broj 4215/1 K. O. Žednik,
- Ljekarna, Ulica Vladimira Nazora broj 1, Stari Žednik, nepokretnost u površini od 143,00 m², parc. broj 2522/1 K. O. Žednik,

- Ljekarna, Ulica JNA broj 6, Bajmak, nepokretnost u površini od 220+52+36 m², parc. broj 3082 K. O. Bajmak,
- Ljekarna, Trg Jakaba i Komora broj 4, Subotica, nepokretnost u površini od 116 m², parc. broj 3694 K. O. Stari grad,
- Ljekarna, Horgoška cesta broj 78, Palić, nepokretnost u površini od 241+13 m², parc. broj 911 K. O. Palić,
- Ljekarna, Prvosvibanjska ulica broj 43, Čantavir, nepokretnost u površini od 189+101 m², parc. broj 2063/2 K. O. Čantavir,
- Ljekarna, Segedinska cesta broj 25, Subotica nepokretnost u površini od 382,00 m², parc. broj 3983/2 K. O. Novi grad,
- Ljekarna, Beogradska cesta broj 43, Subotica, nepokretnost u površini od 101,00 m², parc. broj 8458 K. O. Donji grad,
- Ljekarna, Ulica Marka Oreškovića broj 11, Tavankut, nepokretnost u površini od 76,00 m², parc. broj 5400/3 K. O. Tavankut,
- Ljekarna, Majšanska cesta broj bb, Subotica, nepokretnost u površini od 39,15+7,00 m², parc. broj 18508/2 K. O. Novi grad,
- Ljekarna, Šabačka ulica broj 7B, Subotica, nepokretnost u površini od 54,00 m², parc. broj 21500 K. O. Stari grad,
- Ljekarna, Karađorđeva cesta broj 57, Subotica, nepokretnost u površini od 90,00 m², parc. broj 3000 K. O. Stari grad,
- Ljekarna, Trg slobode broj 1, u prizemlju Gradske kuće, u jugoistočnom dijelu, Subotica, nepokretnost u površini od 242,74 m², parc. broj 6042 K. O. Stari grad,
- Ljekarna, Trg žrtava fašizma broj 5, Subotica, nepokretnost u površini od 73,51 m², parc. broj 6918 K. O. Donji grad.

II. UVJETI DAVANJA U ZAKUP

Ponuda se daje za sve predmetne poslovne prostorije iz točke 3. ovog Oglasa. Ne postoji mogućnost uzimanja u zakup pojedinačnih poslovnih prostorija. Poslovne prostorije se izdaju u zakup na razdoblje od 15 godina.

Početni (najniži) mjesečni iznos vrijednosti zakupnine, bez PDV-a, je cijena određena na temelju Odluke o davanju u zakup poslovnih prostora Grad Subotice (*Službeni list Grada Subotice*, broj 14/2018), i Rješenja o vrijednosti zakupnine za poslovne prostore na kojima je nositelj prava javnog vlasništva ili prava korištenja Grad Subotica (*Službeni list Grada Subotice*, broj 35/2019) i izno – Ljekarna u Ulici Starine Novaka bb, Subotica, u površini 97,57 m², u iznosu od 26.441,47 dinara, bez PDV-a,

- Ljekarna u Sutjeskoj ulici broj 82, Subotica, u površini 47,38 m², u iznosu od 12.839,98 dinara, bez PDV-a,
- Ljekarna u Ulici Franje Kuza broj 2, Subotica, u površini 45,63 m², u iznosu od 12.365,73 dinara, bez PDV-a,
- Ljekarna na Aleji maršala Tita broj 31, Subotica, u površini 45,07 m², u iznosu od 19.650,52 dinara, bez PDV-a,
- Ljekarna u Ulici Đure Đakovića broj 14, Subotica, u površini 55,08 m², u iznosu od 24.014,88 dinara, bez PDV-a,
- Ljekarna u Ulici Borisa Kidriča broj 19F, Hajdukovo, u površini 55,37 m², u iznosu od 15.005,27 dinara, bez PDV-a,
- Ljekarna u Ulici Ilije Lubarde bb, Novi Žednik, u površini 52,06 m², u iznosu od 9.214,62 dinara, bez PDV-a,
- Ljekarna u Ulici Vladimira Nazora broj 1, Stari Žednik, u površini 143,00 m², u iznosu od 25.311,00 dinara, bez PDV-a,
- Ljekarna u Ulici JNA broj 6, Bajmak, u površini 220+52+36 m², u iznosu od 83.468,00 dinara, bez PDV-a,
- Ljekarna na Trgu Jakaba i Komora broj 4, Subotica, u površini 116 m², u iznosu od 65.656,00 dinara, bez PDV-a,
- Ljekarna na Horgoškoj cesti broj 78, Palić u površini 241+13 m², u iznosu od 68.834,00 dinara, bez PDV-a,
- Ljekarna u Prvosvibanjskoj ulici broj 43, Čantavir, u površini 189+101 m², u iznosu od 78.590,00 dinara, bez PDV-a,
- Ljekarna na Segedinskoj cesti broj 25, Subotica, u površini 382,00 m², u iznosu od 135.228,00 dinara, bez PDV-a,
- Ljekarna na Beogradskoj cesti broj 43, Subotica, u površini 101,00 m², u iznosu od 35.754,00 dinara, bez PDV-a,
- Ljekarna u Ulici Marka Oreškovića broj 11, Tavankut, u površini 76 m², u iznosu od 13.453,00 dinara, bez PDV-a,
- Ljekarna na Majšanskoj cesti bb, Subotica, u površini 39,15+7,00 m², u iznosu od 12.506,65 dinara, bez PDV-a,

- Ljekarna u Šabačkoj ulici broj 7B, Subotica, u površini 54,00 m², u iznosu od 14.634,00 dinara, bez PDV-a,
- Ljekarna na Karađorđevoj cesti broj 57, Subotica, u površini 90,00 m², u iznosu od 31.860,00 dinara, bez PDV-a,
- Ljekarna na Trgu slobode broj 1, u prizemlju Gradske kuće u jugoistočnom dijelu, Subotica, u površini 242,74 m², u iznosu od 171.617,18 dinara, bez PDV-a,
- Ljekarna na Trgu žrtava fašizma broj 5, Subotica, u površini 73,51 m², u iznosu od 36.387,45 dinara, bez PDV-a.

Poslovni prostori se izdaju u zakup u viđenom stanju.

Zakupac se obvezuje da za cijelo razdoblje trajanja zakupa, u svim poslovnim prostorijama obavlja djelatnost: **trgovina na malo farmaceutskim proizvodima u specijaliziranim prodavaonicama – Ljekarnama (zaporka 47.73)**. Ako zakupac prestane obavljati djelatnost u zakupljenom prostoru prije isteka roka od 15 godina na koje razdoblje je zaključen ugovor o zakupu, ugovor se raskida.

Početni (najniži) mjesečni iznos zakupnine, bez PDV-a, za sve poslovne prostorije iznosi 892.831,75 dinara.

Iznos zakupa se uvećava za 20% na ime zakupa opreme, što ukupno iznosi 1.071.398,10 dinara bez PDV-a.

U visinu zakupnine nisu uračunati svi troškovi korištenja zakupljenog prostora (električna energija, grijanje, voda, telefon, čistoća i drugo).

Troškovi adaptacije, kao i troškovi tekućeg održavanja padaju na teret zakupca bez prava potraživanja od zakupodavca.

Osoba s kojim se zaključi ugovor o zakupu je dužna pribaviti suglasnost zakupodavca o potrebi adaptacije poslovnih prostorija, pri čemu svi troškovi obavljenih adaptacija u skladu s članom 13. Uredbe o uvjetima pribavljanja i otuđenja nepokretnosti neposrednom pogodbom i davanja u zakup stvari u javnom vlasništvu, odnosno pribavljanja i ustupanja iskorištavanja drugih imovinskih prava, kao i postupcima javnog nadmetanja i prikupljanja pismenih ponuda (*Službeni glasnik RS*, broj 16/2018), padaju na teret zakupca.

Troškovi investicijskog održavanja mogu se obavljati samo uz prethodnu suglasnost zakupodavca, a sukladno članku 14. Uredbe o uvjetima pribavljanja i otuđenja nepokretnosti neposrednom pogodbom i davanja u zakup stvari u javnom vlasništvu, odnosno pribavljanja i ustupanja iskorištavanja drugih imovinskih prava, kao i postupcima javnog nadmetanja i prikupljanja pismenih ponuda (*Službeni glasnik RS*, broj 16/2018). Zakupac koji je uz suglasnost zakupodavca u investicijsko održavanje u poslovni prostor, u smislu 14. Uredbe, uložio vlastita sredstva, ima pravo na umanjeње zakupnine u iznosu od najviše 50% od mjesečne zakupnine, za razdoblje koje odgovara visini uložених sredstava, bez mogućnosti priznavanja vlasničkih prava na poslovnom prostoru po osnovu ulaganja sredstava.

III. UVJETI PRIJAVLJIVANJA

Pravo na sudjelovanje u postupku javnog nadmetanja ima svaka ljekarnička ustanova registrirana na teritoriju Republike Srbije koja zadovoljava uvjete predviđene Oglasom za davanje u zakup poslovnih prostorija. Ponudu ne može podnijeti skupina ponuđača – zajednička ponuda.

Ponuđač uz prijavu (Obrazac broj 1) dostavlja sljedeće dokumente: presliku Rješenja o upisu u registar kod mjerodavnog tijela, izvod iz mjerodavnog registra, rješenje Zdravstvene inspekcije o ispunjenosti uvjeta za obavljanje farmaceutske djelatnosti.

dokaz o uplati depozita, ovjerenu punomoć za osobu koja zastupa podnositeljku prijave, izjavu ponuđača o prihvatanju uvjeta iz javnog oglasa (Obrazac broj 2), izjavu o namjeri ponuđača da zaposli svo farmaceutsko i nefarmaceutsko osoblje Ljekarne Subotica raspoređeno na rad u poslovnim prostorijama koje su predmet davanja u zakup (Obrazac broj 3).

Obrasci 1, 2 i 3 mogu se preuzeti u sjedištu Zdravstvene ustanove Ljekarna Subotica, Ulica Matije Gupca broj 26, do 23. 11. 2020. godine, do 10 sati.

Uvjeti koje sudionik javnog nadmetanja mora ispuniti:

da posluje u području ljekarničke djelatnosti kao zdravstvena ustanova Apoteka (Ljekarnička ustanova), duže od 10 godina (rok od 10 godina se računa od početka obavljanja djelatnosti do dana određenog kao krajnji rok za podnošenje prijave na javni oglas).

Dokaz: Izvod iz registra mjerodavnog tijela, ukupan poslovni prihod za posljednje 3 godine veći od 5.000.000.000,00 dinara.

Dokaz: bilanca uspjeha s iskazanim neto dobitkom za prethodne tri godine (2017., 2018. i 2019.),

da račun sudionika u postupku javnog nadmetanja nije blokiran, odnosno da nije bio blokiran u prethodnih 5 godina.

Dokaz: potvrda Narodne banke Srbije (NBS) o tome da račun ponuđača nije blokiran, odnosno da nije bio blokiran u prethodnih 5 godina u odnosu na dan objavljivanja oglasa na sajtu Grada Subotice, da je izmirio sve obveze na ime lokalnih javnih prihoda.

Dokaz: Uvjerjenje Odjeljenja lokalne porezne administracije Gradske uprave Grada Subotica o izmirenim obavezama na ime lokalnih javnih prihoda,

da ima najmanje 400 zaposlenih osoba prijavljenih na obvezno socijalno osiguranje na teritoriju Republike Srbije.

Dokaz: PPOD obrazac za jedan od sljedećih mjeseci: travanj (april), svibanj (maj) ili lipanj (jun) 2020. godine, ili elektroničko uvjerenje CROSO s popisom prijavljenih zaposlenih osoba,

da sudionik ima više od 100 registriranih maloprodajnih objekata, ogranka – Ljekarna na teritoriju Republike Srbije koji posluju u sklopu iste ljekarničke ustanove kao i da u svom sastavu ima jednu ljekarnu na teritoriju Grada Subotica.

Dokaz: Izvod iz registra mjerodavnog tijela

da je zaključio ugovore o opskrbi osiguranih osoba Republičkog fonda za zdravstveno osiguranje lijekovima s liste lijekova koji se propisuju i izdaju na teret sredstava obvezatnog zdravstvenog osiguranja i određenom vrstom pomagala i da je zaključio ugovor s fondom SOVO (za izdavanje vojnih recepata)

Dokaz: preslike ugovora

da se sudionik i vlasnik ljekarničke ustanove ne bave trgovinom lijekova na veliko.

Dokaz: Izjava sudionika i vlasnika pod moralnom i kaznenom odgovornošću da se ne bave trgovinom lijekova na veliko.

da je sudionik vlasnik ili suvlasnik ljekarničke ustanove koja u svom sastavu ima galenski laboratorij na teritoriju Republike Srbije.

Dokaz: Izvod iz registra mjerodavnog tijela

da sudionik i njegov zakonski zastupnik nisu osuđivani za neko od kaznenih djela kao član organizirane kriminalne skupine, da nije osuđivan za kaznena djela protiv gospodarstva, kaznena djela protiv okoliša, kazneno djelo primanja ili davanja mita, kazneno djelo prevare, da se protiv sudionika ili njegovog zastupnika ne vode kazneni postupci za neka od navedenih djela ili drugi sudski, upravni i/ili drugi postupci iz primjene Zakona o javnim nabavama, Zakona o javnom vlasništvu, Zakona o zaštiti konkurencije, u kojima se može izreći novčana kazna ili druga mjera.

Dokaz: Izjava Osnivača pod moralnom i kaznenom odgovornošću.

IV. POSTUPAK ZA IZBOR PONUĐAČA

PRIJAVE NA OGLAS PODNOSE SE OSOBNO ILI PUTEM POŠTE, u zatvorenoj omotnici na adresu sjedišta Zdravstvene ustanove Ljekarna Subotica, Ulica Matije Gupca broj 26, s naznakom »**Komisija za davanje u zakup poslovnih prostora s pravom korištenja Ljekarne Subotica**«.

Blagovremenim će se smatrati sve prijave koje stignu u sjedište Zdravstvene ustanove Ljekarna Subotica do 23. 11. 2020. godine, do 13 sati, bez obzira na način podnošenja. Prijave podnešene poslije navedenog roka smatrat će se neblagovremenim.

Podnositelji neblagovremene ili nepotpune prijave ne mogu sudjelovati u postupku javnog nadmetanja, a nepotpune ili neblagovremene prijave se odbacuju.

Prijava za javno nadmetanje obavezno treba sadržavati svu dokumentaciju predviđenu u točki III. Uvjeti prijavljivanja.

Na otvaranju prijava Povjerenstvo će konstatirati je li dostavljena obavezna dokumentacija predviđena uvjetima za sudjelovanje u javnom nadmetanju i o tome sačiniti zapisnik.

Svi podnositelji blagovremenih i ispravnih prijava bit će pozvani u postupak javnog nadmetanja.

Javno nadmetanje će biti održano dana 27. 11. 2020. godine u 12 sati u Subotici, u sjedištu Ljekarničke ustanove Ljekarna Subotica, Ulica Matije Gupca broj 26, a provest će ga Povjerenstvo za davanje u zakup poslovnih prostora s pravom korištenja Ljekarne Subotica (u daljnjem tekstu Povjerenstvo).

Sudionici u javnom nadmetanju pristupaju preko zakonskog zastupnika ili preko ovlaštenih punomoćnika s ovjerenim ovlaštenjima za zastupanja na javnom nadmetanju.

Postupak javnog nadmetanja provest će se ako se prijavi najmanje jedan sudionik i ako prihvati početnu visinu zakupnine po kojoj se nepokretnosti mogu dati u zakup.

Minimalni dražbeni korak u postupku javnog nadmetanja je 50.000,00 dinara.

Ukoliko sudionik postupka javnog nadmetanja ne prihvati početnu visinu zakupnine ili bude izabran za najpovoljnijeg ponuđača, a ne zaključi ugovor ili nakon zaključenja ugovora o zakupu ne preuzme posjed poslovnih prostora, gubi pravo na povrat garantnog iznosa – depozita.

Povjerenstvo za provođenje javnog nadmetanja: utvrđuje ispunjenost uvjeta za održavanje javnog nadmetanja, registrira osobe koje imaju pravo sudjelovanja na javnom nadmetanju (imaju ovlaštenja ili su osobno prisutni),

otvara javno nadmetanje, poziva sudionike na prihvaćanje početne cijene zakupa i nadmeću se, održava red na javnom nadmetanju, zaključuje javno nadmetanje kada niti jedan ponuđač usprkos dvostrukom pozivu ne ponudi veću cijenu zakupnine od posljednje ponuđene cijene,

objavljuje najpovoljnijeg ponuđača koji je ponudio najveću cijenu zakupa.

Javno nadmetanje se završava kada se poslije najvećeg postignutog iznosa, po drugom pozivu, ne javi sudionik s većim iznosom.

Po okončanju postupka javnog nadmetanja Povjerenstvo u skladu s odredbama Odluke o davanju u zakup poslovnih prostora s pravom korištenja Ljekarne Subotica i ovim Oglasom, priprema i Upravnom odboru Zdravstvene ustanove Ljekarna Subotica dostavlja prijedlog odluke za izbor najpovoljnijeg ponuđača. Upravni odbor donosi odluku o izboru zakupca poslovnog prostora, i to u roku od 8 (osam) dana od dana održanog javnog nadmetanja. Po jedan primjerak odluke o izboru najpovoljnijeg ponuđača se dostavlja svim sudionicima postupka u roku od 3 (tri) dana od dana njezina donošenja.

Najpovoljniji ponuđač je dužan najkasnije u roku od 30 (trideset) dana od dana prijema odluke o dodjeli u zakup poslovnog prostora zaključiti ugovor o zakupu poslovnog prostora. Sudionik javnog nadmetanja koji je dao najpovoljniju ponudu gubi pravo na povrat garantnog iznosa ako u navedenom roku ne zaključi ugovor o zakupu poslovnog prostora ili ne preuzme posjed poslovnih prostora.

Zakupac ulazi u posjed poslovnih prostora Ljekarne navedenih u točki 3. i 4. Oglasa nakon zaključenja Aneksa ugovora s RFZO o opskrbi osiguranih osoba lijekovima i određenim vrstama pomagala kojim se omogućava opskrba stanovništva lijekovima s liste lijekova i određenih vrsta medicinsko-tehničkih pomagala na teret sredstava obvezatnog zdravstvenog osiguranja u gradu i naseljenim mjestima koja pripadaju gradu.

U slučaju restitucije pojedinih poslovnih prostorija za koji je zaključen ugovor o zakupu, kao i nastanka drugih nepredviđenih okolnosti, ugovorne strane su suglasne zaključiti aneks ugovora o zakupu.

Obveze zakupca (koje će činiti bitne elemente ugovora o zakupu) jesu da za cijelo razdoblje trajanja zakupa:

zaposli svo farmaceutsko osoblje, zaposlene farmaceute i farmaceutske tehničare u Ljekarni Subotica i najmanje 20% od ukupnog broja nemedicinskog osoblja,

da s preuzetim radnicima zaključi ugovor o radu na određeno vrijeme u skladu s člankom 174. stav 4. Zakona o radu, dok traje zakup,

navedenim preuzetim zaposlenima će biti jamčeni jednaki uvjeti za isti rad ili rad iste vrijednosti koje imaju i zaposleni kod zakupca,

za vrijeme trajanja zakupa, zakupac ne smije preuzete radnike proglašiti tehnološkim viškom,

u poslovnom prostoru obavlja isključivo trgovinu farmaceutskim proizvodima na malo u Ljekarnama – djelatnost Ljekarna,

osigura pun asortiman lijekova u Ljekarnama u gradu Subotica koje su predmet oglasa,

u cjelini nastavi djelatnost Ljekarne Subotica i ostvarivanje primarne zdravstvene zaštite u Ljekarničkoj djelatnosti, shodno pozitivnim propisima, za teritorij Grada Subotice.

osigura funkcioniranje dežurne Ljekarne radnim danima i nedjeljom izvan radnog vremena,

obavlja i druge obveze eventualno predviđene ugovorom o zakupu, a sve u cilju osiguravanja kvalitetnije zdravstvene zaštite stanovništva na teritoriju Grada Subotice.

Neispunjavanje navedenih obveza zakupca povlači posljedicu raskida ugovora o zakupu od strane zakupodavca.

Kontrolu ostvarivanja potpune i kvalitetne zdravstvene zaštite, kao i opskrbljenost Ljekarna, obavljat će zakupodavac Ljekarna Subotica.

Ponuđač je dužan kao potvrdu ozbiljnosti ponude i kao uvjet za sudjelovanje u postupku javnog nadmetanja uplatiti depozit u iznosu od 5.000.000,00 dinara na račun depozita Gradske uprave Subotica – depozitni račun za potrebe Ljekarne broj 840-000001230804-21, koji se vodi kod Uprave za trezor.

Najpovoljnijem ponuđaču se uplaćeni depozit uračunava u zakupninu, a ostalim sudionicima javnog nadmetanja se uplaćeni depozitni iznos vraća u roku od 15 dana.

Ponuđači su u obvezi u obrazac upisati točan broj računa i naziv banke za vraćanje depozita. Zakupodavac ne odgovara za točnost vraćanja depozita, u slučaju da podaci o broju računa i naziv banke nisu potpuni ili točni.

U slučaju da najpovoljniji ponuđač pisanim putem odustane od dane ponude ili po pozivu ne pristupi zaključenju ugovora o zakupu, nema pravo na povrat uplaćenog depozitnog iznosa, a odluka o izboru najpovoljnijeg ponuđača se stavlja izvan snage.

Po sklapanju ugovora, a najkasnije u roku od pet dana, najpovoljniji ponuđač je dužan isplatiti 24 mjesečne zakupnine, a nakon isteka 24 mjeseca, zakupninu plaća na temelju fakture izdane od strane Zdravstvene ustanove Ljekarna Subotica.

Najpovoljniji ponuđač je dužan prilikom zaključenja ugovora dostaviti sredstvo osiguranja plaćanja zakupnine, tj. Registriranu potpisanu mjenicu s mjeničnim ovlaštenjem – sredstvo osiguranja plaćanja mora glasiti na iznos od 4 mjesečne zakupnine postignute na dražbi, na koji se obračunava PDV.

Ukoliko se u postupku javnog nadmetanja ne pojavi niti jedan sudionik ili najpovoljniji ponuđač odustane od vlastite ponude nakon donošenja odluke gradonačelnika, Povjerenstvo će ponoviti postupak oglašavanja u roku od 8 (osam) dana od dana kada je obavljeno javno nadmetanje, odnosno od dana kada je najpovoljniji ponuđač odustao od vlastite ponude. Ukoliko je postupak već bio četiri puta ponovljen, Povjerenstvo može obaviti izbor najpovoljnijeg ponuđača u postupku neposredne pogodbe u skladu s člankom 10. stavak 1. točka 7. i 11. Uredbe o uvjetima pribavljanja i otuđenja nepokretnosti neposrednom pogodbom, davanja u zakup stvari u javnom vlasništvu, odnosno pribavljanja i ustupanja iskorištavanja drugih imovinskih prava, kao i postupcima javnog nadmetanja i prikupljanja pisanih ponuda (*Službeni glasnik RS*, broj 16/2018).

Odluka o raspisivanju javnog oglasa stupa na snagu danom donošenja i objavljuje se na internetskoj stranici Zdravstvene ustanove Ljekarna Subotica www.apotekasubotica.rs, na internetskoj stranici Grada Subotice www.subotica.rs i u lokalnim tiskanim medijima *Subotičke novine*, *Magyar Szó* i *Hrvatska riječ*.

Kontakt osoba Zlatko Godar, telefon 065 977 6107
Predsjednik Upravnog vijeća, Ljubica Bertović, v. r.

Brojno potomstvo

Elizabeta i Stipan Dulić za sobom su ostavili 10 djece, 20 unučadi, 60 praunuka i 24 šukununučadi

Na ovoj fotografiji, koja je snimljena 1944. godine na salašu u Đurđinu, nalazi se obitelj **Elizabete** (1903. – 1971.), rođene **Gabrić**, i **Stipana Dulića** (1901. – 1992.), koja je brojala 14-ero djece, od kojih su četvero preminuli kao mali, dok ih je desetero ostalo živih.

Najstarija kći bila je **Manda** (1927. – 2009.) koja je s 37 godina otišla u časne sestre i dobila redovničko ime **s. Cecilija**. Bila je u strogom redu Pohoda Marijina u Zagreb u kojem je više od 20 godina bila poglavarica samostana. Zatim **Tereska** (1929. – 1997.); **Antun** (1931.); **Ruža** (1933.); **Mira** (1935. – 2018.); **Justina** (1938.) – kasnije **s. Ignacija** koja je u kasnijim godinama života također otišla u redovničku zajednicu Pohoda Marijina u Zagrebu; **Julijana (Đula)** (1939.); **Marija** (1940.) – kasnije **s. Jasna** – časna sestra trećeg reda sv. Franje – Družbe Kćeri Milosrđa; **Blaženka** (1943.) i **Stipan (Braco)** (1945. – 1988.).

U gornjem redu na fotografiji su: – Manda, Mira, Antun, Ruža i Tereska Elizabeta i Blaženka (u maminom krilu), Marija, Justina, Julijana i Stipan

Život na salašu u to vrijeme nije bio nimalo lagan, priča vlasnica fotografije i prisjeća se kako je svatko od djece imao svoj zadatak. Starija djeca pomagala su ocu oko stoke i njive, a mlađi mami oko kućanskih poslova i čuvanja male djece. »Da je bilo lako – nije. Svi smo znali što se od nas traži i bez prigovaranja smo pomagali i radili što smo mogli, u zavisnosti od uzrasta. Nismo imali puno. Skromno se živjelo, ali nikada nismo bili ni gladni, ni žedni, pa ni bosi. Sva odijela koja smo imali je mama sama šila za sve nas, i za cure i za derane. U *štafir* je između

ostaloga donijela 13 bunjevačkih svila, sefira i raznih ruha, ali sve to je na kraju preopravila nama. I ovo u čemu smo na fotografiji je sve mama sama sašila. Uvijek smo svi bili dotjerani i odjeveni. Pazilo se u čemu se radi, a u čemu se ide u školu ili u crkvu. Dobro se sjećam da je mama, kad bi se išlo u crkvu, pogotovo za neke svece, stala pred zrcalo i povezala rubac na dva kraja. To je radila s nekim neobjašnjivim ponosom. Tako se sve do smrti i nosila – bunjevački«, kaže **Blaženka Cvijanov**.

Elizabeta i Stipan (*prdačnog* imena **Frasini**) othranili su i iškolovali desetero djece. Svi su završili osnovnu školu, koja je u to vrijeme bila dovoljna, neki i zanat, Mira Višu kemijski školu, a Justina je završila fakultet za psihologinju.

Jedno vrijeme Elizabeta i Stipan su, skupa s do tada rođenom djecom, preselili u mjesto Jarmina kod Vinkovaca. Po priči sugovornice, tamo su živjeli nekih šest godina. »U Jarmini su u to vri-

jeme živjeli maminu roditelji: dida **Lazo** i majka **Manda**, a budući da se ovdje teško živjelo, pozvali su ih da dođu kod njih. Imali su dosta zemlje na kojoj su radili, pa su tako htjeli pomoći, no, mama i bači, kako smo zvali oca, nisu tamo dugo ostali. Tamo su rođeni Antun, Ruža i Mira. Već Justina je rođena na Đurđinu«, priča sugovornica.

Tako je ova obitelj crkvi i svijetu darovala tri časne sestre: s. Cecilija, s. Ignacija i s. Jasna Dulić, Tereska je imala šestero djece, 16 unučadi i 14 praunuka; Antun ima dvoje djece, šest unuka i troje praunuka; Ruža dvoje djece, devet unuka i dva praunuka; Mira nije imala djece; Julijana troje djece i šestoro unuka; Blaženka četiri

kćeri, 13 unučadi i pet praunuka; Stipan troje djece i 10 unuka.

Tako, kada se danas podvuče crta brojnog potomstva, računica je laka, no prije svega pohvalna i u brojkama izgleda ovako: Elizabeta i Stipan za sobom su ostavili 10 djece, 20 unučadi, 60 praunuka (od kojih je jedan svećenik vlč. **Dražen Dulić**) i 24 šukununučadi. Što je ukupno (za sada) 114 potomaka.

Ž. V.

Rezultati Nacionalnog kviza za poticanje čitanja

Nagrađeni »Istraživači planeta Z«

Nacionalni kviz za poticanje čitanja, koji je ove godine posvećen planetu Zemlji, pod nazivom »Istraživači planeta Z« završio je 23. listopada, a Knjižnice grada Zagreba objavile su rezultate među kojima su i učenici hrvatskih odjela iz Subotice. Nagrađeni učenici su: **Dejan Radaković**, učenik 8. razreda OŠ *Matko Vuković* iz Subotice i **Tanja Stantić**, učenica 7. razreda OŠ *Ivan Milutinović* iz Male Bosne.

Nagrada, koju svi sudionici s nestrpljenjem čekaju, put u Zagreb, ove godine neće biti ostvarena iz svima poznatih epidemioloških razloga. »Nažalost, djeca neće moći putovati u

Zagreb, ali će sudjelovati u izvlačenju glavnih nagrada, među kojima je i tablet *lenovo*. Izvlačenje će biti danas, 13. studenoga, u Zagrebu, ali bez publike«, kaže informatorica na hrvatskom jeziku **Bernadica Ivanković**.

Posredstvom Gradske knjižnice Subotica u Nacionalnom kvizu i ove godine sudjelovalo je oko 80 učenika cjelovite nastave na hrvatskom jeziku, uzrasta od 5. do 8. razreda. Iako je, po riječima Bernadice Ivanković, kviz bio lagan, ovoga puta je bilo dosta i netočno popunjenih upitnika, te oni nisu sudjelovali u izvlačenju utješnih nagrada koje je osigurala Gradska knjižnica Subotica.

Dobitnici utješnih nagrada – knjige su:

1. **Terezija Sekereš**, 8. r., OŠ *Ivan Milutinović*, Subotica
2. **Petra Vojnić Tunić**, 7. r., OŠ *Matko Vuković*, Subotica
3. **Tatjana Mačkaš Petrik**, 6. r., OŠ *Ivan Milutinović*, Subotica
4. **Lea Vojnić Purčar**, 7. r., OŠ *Matko Vuković*, Subotica
5. **Sara Uršal**, 8. r., OŠ *Ivan Milutinović*, Subotica
6. **Jelena Šarčević**, 8. r., OŠ *Matko Vuković*, Subotica
7. **Matija Ivković Ivandekić**, 8. r., OŠ *Ivan Milutinović*, Subotica
8. **Iva Molnar**, 8. r., OŠ *Matko Vuković*, Subotica
9. **Marijan Rukavina**, 6. r., OŠ *Ivan Milutinović*, Subotica
10. **Hana Sič**, 5. r., OŠ *Matko Vuković*, Subotica
11. **Jure Sudarević**, 6. r., OŠ *Ivan Milutinović*, Subotica
12. **Andrija Matković**, 6. r., OŠ *Matko Vuković*, Subotica
13. **Iva Kujundžić**, 8. r., OŠ *Ivan Milutinović*, Subotica
14. **David Mačković**, 8. r., OŠ *Matko Vuković*, Subotica
15. **Anita Sudarević**, 8. r., OŠ *Ivan Milutinović*, Subotica

Čestitamo!

Ž. V.

Pokrajinska smotra recitatora na hrvatskom jeziku

Recitiramo virtualno

Pokrajinska smotra recitatora na hrvatskom jeziku, koja je najavljivana za 6. studenoga, odgođena je za početak prosinca. U cilju zaštite i sigurnosti sudionika, te zbog nepovoljne epidemiološke situacije, organizator - Hrvatska čitaonica iz Subotice, odlučila je ovogodišnju smotru održati online. Tako će Pokrajinska smotra recitatora na hrvatskom jeziku bi održana virtualno, putem ZOOM platforme, a točan datum održavanja još nije definiran.

»Budući da svi recitatori i mentori nemaju jednake tehničke uvjete i digitalna znanja, ove godine svaki natjecatelj treba snimiti izvedbu svoje recitacije. Snimka se može napraviti i mobitelom, ali se moraju zadovoljiti određeni tehnički uvjeti koje smo

naznačili i pojasnili svim udrugama i mentorima«, pojašnjava predsjednica Hrvatske čitaonice **Bernadica Ivanković**.

Također, jedno od pravila je da svaka osnovna škola u kojoj se nastava realizira na hrvatskom jeziku ima pravo prijaviti jednog recitatora po odjelu, srednje škole mogu prijaviti tri učenika, dok udruge dva recitatora po uzrasnoj skupini (mlađi, srednji i stariji).

Prijave za sudjelovanje na Pokrajinskoj smotri recitatora su otvorene do 20. studenoga, a snimke recitatora se trebaju poslati najkasnije do 24. studenoga putem aplikacije <https://WeTransfer.com/> na e-adresu smotre: pokrajinskasmotrarecitatora@gmail.com.

Kao i prethodnih godina, svi sudionici smotre dobit će za sudjelovanje knjigu na dar, a ove godine će iz svima poznatih razloga izostati nagradno putovanje u Osijek, no iz Hrvatske čitaonice najavljaju kako će ovu nagradu, kad se stvore uvjeti, nadomjestiti.

Ž. V.

Mjesec hrvatske knjige – II. dio

Svjetske knjižnice

Mjesec hrvatske knjige završava se u nedjelju, 15. studenog. No, neka vas to ne spriječi da nastavite čitati i istraživati o knjizi. Možda se netko od vas odvaži i pisati. Sve knjige treba adekvatno skladištiti i čuvati, te stoga postoje brojne knjižnice u svijetu. Neke od njih su velebna zdanja koja čuvaju na stotine tisuća, pa i milijune primjeraka raznih knjiga. Ovoga puta spomenut ćemo nekoliko svjetskih knjižnica. Ako nekada budete imali prilike, obvezno ih posjetite.

Na prvo mjesto svrstali smo staru knjižnicu *The Old Library* iz Dublina. To je najveća knjižnica u Irskoj. Najupečatljiviji dio je *Long Room*, gotovo 65 metara duga dvorana koja čuva više od 200 tisuća najstarijih knjiga u kolekciji.

Zamislite knjižnicu i botanički vrt u jednome. Tako nešto možete vidjeti u knjižnici *Vasconcelos* u mjestu Mexico City. U botaničkom vrtu, koji se prostire na 26 tisuća četvornih metara, nalazi se čak 168 vrsta drveća, grmlja i bilja. Unutrašnjost je ispunjena nepreglednim policama koje »čuva« oko 575 tisuća knjiga.

Knjižnica *Alexandrina* u Aleksandriji spada u najveće svjetske knjižnice. Knjižnica ima 11 katova i u njoj je smješteno četiri milijuna knjiga, a osim toga tu je i planetarij, muzeji i galerije, informatička škola, istraživački centar i multimedijalna dvorana.

Benediktinerstift Admont nalazi se u austrijskom gradu Admontu i najveća je samostanska knjižnica na svijetu. Od ukupno 200 tisuća knjiga koje se čuvaju u samostanu, u knjižnici je izloženo 70 tisuća knjiga, od čega je 1.400 rukopisa velike vrijednosti.

Parlamentarna knjižnica u Ottawi u Canadi je pretrpjela nekoliko požara, ali je nakon restauracije 2006. zablistala u novom sjaju. U svojim zidinama čuva preko 600 tisuća knjiga koje prvenstveno služe za istraživanje i informiranje Parlamenta.

Priredila: Ž. V.

Hrckov spomenar

ZOVEM SE: **Matea Bako**
 IDEM U ŠKOLU: OŠ *Vladimir Nazor*, Đurđin – 3. razred
 IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI: folklor
 VOLIM: slušati stranu glazbu, praviti s mamom kolače i dekoracije, trčati, pjevati...
 NE VOLIM: grah, kad bebe plaču, nepravdu, kad me sestre ne slušaju...
 U SLOBODNO VRIJEME: volim ići u prirodu i igrati se s bratom
 NAJ PREDMET: tjelesno
 KAD ODRASTEM ŽELIM BITI: vlasnica trgovine u kojoj će se prodavati moje rukotvorine

Too optika

DR. TOOTH

551-045

Subotica, kod glavne pošte.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga. Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.

Primam u radni odnos zubnog tehničara s iskustvom u Županji, R. Hrvatska. Smještaj osiguran. Informacije na tel.: 00385-95-366-17-67.

Prodaje se građevinska parcela površine 844 m² za gradnju stambenog objekta, Mali Radanovac, Ulica Heroja Pinkija. Tel.: 063/551-871.

U Somboru prodajem kompletno završenu termoizoliranu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 025 544-92-20; 064 280-84-32.

Prodaje se kuća u centru sela Golubinci, Šimanovačka 14, na parceli 796 K. O. Golubinci koja s parcelom 797 čini jednu cjelinu – plac u građevinskom području, ukupne površine 25a i 14m². Dragan 063-509-902.

Prodaje se poljoprivredno zemljište oko 2,5 km južno od sela Golubinci površine 42 a i 73 m², parcela broj 7138 K. O. Golubinci. Dragan 063-509-902.

Prodaje se elevator, plug leopard dvobrazni, špediter, auto lada samara (i krovni nosač i auto prikolica trabanta), motor. Tel.: 024/528-682.

Roleri i starinska kolijevka, ormari, kreveti, virangoši, stol, stolice, bunjevačka ruha, marama, pregače i sl. Tel.: 024/532-570.

Dvobrazni plug 14, roleri, bunjevačka ruha, papuče, marama i slično, starinska kolijevka. Tel.: 024/528-682.

Prodajem plac u Borči, 12 kilometara od centra Beograda, veličine 5 ari i tražim njegovateljicu za teško pokretnu osobu. Tel.: 060 3105572.

Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmomjesečnog djeteta i pripomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.

Izdajem garsonjeru u centru Subotice. Tel.: 065 6081194.

Izdaje se u arendu – zakup poljoprivredno zemljište oko 2,5 km južno od sela Golubinci, površine 42 a i 73 m², parcela broj 7138 K. O. Golubinci. Dragan 063/509-902.

Hitno i povoljno prodajem kuću u Subotici, 107 m². Tel.: 064 18-39-591.

Hitno i povoljno prodajem zemlju u Subotici, 1 h 6 ari. Tel.: 064 18-39-591.

Povoljno prodajem dvosobnu kuću u Mičurinoj 22, Subotica. Informacije na mobitel: 066-555-49-61.

Prodaju se: dunje, dvije nekoristene perne punjene novim sitnim gušćijim perjem i auto Lada Samara '90. (200 eura). Tel.: 024 532570

Prodaje se pneumatska 4. redna sejačica 2016. g. iz Agrije, elektronska sjetva (tri para ploča za kukuruz, suncokret i soju), Lada Samara 90 (150 eu), špediter (150 eu), starinski ormani i sl. Tel.: 024/532570 ili 0600532570.

Prodaje se peč za etažno grijanje na čvrsto gorivo Podvis Krnjačevac 30 kw. Tel.: 024 528682.

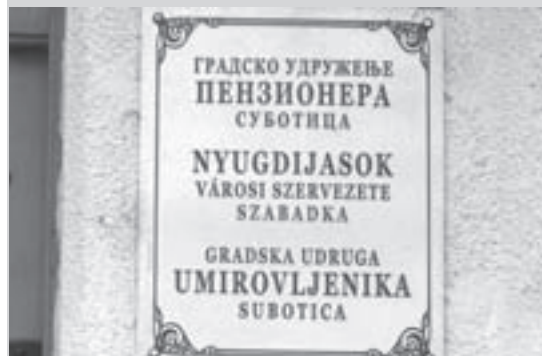
Izdajem u zakup 8,3 katastarskih jutara livade u Žedniku kod dola. Nela 063 8765 071.

Prodaje se poslovni prostor i stan od oko 600 m² u Ulici Huga Badalića 6, Subotica. Tel.: 069 2887213.

Pomoć umirovljenicima

Gradska udruga umirovljenika organizira podjelu paketa pomoći u hrani i kemiji, umirovljenicima čija mirovina ne prelazi iznos od 15.113 dinara.

Prijave se mogu podnijeti do 20. studenoga u prostorijama Udruga, u Ulici Save Šumanovića broj 2, radnim danima od 8 do 11 sati. Prilikom prijave

potrebno je priložiti mirovinski ček ne stariji od veljače 2020. godine i osobnu iskaznicu. Prednost imaju samohrani korisnici ili korisnici mirovine u višechlanom domaćinstvu, u kome je jedini izvor prihoda mirovina i korisnici mirovina stariji po godinama života. Konačna rang lista bit će objavljena 4. prosinca, a podjela paketa je planirana za dan kasnije.

Besplatni mali oglasi uz kupon iz Hrvatske riječi koji VAŽI DO 17. 11. 2020.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priloženi kupon kojega objavljujemo u svakom broju Hrvatske riječi.

Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

Hrvatska likovna udruga CroArt prodaje umjetničke slike, djela članova udruge. Zainteresirani se

mogu javiti predsjedniku udruge. Tel.: +381 24 529 745; mobil: +381 63 518 218; e-mail: horvat.josip.su@gmail.com

HKC Bunjevačko kolo, Likovni odjel, prodaje slike svojih članova. Slike se mogu vidjeti u prostorijama Centra, ul. Preradovićeve 4, radnim danom od 8 do 14 sati. Tel: 024/556-898 ili 555-589.

INTERNET + TELEVIZIJA + TELEFON

Astra
Telekom

024 555 765

Karadordev put 2, Subotica
www.astratelekom.com

Autor Kristijan Sekulić 31	Popularni strip junak talijanskog trojca EsseGesse		Računalna komponen. za prijam signala	Skupina nepalskih bogova	Poljodjelci, zemjo- radnici	Pregradni zid s ikonama u ist. crkvi	Femina (skr.)	3. vokal	Međunarod. oznaka za Rumunjsku	Autonomna Pokrajina Vojvodina	Aimirani junak amer. kratkometr. filmova, mačak	Država u Aziji, bivša Perzija
15. slovo		Propisana cijena Strip junak, Indijanac ...										
Treći mjesec u godini							Poznavatelj knjiga (mn.)	Gorak okus Američka glazbenica spiritualnog smjera				
Pokrajina u Kanadi									Vojno-med. akademija Turski nogometaš ...Turan			
Zemlja Alemana										The Nashville Network	Neutron Servicion Impuestos Internos	
Popularna američka spisateljica												Oznaka za kilo- kalorije
Osvjek			Dva ista slova	Istražitelj Energija								
Nale muško ime Italija					Legendarni lüksuzni brod 1912 Dvojac							
				Grčki nogometni klub iz Soluna					Planina u Srbiji	Zli duh, nečastivo biće, suradnik đavla	Austrija	
Pikos Team Speak			Dugi konop za hvatanje stoke	Legendarni grad bogova Pančevno							Litra Grobnja jama	
Majstor koji ukrašava zidove						Mrežni usmjerivač eng. router Gol, golišav						Pas (narodni izraz)
Tučak					Pregršt, koji se nosi na ramenima 2. nota							
Srednjo- vjekovni srpski grad				Royal Air Force 20. slovo				Knedle, vajlučki od tal. gnocco 15. slovo				
Kalem		Roman Aleksandra Puškina: Evgenije ...							Vrsta egzotičnog voća			

VODORAVNO: K. TAFIRIRATI, OŽUJAK, OPOR, MAJUTOBA, VMA, ALEMANIJA, NORA ROBERTS, OS, ISLEDNIK, ANTE, TITANIC, IJAT, PAKO, A. TS, ASGARD, L. MOLEK, RUTER, AVAN, NARMAK, PAS, RAF, IUKOE, K. ONUEGIL, HAR

OKOMITO: I. KOMANDANT MARK, ŽALOSNA SOVA, TURNER, TT, LISO, AJMA, E. EN, NJ, RATARI, PAR, RE, KONOSTAS, NAG, F. BIBLOGRAF, I. AJEET

KAUR, N. RO, ARDA, RTANU, APV, TINI, DEJON, TOL, SI, RAKA, IRAN, KCAL, KER

RJEŠENJE

Nogomet Srpska liga Vojvodina

Najpravičnije

SUBOTICA – U utakmici 16. kola, odigranoj u Subotici između *Bačke 1901* i *Radničkog 1912* iz Sombora, mreže se nisu tresle. Skoro cijelo prvo poluvrijeme proteklo je u prosječnoj igri bez neke osobite borbenosti. Gosti su bili za nijansu agilniji takmac, međutim, nedovoljno za ozbiljnije prijetnje domaćem vrataru. **Pilipović** je bez velikih napora riješio nekoliko obećavajućih situacija ispred svoje mreže. Ukoliko se može konstatirati da je Somborcima pripalo prvo poluvrijeme, domaćini su bili nadmoćniji u drugom. Uz obostrano propuštene rijetke prigode, izglednije za Subotičane, u posljednjih desetak minuta oba takmaca opredijelila su se za opreznu igru u cilju čuvanja vlastite mreže. U sudačkoj nadoknadi Subotičanima se osmjehnula sreća, jer gosti nisu realizirali jedinu pravu prigodu na utakmici. Sve u svemu, podjela bodova je i najpravičniji ishod ove utakmice. U narednom kolu Subotičani će u Banatskom Velikom Selu odmjeriti snage s ekipom *Kozare*, a *Radnički 1912* ugostit će *Hajduka 1912* iz Kule.

Poraz u nadoknadi

ČONOPLJA – Nogometaši čonopljske *Sloge* u 16. kolu su ugostili ekipu *Radničkog* iz Zrenjanina i zabilježili poraz rezultatom 1:2 (0:1). Domaćini su bolje otvorili susret, a u 15. minuti **Vuković** je snažnim udarcem poslao loptu tik pored vratnice. Desetak minuta kasnije isti igrač je zapucao penal, a već u narednom napadu Zrenjaninaca uslijedila je kazna u vidu pogotka u mreži **Bulovića** u 27. minuti. U nastavku su domaćini pojačali pritisak nastojeći bar poravnati. U toj nakani uspjeli su pogotkom **Vemića** u 90. minuti, a kad su se već svi pomirili s podjelom bodova, u drugoj minuti sudačke nadoknade mrežu *Sloge* je zatresao pričuveni igrač Zrenjaninaca, koji je u igru ušao nekoliko trenutaka ranije. U narednom kolu Čonopljanci će gostovati kod *Bečeja 1918*.

Vojvođanska liga Sjever

Prekinuli crnu seriju

SOMBOR – Somborski *Radnički* je u 14. kolu ugostio *Bačku* iz Pačira i pobjedom rezultatom 2:1 (0:0) prekinuo niz od pet poraza zaredom. Riješeni da osvoje bodove za mirniji nastavak prvenstva domaći su zaigrali napadački, a Pačirci su im iz jedne brze kontre u 8. minuti zatresli vratnicu. Iako su Somborci napadali i stvarali prigode, njihovi napadači se do odmora nisu iskazali. U nastavku je viđena ista igra, a domaće je u prednost doveo igrač utakmice **Đukanović** u 51. minuti. Prednost je podvostručio **Mitrović** dvadeset minuta kasnije. Gosti su u 85. minuti jedino uspjeli ublažiti poraz. U narednom kolu *Radnički* će gostovati u Gajdobri, kod četrnaestoplasiranog *Hercegovca*.

Pad favorita u Tavankutu

TAVANKUT – *Tavankut* je u utakmici 14. kola ugostio trećeplasiranu *Mladost* iz Turije i izvejavao vrijednu pobjedu rezultatom

2:1 (1:0). U odličnoj utakmici igralo se obostrano napadački, a domaćini su bili spretniji pred protivničkim vratima. U prvom poluvremenu stvoreno je više izglednih situacija ispred obojice vratara, a prednost Tavankučanima donio je **Vojnić** u 33. minuti. Nakon odmora domaćini pojačavaju tempo, a **N. Skenderović** je u 57. minuti podvostručio prednost. Gosti su zaigrali na sve ili ništa, međutim domaćini su svim njihovim napadima uspješno odolijevali sve do 88. minute, kad im se mreža zatresla za konačni rezultat. U narednom kolu *Tavankut* će gostovati u Lovčencu kod dvanaestoplasiranog *Njegoša*.

Specijalizirali se za podjelu bodova

APATIN – U 14. kolu OFK *Mladost Apa* je na svojem travnjaku, iako je slovila favoritom, rezultatom 2:2 podijelila bodove sa zahuktalom ekipom *Krila Krajine* iz Bačke Palanke. Ovim bodom Apatinci su zadržali šestu poziciju na ljestvici, a dojam je da su, uz malo bolju realizaciju stvorenih prigoda, mogli i više. Naime, ovo im je, od posljednjih sedam utakmica, šesta s neodlučnim ishodom, a od lidera *Bajše* dijeli ih svega šest bodova. Već u derbiju 15. kola OFK *Mladost Apa* će novi bod(ove) potražiti na gostovanju u Turiji, kod četvrtoplasirane *Mladosti*.

Područna liga Sombor

Četvrti poraz zaredom

SRPSKI MILETIĆ – Oslabljena ekipa *ŽAK-a* u 15. kolu je na gostovanju u Srpskom Miletiću od četrnaestoplasiranog *Zadugara* poražena rezultatom 2:1. I ovoga puta *željezničari* su imali igru, stvorili nekoliko izrazitih prigoda, ali im je tko zna koji put kazala realizacija. U narednom kolu Somborci će ugostiti ekipu *Maglića* iz istoimenog mjesta.

Peti poraz zaredom

BAČ – Ekipa *Tvrđave* iz Bača u 15. kolu je na svojem travnjaku od trinaestoplasirane *Budućnosti* iz Gložana poražena rezultatom 1:2. Ovo je peti poraz Bačana zaredom i doveo ih je u vrlo nezavidnu poziciju na ljestvici. Na pretposljednem su mjestu, sa svega bodom više od fenjeraša *Omladinca* iz Bukovca. U narednom kolu *Tvrđava* će gostovati u Obrovcu, kod petoplasiranog *Borca 46*.

Područna liga Subotica

Vrijeme za alarm

SAVINO SELO – U derbiju začelja 13. kola *Radnički 1905* je na gostovanju u Savinom Selu od dofenjeraša *Budućnosti* poražen rezultatom 4:0 (1:0). Izravni rivali u borbi za opstanak imali su različit pristup igri. Domaćini su beskompromisno napadali i stvarali prigode, od kojih su četiri i realizirali. Nakon ovog poraza Bajmačani zauzimaju 11. mjesto, sa svega dva boda više od fenjeraša *Sutjeske*. U narednom kolu *Radnički 1905* će ugostiti šestoplasiranu *Slogu* iz Ostojićeva.

Očekivani poraz

NOVI ŽEDNIK – Očekivano, u 13. kolu *Đurđin* je na gostovanju u Novom Žedniku kod trećeplasiranog *Preporoda* poražen rezultatom 3:0 (2:0). Favorizirani domaćini su bolje otvorili utakmicu i već u prvom poluvremenu s dva pogotka najavili pobjedu. Gosti su pružali žilav otpor, a od nekoliko prigoda nakon brzih kontri nisu uspjeli realizirati niti jednu. Novožedničani su pobjedu potvrdili u nastavku još jednim pogotkom. U narednom kolu *Đurđin* će ugostiti ekipu petoplasiranog *Napretka* iz Nadalja.

MNL Sombor – Apatin – Kula – Odžaci 1. razred Šokački derbi Monoštorcima

MONOŠTOR – *Dunav* je u 12. kolu u šokačkom derbiju ugostio starog rivala *Dinamo 1923* iz Berega i zabilježio zasluženu pobjedu rezultatom 3:1 (1:0). I u ovoj utakmici gosti su bili nekompletni, a u Monoštor su doputovali sa svega trinaestoricom igrača. U oštroj, ali korektnoj igri domaćini su bili konkretniji i pogotkom **Kurjakova** u 14. minuti došli u prednost. Nakon odmora Monoštorci opasnije napadaju, stvaraju nove prigode, iz jedne je **Balaž** u 58. minuti podvostručio prednost. Pogotkom u 74. minuti Berešce je u igru vratio **Tubić**, a novim pogotkom sve dvojbe glede pobjednika riješio je deset minuta kasnije **Katić**. U narednom kolu *Dunav* će gostovati u Ribarevu, kod dofenjeraša *Jedinstva*, a *Dinamo 1923* će biti slobodan.

Rukomet žene Prva liga Sjever

Preokretom do pobjede

MOKRIN, SOMBOR, TEMERIN – Povratnice u Prvu ligu Sjever ŽRK *Ravangrad* iz Sombora nakon početne pobjede, u nared-

na tri kola zabilježile su poraze na gostovanju kod ŽRK *Mokrina* (19:13), na domaćem parketu protiv *Spartaka* iz Debeljače (14:48) i u gostima od lidera *Temerina* (38:30). Čelništvo kluba ovi porazi za sada ne brinu, jer su, pored plasmana koji će ih ostaviti u društvu prvoligašica, planirali i znatno pomlađivanje i stvaranje stabilne ekipe za budućnost. »Rezultati suradnje sa ŽRK *Sonta*, uspostavljene prošle godine itekako su vidljivi. *Ravangrad* je već dobio nekoliko po godinama vrlo mladih prvotimki, poput **Danijele Bošnjak**, **Marije Halas** i najmlađe, **Lane Krstin**, a **Milica Cvetković** je pokazala i svoje nesporne realizatorske mogućnosti. Na vrata prve ekipe kuca još nekoliko Sončanki, pa se nadam da će ova suradnja trajati na obostrano zadovoljstvo«, kaže predsjednik *Ravangrada* **Miodrag Ačić**.

Hrvanje

Održan IV. Memorijal Ivana Frgića

SOMBOR – Hrvatski klub *Radnički* organizirao je turnir za najmlađe hrvache, IV. Memorijal posvećen najboljem somborskom sportašu 20. stoljeća **Ivanu Frgiću**. Natjecala su se djeca dobrih skupina do 9 i do 11 godina, a rezultati su bodovani i za Kup Srbije. Na turniru je sudjelovalo 85 mladih hrvacha iz 14 klubova. Hrvaci *Radničkog* bili su najuspješnija ekipa u konkurenciji jedanaestogodišnjaka. Zlato je osvojio **Nikola Gunj** u kategoriji do 60 kilograma, a posrebrili su se **Jovan Kosovac** (34 kg), **Nemanja Lončarević** do 37, **Mladen Batalo** (50 kg) i **Luka Katanić** do 60 kilograma. Najuspješniji natjecatelj *Radničkog* u konkurenciji devetogodišnjaka bio je pobjednik u kategoriji do 22 kilograma **Adrian Dobi**, a broncu je osvojio **Marko Petrović**. Treneri **Igor Frgić** i **Milan Marić** preza-dovoljni su nastupima i rezultatima svojih hrvacha, a istaknuli su da su pojedincima ovo bili prvi službeni nastupi. Organizaciju turnira pomogli su pojedini lokalni gospodarstvenici i javne ustanove.

Ivan Andrašić

POGLED S TRIBINA

Dinamo

Svoj izvorni naziv NK *Dinamo* duguje svom mehaničkom imenjaku, stroju koji mehaničku energiju pretvara u električnu. Naravno, za veću količinu energije potrebna je i veća mehanička aktivnost, a ona se prošlog tjedna oslobodila u Maksimiru u susretu trećeg kola Lige Europe. Naime, koronavirusom desetkovana momčad hrvatskog prvaka dočekala je u domaćem susretu jednako tako pandemijski osiromašenu austrijsku momčad *Wolfsbergera*. *Modre* je predvodio čak treći trener u stručnom stožeru **Alen Peternac** i uspio ono što je **Zoran Mamić** i kompletna prva postava željela u prva dva kola protiv *Feyenorda* i *CSKA*. Golom **Iyayi Atiemwena** zabilježio je minimalnu pobjedu (1:0), uzeo velika tri boda i zasjeo na čelo tablice K. Povrh svega, *Dinamo* je uz rame s *Liverpoolom* i *Chelseajem* jedina euro momčad koja još uvijek nije primila gol u oba renomirana klupska natjecanja.

Nažalost, *Rijeka* i dalje nema sreće u svojim domaćim europskim ogledima protiv znatno jačih i bogatijih momčadi u svo-

joj skupini. Prvo su nadigrali *Sociedad*, vodeću momčad španjolske *Primere* i izgubili kasnim golom u posljednjim trenucima susreta prvoga kola. Prošlog četvrtka čak su vodili protiv velikog *Napolija*, a onda su dva kiksa obrane odnijela sva tri boda na jug Italije. Riječani su, ipak, pokazali kako njihov plasman među 32 momčadi Lige Europe nije slučajnost i da se, uz malo više iskustva, mogu ravnopravno nositi i protiv mnogo jačih protivnika.

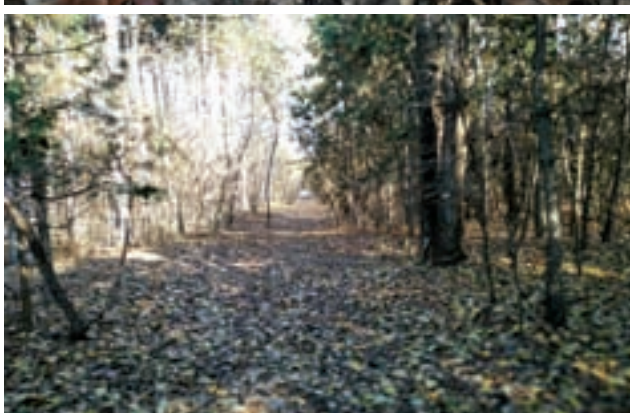
I *Hajduk* je prošlog tjedna osjetio malo europskog pogona, jer je umjesto smijenjenog trenera **Harija Vukasa** na užarenu klupu *majstora s mora* sjeo **Boro Primorac**, dugogodišnji pomoćnik **Arsena Wengera** *Arsenalu* iz Londona. I to iz onih glasovitih vremena osvajanja naslova u *Premiershipu* i zapaženih nastupa u Ligi prvaka. Malo je nedostajalo da je **Jradi** pogodio iz penala u posljednjim trenucima susreta protiv *Osijeka* (1:1), da i Splitsanima konačno proradi i njihov pobjednički »dinamo«.

Svi navedeni rezultati odlična su uvertira za predstojeće susrete hrvatske nogometne reprezentacije koja i dalje traži najbolji način pretvaranja mehaničko-kreativne energije u vrhunske rezultate. Sve na tragu onog nezaboravnog »dinama« iz Rusije 2018.

D. P.

U NEKOLIKO SLIKA

Gljive u šumi

Iz Ivković šora

Dolaze sveci

Piše: Branko Ivković

Faljnīs, čeljadi moja. Jeto nama svetaca. Meni je moja mater uvijek divanila da kad dođu Svi sveti da je gotovo s velikim poslom. Više se ne radi na njivi, samo po avliji i oko salaša ono što se mora. Valjdar više nije taka moda, sad tek navale na poso. Vidim niki dan kopaju u šoru temelj i livaju beton. Ko bi se tog kadgod latio u studenom, jalte? Ma, niko. Sve nam se izopačilo, al nek livaju. Bar kogod štogod pravi novo, a to je znak da još nisu zamrli naši lipi šorovi. Barem ne svi. A i vrime ide na ruku. Tako je kugod da je proliće, a ne jesen kasna. Neg, moram vam ispričati kako sam prošao. Ja na Svi sveti uvijek idem na groblje obać pokojnu rodbinu, sad i mamu i baću. Lipo pripravi biciglu kaki je red, pa lipo naprid i eto tako vam ja i sad uradio. Nasiko cvića u bašči, ima moja snaž Jela zdravo lipe zimske ružice i one kadgodašnje žute gusti cvatova a i ovi moderniji krizantina, i tako ja se spremam a nevolja me napopala. Jedva smo nacidili dvi bočice svete vode, nema je ni za lik. Doduše, već par puta sam gledao u crkvi u onaj kameni badeg al on uvijek prazan. Pa šta je to, pitam se ja, jel župnik zaboravio posvetiti jel šta li je? Al veli mi moj Joso da nije zaboravio već se sad ne smi posvetiti zato što je korona. E, sad, jel je tako jel je Joso izgustio ja vam neću kast al svete vode je velika nestašica. Kad sam se odbiciglovo jedva koji kako do Kerskog groblja jel od ovi limuzina doneti iz bilog svita i u skoro svakojoj po jedno čeljade, cigurno čovik tira jednu a žena drugu pa će se na groblju nač. Mislim se: ja sam za se. Ne mož čovik od nji više ni disat, a kamoli tirat biciglu po drumu. Zateko sam na groblju, sve lipo očišćeno, trava pokošena i kupljena a dok sam obašao svo groblje skroz od dičijeg do pridnji kapija kod kapele svudan isto spremljeno. Svaka čast tim rabadžijama na vridnoći. Samo, čeljadi moja, i u Tavankutu, i u selu i u Gornjim, je sve više svita koji se sićam a više nisu med nama; sve je više pokojni poznati, ko Bog sam već fajin omatorio. Neg, da znate, pečen kesten je ovi Svi sveti bio fajin skup. Doduše, ni se ni tamo lako čađavit i žužat to rešeto po cio dan. Bilo je i šećeraroša, a i svića, svakakog cvića... samo da je novaca zadosta. Svi sveti su kadgod bili i poslidnje mirilo za sijanje žita. Stari su ode kod nas u Ivković šoru divanili da se žito sije od Mijla do Svi sveti. Posli nije dobro, mož ko mlado izmrznit pa neće izbokorit. No, sad ova iskalamljena i kojikaka uvezena simena to valjdar ne vridi, to je vridilo za »bankut« i one naše starovinske fajte. Neg, dosta sam se napripovido. Moram sad nač listve, pa okripit salaš dok se još da. Odvalio mi se jedan velik komadina blata, i to baš od šora di se vidi pa će svit kast vidi onog linčinu nije se latio, pa salaš okripio za lipog vrimenta a po cio dan mlati praznu slamu. Ajd, zbogom, i da ste mi živi i zdravi. Ne dajte se ovoj novoj boleštini. Kod nas u šoru borme nema bolesni. Bili luk je dobro uspio, a valjdar će se štogod i naciditi iz gvozdene vesele mašine.

Bač Ivin štodir

Veći tringelt neg nadnice

piše: Ivan Andrašić

Bač Iva se niki dan uputijo u varoš. Veli, otiće ko njegove doktorice na kontrolu, na uputu natrukovano kad. U tašnu što je nosi samo ko doktora i ko kaki gospodara, njegova mu popakovala uput i papire što zovu kontrolu moro pripravit. Metnila i komat crnoga kruva, komatić salame, bočicu vode i medecine što bi ji tribo popit u podne. A ako ji popije, a ne založi makar malo, oma mu stane zavrta u trbuvu. Došo na štaciju, ajziban se taman sustavlja. Misli se, vada nomu što ga tira sate idu natrag, baš dobro što još ne triba kupovat cidulju. Već davno na štacijama nadničare otpelengirili, pendžeriće pozatvarali, čekaonice zamandalili, a nužnike zapušćali. Cidulje se kupuju u ajzibanu. Kondukterma to dobro dojde. Na jedne šihte se nadobija lipoga tringelta, a ni za odgovarat, ništa nisi ukro. Tako se kroz cili misec nakupi više neg što zaslužiš nadnica. Samo što se krenilo, kondukter došo. Lipo navučen, meriše ko kaka curica, milina ga vidit. Jedino neobrijan, al digod se čeljade okrene, danas je najviše taki. Vada kakagod nova moda. Natrukovo cidulju, bač Iva mu do novce, veli, nemam vam dat natrag osam dinara. Puno nji bi samo odmanilo rukom, al on sapi, ako ostavi osam vamo, osam tamo, osam namo i još koidi, dan dugačak, a svašta triba kupovat, ošo bi tu kojigod kruv. Kondukter se taman krenijo dalje, bač Iva veli, čekajte, evo vama dva dinara, a vi mene dajte deset, vidim da imate. Vaj ga samo nemilo pogledo i pružijo mu deset dinara. Va dva što mu pružijo bač Iva gadljivo osmotrijo, ni ji ni tijo uzet. Bač Iva sve drago, ne brog dva dinara. Brzo došla i varoš. Oma ošo u bolnicu, ka tamo, ne mož unutra. Dvi u bilomu stoju zastalom ko vrati za unit i ritko koga puščaju. Džabe jim bač Iva pokaziva sve papire što njegova pometala u tašnu, džabe metnijo masku, džabe rukavice ko u po zime, ve dvi stoju ko soldati, neće ni divanit š njim. Još kažu, ako neće kako kažu, zvaće žandare. Šta će, okrenijo se, pogledo na sate, vidi da mu pobigo ajziban za njegovo selo. Drugi će it istom potli podne. Krenijo se u centar, veli otiće u par dućana, pa će pogledat koišta što bi mu skoro moglo tribat, a čuje da u varoši znade manje koštati neg ko nji u selu. Misli se, zašto to ne bi pouzimo, ka mu je nusput. Naki zaštodiran ni ni opazijo da nusput dosta dućana, otkako vi po godine ni bijo u varoši, pozatvarano. Samo digoda pootvarano novi, a na više nji u pendžeru cidulja, nudu se u kiriju. Bač Iva se misli, kanda ni u varoši ni drugače neg u njegovomu selu. Eto, unatrag par godina otvorita dva nova velika dućana, u njima dosta toga koštalo manje neg u malima. Vada zoto šesedam mali, što jim dotle baš dobro išlo, pozatvarano. Mušterije se okrenile velikima, svako gleda da ušpara digod može i koliko može. Sve više se ositi koliko je teško dojt do novaca. Došo do maloga bircuza, moro unit rad sebe. Dalje ni tijo ni it, sijo zastal i naručijo jednu kabezu. Lati-jo uput i gleda u njega, natrukovano baš nako kako i mislijo. Ko njegove doktorice ima zakazano za tajitajdan, u tolikoitoliko sati. Al džabe, va gripa o svega jača.

NARODNE POSLOVICE

- * Ako neće zlo od tebe, bježi ti od zla.
- * Što srce ne zapazi, to ni oči ne vide.
- * Cvijet je najljepši dok je neubran.

VICEVI, ŠALE...

- Javi se Ante u radijsku emisiju i voditelj mu kaže:
- Recite nam svoje ime.
 - Ja bih ostao anoniman.
 - Zašto?
 - Da ne bude poslije Ante reko ovo, Ante reko ono.

Kupiš dva psa.
 Nazoveš ih Jedan i Dva.
 Jedan ti pobjegne, ali i dalje imaš dva!

MUDROLIJE

- * Sposobnost da se voli i dobro podnosi samoća, pokazatelj je duhovne zrelosti.
 Sve najbolje radimo kada smo sami.
- * Ja ne znam put do uspjeha.
 Ali znam put do neuspjeha – to je želja da se svidimo svima.
- * S prijateljima je ugodno razgovarati, a s neprijateljima korisno.

Vremeplov – iz naše arhive

Hrvatski u Somboru, 2006.

**PETAK
13.11.2020.**

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:11 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
08:11 Dobro jutro, Hrvatska
09:00 Vijesti
10:17 Gorski spašavatelji
11:07 Riječ i život
12:00 Dnevnik 1
12:28 Diva, telenovela
13:19 Dr. Oz
14:06 Normalan život
15:03 Lov na polarnu svjetlost, dokumentarna serija
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
20:10 Jack Ryan: Shadow Recruit, američko-ruski film
22:00 5.com s Danielom: Jasna Zlokić i Vedran Mlikota, zabavni talk show
23:00 Dnevnik 3
23:35 Anonimna - jedna žena u Berlinu, njemačko-poljski film
01:45 Lov na polarnu svjetlost, dokumentarna serija
02:30 Shakespeare i Hathaway
03:16 Dr. Oz
03:59 Dnevnik 3
04:14 Vijesti iz kulture
04:22 Tajne seobe životinjskog svijeta: Crnokapa grmuša, dokumentarna serija
05:14 Skica za portret
05:15 Dnevnik 2
06:04 Diva, telenovela

05:20 Kultura s nogu
05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
10:07 Dino Dana
10:32 Noćne more iz svijeta prirode
11:05 Mačji planet: Britanska kratkodlaka, dokumentarna serija
11:35 Veterinar Engel
12:25 EBU: Pariška kuhinja Trish Desine
13:25 Mala ubojstva Ahathe Christie: Zločin se ne isplati, francuski film
15:00 Andre Le Norte i njegovi vrtovi, dok. film

16:00 Regionalni dnevnik
16:44 Tajne seobe životinjskog svijeta: Crnokapa grmuša, dokumentarna serija
17:40 'Ko te šiša
18:15 Free Spirits, dokumentarna serija
18:45 I to je Hrvatska
19:18 Alvin i vjevčice
19:30 POPROCK.HR
20:05 Poduzetnik godine, prijenos
21:00 Serengeti: Zla sreća, dokumentarna serija
22:00 Priznanje
23:35 Mala ubojstva Ahathe Christie: Zločin se ne isplati, francuski film
01:05 Noćni glazbeni program

**SUBOTA
14.11.2020.**

07:00 Klasika mundi: Currentzis - klasični buntovnik, glazbeni dokumentarni film
07:55 Slomljena strijela, film
09:30 Dobro jutro, Hrvatska
10:00 Vijesti
10:10 Dobro jutro, Hrvatska
11:10 Kućni ljubimci
12:00 Dnevnik 1
12:25 Veterani mira
13:15 Zdrav život
13:45 Zajedno u duhu
14:20 Prizma, multinacionalni magazin
15:09 Istrage prometnih nesreća
15:37 Agenda: Svijet, vanjskopolitički magazin
16:13 Potrošački kod
16:43 Manjinski mozaik: Boje su u nama
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kultura s nogu
17:48 Lijepom našom: Vukovar
19:00 Dnevnik 2
20:03 Loto 7
20:10 Zvijezde pjevaju
21:50 Loto 7 - izvještaj
21:56 Dnevnik 3
22:31 16 blokova, američko-njemački film
00:16 Vozilo 19, američki film
01:36 Dnevnik 3
01:59 Slomljena strijela, film
03:24 Fotografija u Hrvatskoj
03:36 Manjinski mozaik: Boje su u nama
03:51 Kultura s nogu
04:16 Veterani mira
05:01 Prizma
05:46 Dnevnik 2

06:35 Lijepom našom: Vukovar

05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
06:35 Susjedstvo tigrića Daniela, crtana serija
10:00 Anadroidi
11:00 Vrtlarica
11:35 Život u parku
12:25 Dom na kvadrat
13:00 Operne legende, dokumentarna serija
13:50 Auto Market
14:25 Politika ljubavi, američki film
16:00 Regionalni dnevnik
16:30 Serengeti: Zla sreća, dokumentarna serija
17:25 Stani v Zagorju: Zabok, dokumentarna serija
17:55 Nikola Tavelić - 50 godina svetosti, dokumentarni film
18:45 Izradi sam:
18:55 Istina ili mit:
19:15 Glazbeni Top20
20:05 Agent u bijegu, američki film
21:55 Sjeverna Amerika sa Simonom Reeveom, dokumentarna serija
23:00 Majka, otac, sin
00:00 Povrh jezera
01:40 Noćni glazbeni program

**NEDJELJA
15.11.2020.**

08:10 Franjo Asiški, film
10:00 Draganić: Misa, prijenos
11:07 Pozitivno
12:00 Dnevnik 1
12:30 Plodovi zemlje
13:25 Pula: More
14:00 Nedjeljom u 2
15:05 Love on Repeat, američki film
16:30 Mir i dobro
17:00 Vijesti u 17
17:40 Volim Hrvatsku
19:00 Dnevnik 2
20:03 Loto 6
20:10 A Porina dobiva...
Ivo Robić, glazbeno-dokumentarna serija
21:05 Loto 6 - izvještaj
21:10 Biografija: Dinastija Trump, dokumentarna serija
22:00 Dnevnik 3
22:35 Franjo Asiški, američki film

00:20 Nedjeljom u 2
01:15 Dnevnik 3
01:30 Vijesti iz kulture
01:38 Mir i dobro
02:03 Love on Repeat, film
03:23 Skica za portret / Fotografija u Hrvatskoj
03:27 New Order: Decades, glazbeno-dokumentarni film
04:52 Dnevnik 2
05:41 Pula: More

06:05 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
08:30 Top-lista DTV-a
09:10 Luka i prijatelji
09:40 Agatha Raisin
10:30 Umorstva u Midsomeru
12:05 Lidijina kuhinja
12:30 Dobar, bolji, najbolji... britanski slastičar
13:30 Indeks
14:30 Klub 7
15:30 Sjeverna Amerika sa Simonom Reeveom, dokumentarna serija
16:25 Magazin LP
16:55 Košarka PH: KK Vrijednosnice Osijek - KK Adria Oil Škrlevo, prijenos
18:45 Glazbeni spotovi
19:00 Massimo u Laubi, snimka koncerta 1.dio
20:05 Kineski sindrom, američki film
22:10 Sajam taštine, serija
23:05 Graham Norton i gosti
23:50 New Order: Decades, glazbeno-dokumentarni film
01:15 Fargo
02:00 Umorstva u Midsomeru
03:30 Noćni glazbeni program

**PONEDJELJAK
16.11.2020.**

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
10:17 Gorski spašavatelji
11:09 Treća dob
12:00 Dnevnik 1
12:25 Diva, telenovela
13:15 Dr. Oz
14:05 Globalna Hrvatska HTV
15:01 Lov na polarnu svjetlost, dokumentarna serija
15:53 Velečasni Brown
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma

18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
20:10 Nesreća
21:05 Crno-bijeli svijet
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:28 Lov na polarnu svjetlost, dokumentarna serija
00:20 Agenda: Svijet, vanjskopolitički magazin
00:50 Velečasni Brown
01:35 Dr. Oz
02:20 Dnevnik 3
02:43 Tajne seobe životinjskog svijeta, dokumentarna serija
03:35 Karipski svijet, telenovela
04:20 Skica za portret / Fotografija u Hrvatskoj
04:37 Dnevnik 2
05:26 Diva, telenovela

05:00 Peti dan
06:00 Riječ i život
06:34 Juhuhu
11:05 Indeks
11:35 Veterinar Engel
12:30 Biografija: Dinastija Trump, dokumentarna serija
13:20 Šagrenska koža, francuski film
15:00 Monty Don i američki vrtovi: Istok, dokumentarna serija
16:00 Regionalni dnevnik
16:47 Tajne seobe životinjskog svijeta, dokumentarna serija
17:45 Auto Market
18:20 TV Bingo
19:00 Animirana serija
19:30 POPROCK.HR
20:05 Stadion, emisija
21:00 Churchill, britanski film
22:45 Kuća od karata
23:40 Zakon i red: Odjel za žrtve
00:25 Šagrenska koža, francuski film
02:00 Noćni glazbeni program

**UTORAK
17.11.2020.**

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:10 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
08:10 Dobro jutro, Hrvatska
09:00 Vijesti
09:10 Dobro jutro, Hrvatska

10:00 Vijesti
12:17 Gorski spašavatelj
11:09 Glas domovine
12:00 Dnevnik 1
12:25 Diva, telenovela
13:15 Dr. Oz
14:05 Znanstveni krugovi
14:30 Zdrav život
15:01 Lov na polarnu svjetlost, dokumentarna serija
15:53 Velečasni Brown
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
20:10 U svom filmu: Alan Sumina
21:05 Sveta zemaljska čuda, dokumentarna serija
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:26 Hrvatska za 5
00:16 Lov na polarnu svjetlost, dokumentarna serija
01:01 Velečasni Brown
01:51 Dr. Oz
02:36 Dnevnik 3
02:59 Tajni život zoološkog vrta
03:49 Karipski cvijet, telenovela
04:34 Dnevnik 2
05:23 Diva, telenovela

05:00 Izvan formata
05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
11:07 kreativac
11:39 Veterinar Engel
12:36 Ovo je umjetnost
13:33 Ljeto za pamćenje, američki film
15:00 Monty Don i američki vrtovi: Jug, dok. serija

16:00 Regionalni dnevnik
16:46 Tajni život zoološkog vrta
17:38 'Ko te šiša
18:15 Free Spirits, dokumentarna serija
18:45 I to je Hrvatska
19:05 Animirana serija
19:30 POPROCK.HR
20:05 Ekvator iz zraka: Južna Amerika, dokumentarna serija
21:00 Najbolje od njih, britansko-švedsko-francuski film
23:00 Kuća od karata
23:55 Zakon i red: Odjel za žrtve
00:40 Ljeto za pamćenje, američki film
02:00 Noćni glazbeni program

SRIJEDA 18.11.2020.

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:10 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
08:10 Dobro jutro, Hrvatska
09:00 Vijesti
09:10 Dobro jutro, Hrvatska
09:45 Dan sjećanja na Vukovar 1991.
12:58 Vukovar: Dan sjećanja, prijenos mise
14:45 Dnevnik 1
15:08 Ni krivi, ni dužni, dokumentarni film
16:00 Velečasni Brown
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
20:03 Loto 7
20:10 Romano Bolković - 1

na 1, talk show
21:00 Loto 7 - izvještaj
21:05 Srce Vukovara, dokumentarni film
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:25 Ni krivi, ni dužni, dokumentarni film
00:20 Istrage prometnih nesreća
00:45 Velečasni Brown
01:30 Dnevnik 3
01:53 Tajni život zoološkog vrta
02:38 Karipski cvijet, telenovela
03:23 Reprizni program
04:33 Kod nas doma
05:18 Skica za portret / Fotografija u Hrvatskoj
05:22 Dnevnik 2

05:20 Što je klasik?
05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
11:05 Luka i prijatelji
11:35 Veterinar Engel
12:30 Sveta zemaljska čuda, dokumentarna serija
13:30 Lui au printemps, elle en hiver, francuski film
15:00 Monty Don i američki vrtovi: Zapad, dokumentarna serija
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Tajni život zoološkog vrta
17:35 'Ko te šiša
18:10 Free Spirits, dokumentarna serija
18:43 I to je Hrvatska
19:05 Animirana serija
19:30 POPROCK.HR
20:05 Nogomet: Trenuci koje pamtim - Sedam

golova koji su potresli svijet, dokumentarna serija
21:00 Alamo, američki film
23:15 Kuća od karata
00:10 Zakon i red: Odjel za žrtve
00:55 Lui au printemps, elle en hiver, francuski film
02:20 Noćni glazbeni program

ČETVRTAK 19.11.2020.

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:10 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
08:10 Dobro jutro, Hrvatska
09:00 Vijesti
09:10 Dobro jutro, Hrvatska
10:00 Vijesti
10:17 Gorski spašavatelj
11:07 Harmonija disonance
12:00 Dnevnik 1
12:25 Diva, telenovela
13:15 Dr. Oz
14:05 Otkrivamo Hrvatsku: Kotoriba
14:30 Prometej
15:01 Lov na polarnu svjetlost, dokumentarna serija
15:53 Velečasni Brown
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
20:03 Loto 6
20:10 Tko želi biti milijunaš?
21:00 Loto 6 - izvještaj
21:05 Puls
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:28 Lov na polarnu

svjetlost, dokumentarna serija
00:20 Velečasni Brown
01:05 Dr. Oz
01:50 Dnevnik 3
02:13 Tajni život zoološkog vrta
03:03 Karipski cvijet, telenovela
03:48 Fala majci na divojci, emisija pučke i predajne kulture
04:18 Skica za portret / Fotografija u Hrvatskoj
04:37 Dnevnik 2
05:26 Diva, telenovela

05:20 Knjiga ili život
05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
11:05 Pozitivno
11:35 Veterinar Engel
12:32 A Porina dobiva...
Ivo Robić, glazbeno-dokumentarna serija
13:30 Karolina, slatki dome, američki film
15:00 George Clarke: Čudesne zamisli
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Tajni život zoološkog vrta
17:35 'Ko te šiša
18:10 Free Spirits, dokumentarna serija
18:40 I to je Hrvatska
19:05 Animirana serija
19:30 POPROCK.HR
20:05 Klub 7
21:00 H-8, hrvatski film
22:45 Kuća od karata
23:40 Zakon i red: Odjel za žrtve
00:25 Karolina, slatki dome, američki film
01:50 Noćni glazbeni program

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine. Emisija *Izravno* – rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna – na programu je nedjeljom u 16, a *Svjetionik* – o političkim i kulturnim događanjima u zajednici – nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata. Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

GLAS DOMOVINE

Televizijska emisija *Glas domovine* ima stalnu rubriku o Hrvatima u Srbiji, a emitira se na HRT 1 utorkom od 11.10 sati. Radijski program *Glasa Hrvatske* emitira se 24 sata dnevno i preko interneta se može pratiti u cijelom svijetu. Konkretno informacije o Hrvatima iz Srbije, koje nema nijedan drugi medij u Hrvatskoj, mogu se slušati i u radijskoj emisiji *Na valovima staroga kraja* ponedjeljkom u 10.05 i utorkom u repriznim terminima u 3.05 i 20.15 u trajanju od 45 minuta, te u velikoj trosatnoj emisiji pod naslovom *Hrvatima izvan domovine*, četvrtkom u 21.05, koju prenosi i Prvi program Hrvatskog radija.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKD-a Vladimir Nazor iz Stanišića emitira se na valovima Radio Fortuna, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati. Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

Selo na rubu stijene

Prizor na fotografiji je bio nestvaran, kao iz nekog filma. Zapravo, ne znam zašto su mi scene i pejzaži iz filmova nestvarni kada oni moraju biti smješteni u stvarni prostor. Doduše, u današnje vrijeme naprednih tehnologija jedan uragan je moguće snimiti bez napuštanja studija, moguće je da životinja koju vidite uopće nije stvarna nego modelirana na istom računalu. Svijet filmova postaje nestvarniji, ali ja nisam mislila na to. Sjetila sam se da, iako je krajolik za film, on mora imati svoje stvarno mjesto na našem planetu i potraga je mogla početi.

Castellfollit de la Roca

Nemoguće je riječima opisati krajolik onako kako to opisuje fotografija, ali dat ću sve od sebe. I svakako prilažem fotografiju, pa će pomoći. Riječ je o jednom od najslikovitijih sela u Kataloniji, smještenom na vrhu litice na ušću dviju rijeka, Fluvije i Toronella. Ovaj fascinantni prizor začinjava činjenica da se selo nalazi u vulkanskom području Garrota na sjeveru Katalonije, nedaleko od planina Pirineji, a cijela je regija prepuna prekrasnih seoskih gradova i sela.

Kada su u pitanju takva mjesta s vrlo karakterističnim smještajem, na vrhu litice, sjajno je pronaći pogled iz okolice kako bi vam bilo jasnije gdje se nalazite. Kada je ovo mjesto u pitanju, posjet Sanctuary del Cos u Montagutu pružit će vam ovu priliku. Za sve ljubitelje šetnje ovo putovanje od osam kilometara uključuje nekoliko slikovitih mjesta s kojih se pruža spektakularni pogled na Castellfollit de la Roca i okolno vulkansko područje La Garrota.

Stari grad, stara crkva i zatvoren most

S obzirom na njegovo jedinstveno pozicioniranje, lako je shvatiti zašto su se prvi stanovnici odlučili naseliti na zemlji koja je danas poznata kao Castellfollit de la Roca. Stari grad datira iz srednjeg vijeka, a sastoji se od male mreže uskih cesta

i malih trgova, od kojih su mnogi izrađeni od vulkanske stijene smještene na tom području. Šetajući ulicama starog grada, osjećaj blizine je takav da biste mogli zaboraviti da ste na samo nekoliko metara od ponora.

Crkvu Sant Salvador, smještenu na rubu litice, koja datira iz 11. stoljeća, također treba posjetiti, iako je nažalost ostalo malo od njezinog izvornog romaničkog dizajna. Stoljećima je bila središte života zajednice u Castellfollit de la Roca i bila je funkcionalna sve do izbijanja španjolskog građanskog rata.

Interesantan turistima, ali i lokalnom stanovništvu koje o njemu priča priče, je slomljen most, na katalonskom jeziku poznat kao Pont Trencat. Most je od svoje izgradnje osuđen na propast. Izgrađen je 1908. godine i ubrzo nakon toga, zbog pomjeranja i podrhtavanja tla ispod sebe, dobija pukotine i tada ga zatvaraju. Kasnije, pred kraj građanskog rata, bio je obnovljen, ali velike poplave 1940. godine donijele su eroziju na dva njegova glavna luka i most je od tada ostao napušten.

Ovo mjesto nije umanjilo specifičnost lokalne kuhinje, i iako nije tako gurmanski kao kuhinje u obližnjoj Gironi ili Olotu, Castellfollit de la Roca ima pregršt malih tradicionalnih restorana, posebno poznatih po lokalnim sastojcima poput graha *sant pau* i šumskih gljiva. A što se tiče zadovoljenja osjetila na ovaj način, ovdje ćete, nakon izvrsnog ručka, pronaći mjesto s izvrsnim craft pivom.

I tek kad ste dobro pojeli i popili, spremni ste za posjet El Museu de l'Embotit, što na katalonskom znači Muzej suhomesnatih proizvoda. Ovo je vlastiti muzej Castellfollit de la Roca posvećen katalonskim kobasicama. Muzej je otvoren 1993. u spomen na prvu dozvolu izdanu prije 150 godina. Muzej prati povijest sušenja mesa u Španjolskoj, kao i brojne strojeve koji se stoljećima koriste u proizvodnji suhomesnatih proizvoda.

Red šetnji, red dobre hrane, dva reda pogleda i tako dalje u krug. Koliko je fascinantan pogled na samo selo, toliko je lijep pogled s njega. Prostrani pad od 160 metara, koji se proteže od kraja sela i otvara prema rijekama ispod, pruža prekrasan pogled na dolinu ispod i oduzima dah.

I za kraj, ne pruža samo popularna Kapadokija vožnje balonom. Jedan od najljepših načina za uživanje u pogledima na okolinu Castellfollit de la Roca je odlazak na nebo na vožnju balonom. Tipična vožnja omogućit će vam da vidite sve, od Sredozemnog mora do planina Montseni, kao i neobičan pejzaž zadivljujućeg vulkanskog područja la Garrota.

Gorana Koporan

RADIO MARIJA

NOVI SAD	90,0 MHz
SUBOTICA	90,7 MHz
SOMBOR	95,7 MHz
VRDNIK	88,4 MHz
NIŠ	102,7 MHz
LESKOVAC	107,4 MHz

5+plus

Paket SIGURNOSTI

za samo

3.600 RSD

GODIŠNJE

Osiguranje drugačije od svih

Oprez u vožnji i briga o automobilu i ljudima u njemu nekada nisu dovoljni da nas zaštite od nepredviđenih okolnosti na putu.

Zato Milenijum osiguranje u svojoj ponudi ima polisnu koja pokriva najčešće rizike po automobil i lica u njemu, a omogućava Vam da **jednom polisom obezbedite sebe, svoj automobil i druge putnike u njemu.**

Polisa Paket 5+ predstavlja paket sigurnosti, a **za samo 3.600RSD** godišnje dobijate osiguranje od sledećih rizika:

1. Lom stakala na vozilu
2. Osiguranje lica u vozilu
3. Zamensko vozilo
4. Troškovi pomoći na putu
5. Prirodni rizici
(oluja, grom, grad, snežna lavina i poplava)

MILENIJUM[®]
OSIGURANJE

www.milos.rs
011/ 715 33 00

SVE NA JEDNOM MJESTU

- PRODAJA POGREBNE OPREME
- PRUŽANJE USLUGA PRIJEVOZA I CEREMONIJALA POKOPA
- KOMUNALNE USLUGE

JKP POGREBNO

SUBOTICA, TRG ŽRTAVA FAŠIZMA BROJ 1.

WWW.POGREBNO.RS

KONTAKT TELEFON
ZA DETALJNIJE INFORMACIJE
+381(24) 66 55 44
DEŽURSTVO 0-24 SATA

HKC „Bunjevačko kolo“
15. 11. 2020. 18 i 20 sati

DOKUMENTARNI FILM

OVAKO

SMO

POČELI

Autori filma
MARIN JARAMAZOVIĆ
MARIN PIUKOVIĆ